



Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

**EXTRA AANDACHT NODIG VOOR
ACHTERSTANDEN BIJ HET JONGE
KIND**

EINDRAPPORT BESTANDSOPNAME
VOOR- EN VROEGSCHOOLSE EDUCATIE
IN NEDERLAND

Voorwoord

In de memorie van toelichting bij de Wet Ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie (Wet OKE) is aangekondigd dat de Inspectie van het Onderwijs een bestandsopname zal maken van de kwaliteit van de voor- en vroegschoolse educatie (vve) op alle peuterspeelzalen en kinderdagverblijven met gesubsidieerde voorschoolse educatie.

Dit rapport beschrijft het resultaat van die vve-bestandsopname per eind 2012. De bestandsopname is uitgevoerd in alle gemeenten die geld krijgen voor de uitvoering van het onderwijsachterstandenbeleid (waartoe vve behoort): dat zijn 360 van de ruim 410 Nederlandse gemeenten. Op drieduizend peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en groepen 1 en 2 van de basisscholen is de kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie beoordeeld.

De bestandsopname laat zien dat de kwaliteit van vve zowel op gemeentelijk niveau als op de vve-locaties verbeterd moet worden.

Nu de bestandsopname is afgerond, treedt het signaalgestuurde toezicht op vve in werking. De inspectie gaat na of de gemaakte afspraken zijn nagekomen en spreekt periodiek met de gemeente af op welke onderwerpen en/of locaties vve-toezicht wordt gehouden. In de 37 grote steden start dit in 2013 met het monitoren van de bestuursafspraken.

Het is noodzakelijk dat de gemeenten en vve-locaties samen met de (school)besturen, ouders en andere betrokkenen bij het jonge kind de geconstateerde verbeteringen oppakken. Alleen dan krijgen kinderen met een achterstand de kans deze in te lopen. Alle kinderen hebben recht op een goede start in het basisonderwijs.

De hoofdinspecteur primair onderwijs en expertisecentra

Dr. A. Jonk
april 2013

Inhoud

Samenvatting

1	Inleiding 9
1.1	Achtergrond 9
1.2	Vve-bestandsopname 11
1.3	Leeswijzer 11
2	Geschiedenis van vve in Nederland 12
2.1	Onderwijsachterstandenbeleid: de periode vóór 2000 12
2.2	Periode 2000-2005: de Voorscholen 12
2.3	Periode 2006-2010: meer variatie in vve 13
2.4	Vanaf 2010: gericht werken aan kwaliteit en opbrengsten van vve 14
2.5	Conclusie 14
3	Toezichtkader van de vve-bestandsopname 15
3.1	Werkwijze: het 'hoe' van de vve-bestandsopname 15
3.2	Vve-waarderingskader: het 'wat' van de vve-bestandsopname 17
4	Gemeentelijk niveau: het domein 'vve-condities' 19
4.1	Het achtste domein in het GGD-rapport 19
4.2	Gemeentelijke vve-subsidiekader 20
4.3	Conclusie 20
5	De gemeentelijke vve-beleidscontext 21
5.1	Vve-beleidscontext op gemeentelijk niveau 22
5.2	Vve-coördinatie op gemeentelijk niveau 38
5.3	Overzicht oordelen op gemeentelijk niveau 41
5.4	Conclusie 41
6	Kwaliteit van vve op de voor- en vroegscholen 42
6.1	Onderzochte locaties 42
6.2	Kwaliteit van vve op de locaties 43
6.3	Indicatoren met de oordelen '2', '3' en '4' 53
6.4	Conclusie 55
7	Conclusies 57
7.1	Kwaliteit van het gemeentelijke vve-beleid 57
7.2	Kwaliteit op de vve-locaties 59
7.3	Tot slot 61
	Bijlage
I	Gemeentelijke oordelen per gemeente 63

Samenvatting

De kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie (vve) in Nederland moet beter. Zowel in het gemeentelijke beleid als op peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en in de groepen 1 en 2 van de basisscholen zijn er veel vve-verbeterpunten. Kinderen met een achterstand krijgen niet de zorg en begeleiding die ze nodig hebben. Deze peuters en kleuters met een (risico op een) achterstand hebben extra aandacht nodig. In vergelijking met het reguliere basisonderwijs laat de kwaliteit van vve op meerdere terreinen te wensen over (Inspectie van het Onderwijs, 2013).

Dit rapport beschrijft de uitkomsten van de bestandsopname van de kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie. Niet eerder is in Nederland zo'n omvattend onderzoek gedaan naar de kwaliteit van vve.

Achtergrond en werkwijze vve-bestandsopname

Vve is bedoeld voor peuters en kleuters met een (risico op een) achterstand in hun ontwikkeling vanwege het lage opleidingsniveau van hun ouders (of anderszins). Vanuit de bekostigingsoptiek zijn dat de kinderen die (later) op de basisschool een 'leerlinggewicht' krijgen op grond van het opleidingsniveau van hun ouders. Ruim 13 procent van alle kinderen in het basisonderwijs heeft een leerlinggewicht¹. De risicokinderen worden in vve-jargon 'doelgroepkinderen' genoemd.

Voorscholen zijn peuterspeelzalen of kinderdagverblijven waarvan de voorschoolse educatie aan de doelgroepkinderen door de gemeente bekostigd wordt. Vroegscholen zijn de groepen 1 en 2 van basisscholen met relatief veel doelgroepkinderen.

De Wet Ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie (Wet OKE) is van kracht per 1 augustus 2010. In deze wet is aangekondigd dat de Inspectie van het Onderwijs een bestandsopname uitvoert waarin de kwaliteit van vve wordt beoordeeld in alle Nederlandse gemeenten met gesubsidieerde voorschoolse educatie. De beoordeling gebeurt aan de hand van het vve-toezichtkader dat is gepubliceerd in de Staatscourant.

De Wet OKE biedt gemeenten beleidsruimte bij het invullen van het lokale vve-beleid. Vanwege de verschillende invullingen van vve door gemeenten heeft de inspectie de vve-bestandsopname per gemeente uitgevoerd: eerst werden de vve-condities en het vve-beleid van een gemeente getoetst aan de Wet OKE en vervolgens werden de vve-locaties beoordeeld. Er zijn zowel vve-rapporten per locatie als een overkoepelend vve-rapport per gemeente.

De vve-bestandsopname is eind 2012 afgerond. Hij is feitelijk gestart in 2006, toen de inspectie een pilot-onderzoek uitvoerde bij de vier grote steden (G4). De resultaten op de vve-locaties in deze pilot zijn meegenomen in de bestandsopname. In de jaren daarna zijn, na de G4, de 33 grote(re) steden (G33)² en de middelgrote en kleinere gemeenten geïnspecteerd. De bestandsopname heeft betrekking op ruim

1 Ten tijde van de bestandsopname (teldatum: 1 oktober 2011) heeft 6,9 procent van de leerlingen het gewicht 0,3 en 5,4 procent het gewicht 1,2.

2 Het aantal grote(re) steden in Nederland varieert. Naast de G4 zijn er ten tijde van de bestandsopname 33 grote(re) gemeenten: Eindhoven, Tilburg, Enschede, Dordrecht, Arnhem, Schiedam, Haarlem, 's-Hertogenbosch, Almere, Zaanstad, Breda, Helmond, Nijmegen, Amersfoort, Leiden, Venlo, Almelo, Ede, Apeldoorn, Deventer, Maastricht, Groningen, Lelystad, Heerlen, Delft, Emmen, Alkmaar, Zoetermeer, Sittard-Geleen, Zwolle, Leeuwarden, Hengelo en Haarlemmermeer. In dit rapport worden alle grote steden samen 'G37' genoemd.

360 gemeenten en daarbinnen op ruim 5.300 locaties: ruim 2.300 peuterspeelzalen, ruim 600 kinderdagverblijven (elk met een of meerdere vve-groepen) en ruim 2.400 basisscholen (de groepen 1 en 2). Van deze 5.300 vve-locaties heeft de inspectie ongeveer 60 procent fysiek bezocht. De andere 40 procent van de locaties (met een beperkt aantal doelgroepkinderen per groep) heeft alleen een digitale vragenlijst (zelfevaluatie) ingevuld. Dit betreft vve-locaties in de middelgrote en kleinere gemeenten.

Uitkomsten per domein vve-toezichtkader

Het vve-toezichtkader, aan de hand waarvan de inspectie de bestandopname heeft uitgevoerd, bestaat uit vier domeinen: de vve-condities, de gemeentelijke vve-beleidscontext, de kwaliteit van vve op de voor- en vroegscholen, en de vve-resultaten.

De vve-condities

De vve-condities zijn de formele eisen waaraan een (voor)school moet voldoen. Wettelijk is vastgelegd dat de GGD de kwaliteit van de voorscholen beoordeelt, waaronder de basisvoorwaarden van voorschoolse educatie. Het heeft enige tijd geduurd voordat de GGD'en hun formele taken op het gebied van de beoordeling van de kwaliteit van de voorschoolse educatie oppakten, maar eind 2012 is dit in vrijwel alle gemeenten op orde.

Naast de GGD-beoordelingen werken veel gemeenten, met name de grote(re), met een gemeentelijk vve-subsidiekader. Die subsidiekaders zijn doorgaans op orde; alleen de afspraken over de vve-opleidingsplannen zijn bij veel (kleinere) gemeenten nog een verbeterpunt.

De gemeentelijke vve-beleidscontext

Bij de beoordeling van de gemeentelijke beleidscontext is gewerkt met negen inhoudelijke indicatoren [a1 t/m a9]. Twee andere indicatoren gaan over de vve-coördinatie [b] en de vve-kwaliteitszorg op gemeentelijk niveau [c]. In tabel 1 zijn de oordelen weergegeven, geclusterd in twee groepen: 'verbeterpunt' en 'voldoende':

Tabel 1 De kwaliteit van het gemeentelijke vve-beleid

	Verbeterpunt	Voldoende
Definitie 'doelgroepkind' (a1)	28%	72%
Integraal vve-programma (a5)	33%	67%
Gemeentelijke vve-coördinatie (b)	35%	65%
Externe zorg (a6)	38%	63%
Toeleiding (a3)	60%	40%
Bereik (a2)	60%	40%
Gemeentelijke vve-kwaliteitszorg [c]	68%	33%
Doorgaande lijn (a8)	81%	18%
Vve-resultaten (a9)	86%	15%
Interne kwaliteitszorg (a7)	88%	13%
Ouderbetrokkenheid (a4)	90%	11%

Uit tabel 1 blijkt dat de meeste gemeenten een definitie van 'doelgroepkind' hebben geformuleerd. Ook wordt in meer dan de helft van de gemeenten de uitvoering van vve gecoördineerd, is duidelijk welk integraal vve-programma er kan worden gebruikt en zijn er afspraken over de inzet van externe zorg voor peuters en kleuters.

Het gemeentelijke vve-beleid schiet op alle andere onderzochte aspecten tekort. Dit betekent dat bijna alle gemeenten beleid dienen te ontwikkelen en te verbeteren op onderstaande punten:

1. ouderbetrokkenheid;
2. interne kwaliteitszorg van de voor- en vroegscholen;
3. de doorgaande lijn van voor- naar vroegschoolse educatie;
4. gemeentelijke vve-kwaliteitszorg;
5. het bereik van doelgroeppeuters;
6. de toeleiding naar vve;
7. de vve-resultaten.

In de meeste gemeenten mist een gericht ouderbeleid, wordt onvoldoende gestimuleerd dat vve deel uitmaakt van de reguliere kwaliteitszorg van vve-locaties en ontbreekt ook een systematische evaluatie en verbetering van het gemeentelijke vve-beleid.

Zo'n 60 tot 85 procent van de gemeenten moet (betere) afspraken maken met schoolbesturen en de organisaties van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven over de toeleiding naar vve, de inhoudelijke afstemming in de doorlopende leerlijn van de voor- naar de vroegschoolse educatie en de resultaten van vve.

De inspectie vraagt speciale aandacht voor het bereik en de vve-resultaten, omdat het niet mogelijk is hierover een uitspraak te doen, en voor de werkelijke achterstand van peuters en kleuters.

Allereerst het bereik. Veertig procent van de gemeenten heeft voldoende vve-plaatsen gerealiseerd, waarbij geldt dat hoe groter de gemeente is, des te meer kindplaatsen gerealiseerd zijn. Uit de bestandsopname is gebleken dat veel verwarring bestaat over het aantal peuters dat bereikt moet worden met vroegschoolse educatie. Gaat het om het bereik van peuters met een 'leerlinggewicht'? Of gaat het om het bereiken van die peuters die daadwerkelijk een (risico op een) achterstand hebben? Gemeenten hebben niet altijd zicht op het doelgroepbereik en weten daarom niet of ze er in slagen om alle doelgroepkinderen te bereiken met vve. De inspectie kan op dit moment dus geen betrouwbare uitspraak doen over het bereik van voorschoolse educatie. Het streven is om vanaf 2014 wel een betrouwbare uitspraak te doen over het vve-aanbod en het bereik. De inspectie kijkt samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) of en hoe dit gerealiseerd kan worden.

Hoewel de inspectie niet kan vaststellen hoe groot het doelgroepbereik is, is wel duidelijk dat er veel (doelgroep)kinderen zijn die niet naar een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf (met voorschoolse educatie) gaan. Vanuit vve-optiek is dit een onwenselijke situatie.

Ten tweede de vve-resultaten. De inspectie concludeert dat er in slechts 15 procent van de gemeenten afspraken zijn gemaakt met de schoolbesturen (en de ouders van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven) over wat de resultaten van vve moeten zijn. De inspectie heeft met de gemeenten die geen resultaatafspraken hebben, afgesproken dat zij dit oppakken.

Uit de bestandsopname volgt daarnaast een aanbeveling voor gemeenten en het ministerie van OCW. Dit betreft het vaststellen van de werkelijke achterstand van de peuters en kleuters. Slechts de helft van de gemeenten met een doelgroepdefinitie neemt daar ook de feitelijke achterstand van de peuters en kleuters in mee. De

inspectie acht het wenselijk dat voor alle peuters en kleuters tijdens de 'wenperiode' op de voorschool op basis van het feitelijke ontwikkelingsniveau wordt bepaald of het kind extra zorg en begeleiding nodig heeft. Een risico op een achterstand is immers geen feitelijke achterstand. Vanuit het perspectief van het opbrengstgericht werken is de beoordeling van de feitelijke achterstand (tijdens de 'wenperiode') het belangrijkste, want opbrengstgericht werken begint met het vaststellen van het ontwikkelingsniveau bij de start van de voorschool.

Naast deze verbeterpunten merkt de inspectie op dat bij nagenoeg alle indicatoren 'voorbeelden voor anderen' (oordeel '4') zijn aangetroffen. Op gemeentelijk niveau zijn die vooral te herkennen bij de indicatoren 'definitie doelgroepkind' (waarbij de feitelijke achterstand van een kind is meegenomen) en 'externe zorg'. Gemeenten kunnen leren van elkaars goede voorbeelden.

Er zijn grote verschillen tussen gemeenten in hun totale vve-beleid. Grote en middelgrote gemeenten met veel geld voor onderwijsachterstandenbeleid doen het op de meeste punten beter dan de kleinere gemeenten. In vergelijking met de grotere gemeenten hebben de kleinere gemeenten meer te verbeteren in de kwaliteit van de toeleiding naar vve, de inzet op een integraal vve-programma en het maken van afspraken over een doorgaande lijn.

De kwaliteit van vve op de voor- en de vroegscholen

Bij elke locatiebeoordeling zijn ruim vijftig indicatoren beoordeeld, die geordend zijn in zeven aspecten:

- vve-condities [A];
- ouderbetrokkenheid [B];
- vve-programma (C1), pedagogisch handelen (C2) en educatief handelen (C3);
- ontwikkeling, begeleiding en zorg (D1); externe zorg (D2);
- interne kwaliteitszorg [E];
- doorgaande lijn [F];
- vve-resultaten [G].

Het oordeel op ongeveer de helft van de indicatoren is 'voldoende' en bij de overige oordelen is doorgaans sprake van een 'verbeterpunt'. Op sommige locaties zijn 'voorbeelden voor anderen' aangetroffen.

Op bijna alle voorscholen zijn de condities waaronder vve wordt uitgevoerd bijna geheel op orde, wat wil zeggen dat ze voldoen aan de wettelijke eisen. Ook het pedagogisch klimaat en het educatief handelen van de leidsters³ en de leerkrachten zijn op de meeste vve-locaties van voldoende niveau en soms ook een voorbeeld voor anderen. Hiermee is op de vve-locaties de basis aanwezig om de kwaliteit van vve de komende jaren verder te verhogen.

De kwaliteit van de vve-locaties is op de andere onderdelen sterk wisselend. Op meer dan de helft van de bezochte vve-locaties vragen de volgende aspecten verbetering:

1. ouderbetrokkenheid
2. de zorg en begeleiding (vooral op de voorscholen en daarbinnen op de indicatoren 'planmatige zorg' en 'evaluatie van de aangeboden zorg en begeleiding')

³ Waar leidster staat, kan ook pedagogisch medewerker gelezen worden.

3. de interne kwaliteitszorg
4. de doorgaande lijn van de voor- naar de vroegscholen

In de eerste plaats worden ouders te weinig betrokken bij de vve-activiteiten op de voor- en vroegscholen. De leidsters en leerkrachten moedigen de ouders van kinderen met een achterstand te weinig aan om thuis de ontwikkeling van hun kinderen gericht te stimuleren door met ze te spelen en te lezen.

Daarnaast is in het educatief handelen van met name de leidsters op de voorscholen vooral verbetering nodig waar het gaat om de differentiatie: het omgaan met verschillen tussen kinderen. Dit is ook terug te zien in de verbeterpunten in het aanbod en in de zorg en begeleiding. Heel weinig voorscholen laten zien dat ze de ontwikkelingen van peuters volgen, de zorg en begeleiding planmatig aanbieden en na afloop de effecten evalueren. Bij slechts een derde van de vroegscholen is dit van voldoende niveau.

Ten derde is het evalueren, verbeteren en borgen van de kwaliteit van vve op de meeste vve-locaties geen cyclisch proces.

In de vierde plaats valt op dat van een doorgaande lijn van de voor- naar de vroegscholen nauwelijks sprake is. Positief is dat er veelal wel een warme overdracht van kindgegevens is. Inhoudelijke afstemming tussen voor- en vroegscholen (aanbod, pedagogisch klimaat, ouderbeleid, zorg en begeleiding) is echter uitzonderlijk. Dit wordt bemoeilijkt doordat kinderen van verschillende voorscholen uitstromen naar verschillende basisscholen.

Naast de leidsters en leerkrachten hebben ook de directies en de intern begeleiders of zorgcoördinatoren van de vve-locaties een taak in het oppakken van de verbeterpunten. Dit betreft vooral de interne zorgcyclus en het systematisch en cyclisch werken aan het verbeteren van de kwaliteit van vve.

Vve-resultaten

Doordat er op gemeentelijk niveau nauwelijks resultaatafspraken zijn gemaakt, kan de inspectie geen uitspraken doen over de resultaten van vve.

Tot slot

De bestandsopname vve heeft bij veel gemeenten en bij veel voor- en vroegscholen een impuls gegeven aan de ontwikkeling van vve-beleid en het verbeteren van de kwaliteit van de uitvoering van vve. In gemeenten is (opnieuw) gezocht naar samenwerking bij vve, is de afgelopen jaren vve-beleid verder ontwikkeld en zijn verbeterpunten op gemeentelijk en locatieniveau opgepakt. De komende jaren vraagt het inzet van alle bij vve betrokken partijen om de verbeteringen door te voeren, zodat alle kinderen zonder achterstand naar groep 1 en groep 3 van de basisschool kunnen.

Dit rapport is te downloaden van de website van de inspectie (www.onderwijsinspectie.nl). Daar staan ook de gemeentelijke vve-rapporten en de rapporten van de voor- en vroegscholen.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Het doel van voor- en vroegschoolse educatie (vve) is jonge kinderen (peuters en kleuters) die dat nodig hebben een betere start te geven in het basisonderwijs, door achterstanden tegen te gaan en weg te werken.

- *Voorschoolse educatie* wordt verzorgd op peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. De financiële middelen worden door het Rijk ter beschikking gesteld aan de gemeenten. Die hebben beleidsruimte om de voorschoolse educatie nader vorm te geven.
- *Vroegschoolse educatie* wordt verzorgd in de groepen 1 en 2 van basisscholen. De extra gelden hiervoor worden vanaf 2006 niet langer aan de gemeenten, maar aan schoolbesturen toegekend in de vorm van het gewichtengeld (voor de vier- en vijfjarigen) in de lumpsumbekostiging van de scholen.

Vve bestaat in Nederland in haar huidige vorm ruim tien jaar en kent een rijke voorgeschiedenis. Al in de jaren zestig heerste internationaal optimisme over de mogelijkheden om de achterstanden van jonge kinderen in het onderwijs aan te pakken. Op grote schaal werden toen zogenaamde compensatieprogramma's ontwikkeld en uitgevoerd. In de Verenigde Staten liep bijvoorbeeld het federale Head Start Programma, waarbinnen allerlei projecten werden uitgevoerd (zoals Sesamstraat). Heel bekend is het HighScope Perry Preschool Program (uit Michigan), waarvan de kinderen uit de experimentele én de controlegroep jarenlang zijn gevolgd. Berekend is dat elke dollar die HighScope-kinderen gekost hebben, zich ruim acht keer heeft terugverdiend tegen de tijd dat die kinderen veertig jaar oud zijn (Heckman e.a., 2009; 2010). Nobelprijswinnaar voor economie James J. Heckman heeft het wetenschappelijk evaluatieonderzoek over vve-programma's, waaronder HighScope, op een rij gezet. Hij concludeerde dat vve een van de beste investeringen is die een overheid kan doen⁴: vve levert meer economische groei op dan bijvoorbeeld investeren in het hoger onderwijs. Doorslaggevend is echter wel dat vve op een goede manier wordt uitgevoerd.

Er is veel onderzoek gedaan naar de effecten van vve en naar kenmerken die deze effecten kunnen verklaren. Deze effectieve kenmerken van vve worden in de literatuur vaak verdeeld in twee groepen, namelijk 1] de randvoorwaardelijke kenmerken (die nodig zijn om vve goed uit te voeren) en 2] de uitvoering van vve.

1) Randvoorwaarden van vve

Nationaal en internationaal onderzoek laat zien dat een gunstige leidster-kindratio, beperkte groepsgrootte, professionele uitvoerders, de kwaliteit van het beleidsvoerend vermogen van de instelling en algemene schoolkenmerken van invloed zijn op de effectiviteit van vve (Nap-Kolhoff e.a., 2008; Schweinhart, 2010). Frede (1995) geeft aan dat kleinere groepen kinderen met een goede leidster-kindverhouding leiden tot betere sociale en cognitieve resultaten van de kinderen,

⁴ De zogenaamde *Heckman equation* luidt: Invest + Develop + Sustain = Gain. Invest in educational and development resources for disadvantaged families to provide equal access to successful early human development. Nurture early development of cognitive and social skills in children from birth to age five. Sustain early development with effective education through to adulthood. Gain a more capable, productive and valuable workforce that pays dividends to America for generations to come.

omdat deze voorwaarden resulteren in meer (positieve) interactie tussen kinderen en leidsters en tussen kinderen onderling. Daarnaast is de professionaliteit van de leidsters en leerkrachten van invloed op de effectiviteit van vve. In Nederlands onderzoek is met name het opleidingsniveau en de programmascholing onderzocht (Frede, 1995; De Haan, Leseman & Elbers, 2011; Nap-Kolhoff e.a., 2008; Schweinhart, 2010).

2) *Uitvoering van vve*

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de programma-intensiteit van invloed is op het effect van vve. Daarmee wordt zowel het aantal contacturen bedoeld als een vroege start van vve (Blok e.a., 2005; Leseman & Blok, 2004; Ramey & Ramey, 1998). Voor het bereiken van langetermijneffecten wordt benadrukt dat een goede doorgaande lijn, zowel in de vroegschool als in groep 3, belangrijk is (Lee & Loeb, 1995; Reynolds, 1998).

In de literatuur bestaan verschillende opvattingen over welke pedagogisch-didactische aanpak het meeste effect sorteert (Nap-Kolhoff, 2008). Slavin (2010) heeft aangetoond dat gestructureerde programma's met een sterke focus op taal en ontluikende geletterdheid, waarbij kinderen de gelegenheid krijgen om samen te werken, samen oplossingen te vinden en positieve relaties aan te gaan, de beste resultaten hebben voor de kinderen. Uit onderzoek van De Haan, Leseman en Elbers (2011) blijkt dat leidster- en leerkrachtgestuurde activiteiten een positief effect hebben op de resultaten van de kinderen⁵.

Integrale programma's lijken meer effect te hebben (Nap-Kolhoff, 2008). Uit onderzoek van De Haan, Leseman en Elbers (2011) blijkt dat met name de uitvoering van het programma van belang is en niet de aanwezigheid van een programma.

Dat het betrekken van ouders bij vve van belang is, blijkt onder meer uit onderzoek naar de effecten van vve in Groot-Brittannië (Sylva e.a., 2006). Duidelijk is dat alleen het verstrekken van informatie en advies aan ouders een beperkte invloed heeft op de ontwikkeling van jonge kinderen (Shonkoff, 2011). Maar er zijn ook diverse ouderactiviteiten die een aantoonbaar positief effect hebben op de ontwikkeling van kinderen (Sylva e.a., 2006). Raffaele en Knoff (1999) en Epstein (2002) hebben aangetoond dat ouderbetrokkenheid alleen werkt als sprake is van een aanpak die aansluit bij de wijze waarop op de school en de leerkracht werken. Uit de onderzoeken naar ouderbetrokkenheid is nog weinig bekend over de schaal waarop de ouderbetrokkenheid de prestaties van de leerlingen beïnvloedt (Desforges & Abouchar, 2003). Uit een meta-analyse van Blok e.a. (2005) blijkt ook dat hoewel afzonderlijke programma's voor gezins- en opvoedingsondersteuning minder geschikt zijn om de taal- en cognitieve ontwikkeling van achterstandskinderen te stimuleren, het werken met ouders en het ondersteunen van ouders bij hun opvoedingstaak als onderdeel van een centrum- of combinatieprogramma kennelijk wel van belang is (zie ook Leseman & Blok, 2004). Voor het effect van vve blijkt de ondersteuning van kinderen door het gezin en een goede relatie tussen de ouders en de school van belang (Graue e.a., 2004).

⁵ Bij kleuters geldt dit voor taal- en rekenresultaten en bij peuters voor rekenresultaten.

1.2 Vve-bestandsopname

De kwaliteit van vve is dus cruciaal. Mede daarom is in de Wet Ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie (Wet OKE⁶) opgenomen dat de Inspectie van het Onderwijs ook toezicht gaat houden op de kwaliteit van de voorschoolse educatie. De toezichttaak van de inspectie is door de Wet OKE uitgebreid van het reguliere onderwijs naar de voorzieningen met voorschoolse educatie, zoals vve-peuterspeelzalen en –kinderdagverblijven (of -kindercentra). In de memorie van toelichting bij de Wet OKE staat⁷ dat de inspectie eerst een zogenaamde 'bestandsopname' maakt van de kwaliteit van de voorschoolse educatie op alle peuterspeelzalen en kinderdagverblijven met gesubsidieerde voorschoolse educatie. Deze bestandsopname geldt als startmeting van de huidige kwaliteit van vve in Nederland. Dit rapport beschrijft de resultaten van de bestandsopname.

Een bestandsopname beoogt een beeld te geven van het hele 'bestand': bij vve houdt dit in dat bij alle gemeenten die extra middelen krijgen voor vve (ruim 360 van de circa 415 gemeenten) zowel de kwaliteit van het gemeentelijke vve-beleid als dat van de vve-locaties (voor- en vroegscholen) beoordeeld wordt. Dat het een 'opname' is, houdt in dat het een beeld geeft van de kwaliteit van vve in de periode rondom het moment dat de Wet OKE van kracht is geworden (in augustus 2010). Een bestandsopname is geen beleidsevaluatie, niet van het rijksbeleid en ook niet van het gemeentelijke vve-beleid; het is meer dan een beschrijving of een inventarisatie. De bestandsopname is uitgevoerd aan de hand van het vve-toezichtkader dat vrijwel direct na invoering van de Wet OKE is vastgesteld, en dat is voortgekomen uit de pilot 'Toezicht op vve in de vier grote steden'. De vve-bestandsopname levert een kwalitatief oordeel over de kwaliteit van vve op zowel gemeentelijk niveau als het niveau van de vve-locaties (voor- en vroegscholen).

1.3 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 gaat in op de geschiedenis van vve in Nederland. Hoofdstuk 3 beschrijft het toezichtkader dat gebruikt is om de kwaliteit van vve te beoordelen. Dit toezichtkader omvat vier domeinen. Aan de hand daarvan is de kwaliteit van vve op twee niveaus beoordeeld. Het eerste niveau betreft het gemeentelijke vve-beleid (hoofdstuk 4, over het domein 'vve-condities', en hoofdstuk 5, over het domein 'vve-beleidscontext'). Per gemeente is onderzocht of het vve-beleid voldoet aan de Wet OKE. Het tweede niveau betreft de kwaliteit van vve op de voor- en de vroegscholen in de gemeenten (hoofdstuk 6, over het domein 'kwaliteit van de uitvoering van vve'). Het vierde domein, 'opbrengsten', is buiten beschouwing gelaten. In hoofdstuk 7 staan de conclusies.

In dit rapport staan de hoofdlijnen. In de tekst wordt verwezen naar andere, meer gedetailleerde documenten zoals de verantwoording van het toezichtkader, de rapporten van de afzonderlijke vve-locaties en de gemeentelijke rapporten. Deze documenten zijn te downloaden van de website van de inspectie (www.onderwijsinspectie.nl).

⁶ Deze wet is van kracht vanaf 1 augustus 2010. De Wet OKE bouwt voort op de afspraken die in het kader van het Grotestedenbeleid gemaakt zijn en ook op de brief Ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie (Kamerstukken II 2007/08, 31 322, nr. 24).

⁷ "In 2009 start de Inspectie van het Onderwijs met een bestandsopname van de kwaliteit van de voorschoolse educatie op alle peuterspeelzalen en kindercentra met gesubsidieerde voorschoolse educatie. Hiermee wordt landelijk een beeld verkregen van de kwaliteit van de voorschoolse educatie en wordt op lokaal, bestuurs- en instellingsniveau duidelijk wat de kwaliteit van voorschoolse educatie is" (Paragraaf 5.4 van de memorie van toelichting bij de Wet OKE).

2 Geschiedenis van vve in Nederland

Het Nederlandse vve-beleid is van recente datum en kan onderscheiden worden in vier fasen: de periode vóór 2000, 2000-2005, 2005-2010, en 2010 tot heden.

2.1 Onderwijsachterstandenbeleid: de periode vóór 2000

Vve in haar huidige vorm bestaat vanaf ongeveer 2000. In de periode daarvoor was sprake van een breder opgezet onderwijsachterstandenbeleid (OAB) dat zich sterk richtte op basisscholen in bepaalde achterstandswijken in de middelgrote en grote steden, waarbij ook de omgeving van de school en de kinderen werd betrokken (zie bijvoorbeeld Schonewille, 2004). Zo werden in de jaren zeventig, net als in Amerika, ook in Nederland compensatieprojecten uitgevoerd, zoals het Innovatieproject Amsterdam (onder leiding van Co van Calcar), Onderwijs en Sociaal Milieu (in Rotterdam), Differentiatie aanvankelijk lezen (in Utrecht) en Preventie van leesmoeilijkheden (in Nijmegen). In de jaren tachtig en negentig speelde het onderwijsstimulerings- en het onderwijsvoorrangsbeleid.

In 1994 bracht een commissie onder voorzitterschap van professor W. Meijnen een advies uit aan de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) over de ontwikkelingsstimulering van achterstandskinderen: *(Allochtone) kleuters meer aandacht*. Aanbevolen werd te gaan werken met centrumgerichte programma's die op basis van evaluatieonderzoek effectief waren gebleken. De Nederlandse start van de educatieve methoden 'Piramide' en 'Kaleidoscoop' was het gevolg.

In de jaren daarvoor was veel geëxperimenteerd met gezinsgerichte programma's zoals Instapje, Opstapje en Opstap. Deze werkten met groepen van buurtmoeders die elke dag thuis ontwikkelingstaken met hun jonge kinderen uitvoerden. Uit evaluatieonderzoek bleek dat de effecten daarvan positief, maar relatief bescheiden waren. Ook bleek het in de praktijk onmogelijk meer beslag te leggen op de gezinssituatie om de effectiviteit te verhogen. Bijgevolg leek een meer centrumgerichte aanpak de kans te vergroten om kansarme kinderen langduriger gerichte ontwikkelingsstimulering te bieden.

2.2 Periode 2000-2005: de Voorscholen

Zo ongeveer rond de eeuwwisseling kent het onderwijsachterstandenbeleid een nieuwe start, als onderdeel van het Grotestedenbeleid (GSB), dat zich richt op de grote steden: de zogenoemde G4 en (destijds de) G27. Vve krijgt een prominente plaats in het onderwijsachterstandenbeleid, dat op zijn beurt geïntegreerd wordt in een breder pakket van GSB-maatregelen en -activiteiten op gemeentelijk niveau (zie ook www.grotestedenbeleid.nl).

Na een aantal jaren van kleinschalig experimenteren met Piramide en Kaleidoscoop kunnen gemeenten vanaf de periode 2000-2005 Grotestedenbeleid-geld krijgen van het ministerie van OCW om op scholen en peuterspeelzalen met meer dan 70 procent achterstandskinderen⁸ een van beide programma's in te voeren. Daarmee ontstaat het concept 'Voorschool', geschreven met een hoofdletter V: een combinatie van een peuterspeelzaal en een basisschool met veel of allemaal

⁸ In vve-jargon worden achterstandskinderen 'doelgroepkinderen' genoemd. In administratief opzicht zijn het de kinderen met een 'leerlinggewicht'.

achterstandskinderen, liefst in één gebouw. In veel (vooral grotere) gemeenten bestaat dit concept ook nu nog, maar daarnaast zijn er andere varianten en inzichten ontstaan.

2.3 Periode 2006-2010: meer variatie in vve⁹

In 2006 wordt de lumpsumbekostiging van de basisscholen ingevoerd. Een onderdeel daarvan is dat de extra middelen vanwege de 'gewichtenregeling' voor de kleuters uit groep 1 en 2 naar de schoolbesturen gaan, wat impliceert dat het vve-geld voor de basisscholen niet langer naar de gemeenten gaat. Hierdoor wordt de zogenoemde 'knip' een feit: gemeenten krijgen vanaf 2006 de middelen voor de vve-peuters en de basisscholen voor de vve-kleuters, terwijl dus voorheen de gemeente alle vve-middelen ontving. Hierdoor vermindert de invloed van de gemeenten bij vve op de basisscholen sterk.

Een ander punt dat in deze periode speelt, zijn de landelijke beleidsvoornemens over het aantal te 'bereiken' doelgroepkinderen, dat wil zeggen: het aantal doelgroepkinderen dat daadwerkelijk vve krijgt. Eerst is het streven om in 2010 minimaal 70 procent van de doelgroepkinderen te bereiken, en in 2006 wordt zelfs een Kamermotie aangenomen om (op termijn) vve aan te bieden aan alle doelgroepkinderen. In praktisch opzicht is het onmogelijk om zo veel kinderen te bereiken wanneer vve zich beperkt tot de achterstandswijken of plattelandsgebieden. Veel gemeenten kiezen er daarom voor vve ook in de rest van de gemeente op meerdere locaties aan te bieden. Dit leidt er doorgaans toe dat wordt gewerkt met gemengde groepen waarin zowel doelgroep- als niet-doelgroepkinderen zitten. Het grote, extra voordeel hiervan is dat segregatie (in de vorm van 'witte' peuterspeelzalen en 'zwarte' vve-zalen waarvan de kinderen doorstromen naar 'witte' en 'zwarte' basisscholen) wordt vermeden.

Een andere manier om meer doelgroepkinderen te bereiken is om ook de kinderdagverblijven bij vve te betrekken en ook daar vve te financieren. Dit gebeurt in steeds meer gemeenten. Het 'traditionele' beeld van een Voorschool als koppel van één vve-peuterspeelzaal met één vve-basisschool komt hierdoor nog meer onder druk te staan.

Door al deze ontwikkelingen ontstaan er tussen en binnen gemeenten verschillen in de invulling van vve. In plaats van de 'traditionele' Voorscholen komen er allerlei andere verschijningsvormen die in drie hoofdgroepen onderscheiden kunnen worden:

- a) De integratie van de vve-peuterspeelzaal in kindercentra waar peuters de hele dag naartoe kunnen en waar ook jongere kinderen zijn.
- b) De integratie van de voorschool in de basisschool: dit worden 'startgroepen' en (sinds 2011) '0-groepen' genoemd.
- c) De integratie van de voor- en/of de vroegschool, inclusief de buitenschoolse opvang, in 'brede scholen' of 'integrale kindercentra'.

⁹ Vanuit de klassieke innovatieliteratuur gedacht is vve een mooi voorbeeld van het *fidelity perspective*, ofwel de getrouwheidsaanpak: het programma ligt vast, de uitvoeringscondities zijn gedefinieerd, de leidsters worden gecertificeerd opdat zij in staat zijn het programma uit te voeren op de manier waarop het bedoeld is, enzovoorts. Omdat de omstandigheden (zoals de invoering van de lumpsumbekostiging en de bijbehorende 'knip', de grotere nadruk op taal) en het lokale beleid (de vergroting van het bereik en het tegengaan van segregatie) veranderen, verandert de innovatieaanpak naar *mutual adaptation* (wederzijdse aanpassing), waardoor vve veel meer verschijningsvormen gaat kennen (zie Berman & McLaughlin, 1978; Rutten, 2010).

2.4 Vanaf 2010: gericht werken aan kwaliteit en opbrengsten van vve

In 2010 wordt de Wet OKE van kracht. Deze wet bouwt voort op de GSB-afspraken en is dus voor de grote(re) gemeenten heel herkenbaar, maar voor veel kleine(re) gemeenten nogal nieuw. De Wet OKE is een wijzigingswet waarmee met name drie andere wetten worden aangepast:

- De Wet Kinderopvang krijgt als titel 'Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen', waaruit blijkt dat aan peuterspeelzalen in principe dezelfde kwaliteitseisen worden gesteld als aan de kinderopvang. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het toezicht (GGD) en de handhaving.
- In de Wet op het primair onderwijs (WPO) wordt opgenomen dat gemeenten, samen met de gemeentelijke partners, afspraken moeten maken over bepaalde vve-kenmerken, zoals het bereik en de toeleiding, de vve-resultaten, en de doorgaande lijn.
- In de Wet op het onderwijstoezicht (WOT) wordt opgenomen dat de inspectie ook toezicht gaat houden op de kwaliteit van de voorschoolse educatie.

In de memorie van toelichting van de Wet OKE staat dat de Inspectie van het Onderwijs een bestandsopname maakt van de kwaliteit van vve in heel Nederland, waarvan dit rapport de resultaten beschrijft.

De laatste jaren wordt het opbrengstgericht werken steeds belangrijker, mede vanwege zaken als de Nederlandse schoolprestaties in internationaal perspectief, de aanpak en het voorkomen van (zeer) zwakke scholen, het invoeren van de referentieniveaus en het actieplan 'Basis voor presteren'¹⁰, waarin opbrengstgericht werken een centrale plaats inneemt.

In de Wet OKE staat dat op gemeentelijk niveau afspraken moeten worden gemaakt over de te bereiken vve-resultaten¹¹. In het actieplan 'Basis voor presteren' staat dat de inspectie gaat monitoren wat de stand van zaken en de opbrengsten zijn van deze resultaatafspraken over de voorschoolse educatie die de gemeenten met de schoolbesturen maken.

2.5 Conclusie

In ruim tien jaar tijd is sprake van aanzienlijke accentverschuivingen in de vve-aanpak: eerst lag de nadruk op de vve-condities, toen op bredere uitrol binnen gemeenten (het vve-bereik), en vanaf 2010 op het verhogen van de kwaliteit en de vraag of kinderen door vve écht beter worden voorbereid op de basisschool. De bestandsopname brengt in beeld wat de kwaliteit van vve is op gemeentelijk niveau en op het niveau van de vve-locaties.

10 Het actieplan 'Basis voor presteren. Naar een ambitieuze leercultuur voor alle leerlingen' is op 23 mei 2011 aangeboden aan de Tweede Kamer.

11 De Wet OKE is een wijzigingswet en heeft onder meer betrekking op de WPO. In WPO-artikel 167, over de afspraken over de voor- en voorschoolse educatie, staat: "1. Burgemeester en wethouders voeren ten minste jaarlijks overleg en dragen zorg voor het maken van afspraken over de (...) resultaten van voorschoolse educatie."

3 Toezichtkader van de vve-bestandsopname

Om de kwaliteit van het onderwijs te beoordelen, werkt de inspectie met toezichtkaders. Een toezichtkader bestaat uit een waarderingskader en een werkwijze. De werkwijze gaat over 'hoe' het toezicht, in dit geval het vve-toezicht, wordt uitgevoerd (paragraaf 3.1). Het waarderingskader gaat over het 'wat', dus over de inhoud (paragraaf 3.2). Die inhoud betreft bij vve met name de kwaliteit van vve en dus niet alleen de vraag of voldaan wordt aan de wettelijke eisen. Het toezichtkader voor de vve-bestandsopname is gepubliceerd in de Staatscourant (nr. 12632, 13 augustus 2010).

3.1 Werkwijze: het 'hoe' van de vve-bestandsopname

Het vve-toezicht in het kader van de bestandsopname is getript georganiseerd. Het eerste aangrijpingspunt is de gemeente. Dit omdat gemeenten wettelijk (WPO, art. 166 en 167) de taak hebben om bepaalde elementen van vve lokaal in te vullen, zoals de definitie van 'doelgroepkind' en de locaties waar vve gegeven wordt. De inspectie beoordeelt op welke manier elke gemeente haar wettelijke vve-regierol heeft opgepakt.

Daarna worden de vve-locaties binnen de betreffende gemeente beoordeeld, zowel de voorscholen (dat wil zeggen: de door de gemeente gesubsidieerde vve-peuterspeelzalen en -kinderdagverblijven) als de vroegscholen (dat wil zeggen: de groepen 1 en 2 van basisscholen met relatief veel gewichtskinderen). Daarbij wordt op bepaalde punten rekening gehouden met beleidskeuzes op gemeentelijk niveau, zoals de definitie van 'doelgroepkind'.

Van elke beoordeelde locatie is een rapport beschikbaar¹². Daarnaast is er per gemeente een gemeentelijk rapport met [a] de beoordeling van het gemeentelijke vve-beleid, [b] een totaalbeeld van de beoordeelde vve-locaties in de betreffende gemeente en [c] een vergelijking van het gemeentelijke beleid en wat er op de vve-locaties is aangetroffen. Uit gesprekken met de gemeenten blijkt dat het gemeentelijke vve-rapport vaak de kapstok, en ook de hefboom, is om het eigen vve-beleid te verbeteren.

De werkwijze bij het beoordelen van de gemeentelijke vve-beleidscontext heeft de afgelopen jaren vier fasen doorlopen:

1) De pilotfase: 2006-2009

In deze fase is vve beoordeeld in een pilot bij de vier grote steden (G4): Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Dit is gebeurd aan de hand van het voorlopige vve-toezichtkader. In de pilot is het vve-beleid van een gemeente nog niet expliciet beoordeeld. Maar omdat bleek dat dit beleid grote invloed kan hebben op de inrichting van vve, is het voorlopige vve-toezichtkader aangepast en wordt vanaf 2010 het vve-beleid van een gemeente expliciet beoordeeld. Nadat in de pilotfase de vve-locaties in de vier grote steden zijn beoordeeld, zijn ook de locaties in Arnhem nog op deze wijze beoordeeld. In Arnhem is voor het eerst ook het gemeentelijke beleid in beeld gebracht. De oordelen van de vve-locaties in de G4 tijdens de pilot en die van Arnhem zijn meegenomen in de uitkomsten van deze

¹² De stedelijke en locatierapporten staan op de website van de inspectie (www.onderwijsinspectie.nl); de rapporten van de locatieonderzoeken alleen als die van na 1 augustus 2010 (ingangdatum Wet OKE) zijn.

bestandsopname (zie hoofdstuk 6).

2) *De wet OKE: 2010-2011*

In 2010 is het voorlopige vve-toezichtkader uitgewerkt. Dat is parallel gebeurd aan het tot stand komen en van kracht worden van de Wet OKE. Vrijwel gelijktijdig met het moment dat de Wet OKE in werking trad, is het vve-toezichtkader vastgesteld en gepubliceerd in de Staatscourant. In 2010/2011 zijn vooral de (middel)grote steden beoordeeld, omdat die (in het kader van het Grotestedenbeleid) al langer bezig waren met vve, en omdat de kleinere gemeenten in de Wet OKE een extra jaar hadden om zich in te werken. Het gaat om 65 middelgrote gemeenten, waaronder de G33.

3) *De afronding van de vve-bestandsopname*

Van de circa 415 gemeenten die Nederland telt, zijn er ruim 360 die extra geld krijgen van het Rijk in het kader van het onderwijsachterstandenbeleid (OAB), waartoe vve gerekend kan worden:

- de vier grootste gemeenten krijgen elk per jaar meer dan 10 miljoen euro;
- bijna veertig gemeenten krijgen elk jaarlijks tussen de 1 en de 10 miljoen euro;
- circa 150 gemeenten krijgen tussen de 100.000 en de 1 miljoen euro;
- 111 gemeenten krijgen een bedrag tussen de 25.000 en 100.000 euro;
- zestig gemeenten krijgen tussen de 3.000 en 25.000 euro;
- ruim vijftig gemeenten krijgen geen OAB-middelen.

De vve-bestandsopname richt zich op de 360 gemeenten met OAB-geld. De vve-bestandsopname is eind 2012 afgerond. Hij is feitelijk gestart in 2006, toen de inspectie een pilot-onderzoek uitvoerde bij de vier grote steden (G4). De resultaten op de vve-locaties in deze pilot zijn meegenomen in de bestandsopname. In de jaren daarna zijn de grote steden (G33), de middelgrote en kleinere gemeenten geïnspecteerd. Om de vve-bestandsopname in 2012 te kunnen afronden en om het toezicht efficiënt te organiseren, is in 2012 gewerkt met een digitale bevraging van de gemeenten. Die bevragingen zijn vervolgens geverifieerd met een documentenanalyse en (in voorkomende gevallen) gesprekken met gemeenten. Binnen elke gemeente zijn ook de vve-locaties eerst digitaal bevragd, waarna de inspectie ook een steekproef daaruit heeft bezocht. Dit zijn vooral locaties met veel doelgroepkinderen. Ruim driehonderd gemeenten zijn op deze manier beoordeeld.

De bestandsopname heeft betrekking op ruim 5.300 locaties binnen de ruim 360 gemeenten die extra vve-middelen krijgen: ruim 2.300 peuterspeelzalen, ruim 600 kinderdagverblijven (elk met een of meerdere vve-groepen) en ruim 2.400 basisscholen (de groepen 1 en 2). Van deze 5.300 vve-locaties heeft de inspectie ongeveer 60 procent fysiek bezocht. De andere 40 procent van de locaties (met een beperkt aantal doelgroepkinderen per groep) heeft alleen een digitale vragenlijst (zelfevaluatie) ingevuld. Dit betreft vve-locaties in de middelgrote en kleinere gemeenten.

Er is ook een aantal gemeenten die wel OAB-middelen krijgen, maar die hebben aangegeven geen vve-beleid en -locaties te hebben. Daarbij speelt de hoogte van het OAB-budget in sommige gevallen een rol. Deze gemeenten hebben wel een gemeentelijk vve-rapport ontvangen waarin de verbeterpunten staan beschreven en waarin de gemaakte afspraken zijn vastgelegd.

Overigens zijn er eveneens gemeenten die geen of weinig geld krijgen voor vve, maar die wel degelijk een gericht vve-beleid voeren en ook (soms met aanvullende eigen financiële middelen) de vve-locaties subsidiëren. Aangezien enkele gemeenten

zonder OAB-middelen te kennen hebben gegeven dat ze mee wilden doen met de vve-bestandsopname (omdat ze eigen gemeentelijke budgetten inzetten), zijn die gemeenten wel beoordeeld. De uitkomsten in deze gemeenten maken geen deel uit van de bestandsopname.

4) *Het signaalgestuurde toezicht*

Na de bestandsopname treedt het signaalgestuurde toezicht in werking. De inspectie heeft met het ministerie van OCW en de 37 grote steden (G37) in dat kader afgesproken dat in 2013 en 2015 de kwaliteit van vve wordt gemonitord. De G37 heeft afspraken gemaakt met de minister van OCW over de te bereiken ambities in 2013 en 2015. Daarvoor heeft het Rijk 95 miljoen euro extra beschikbaar gesteld. De afspraken van het ministerie van OCW met de G37 hebben betrekking op dezelfde onderwerpen, maar de ambities kunnen verschillen per gemeente. Dit is ook afhankelijk van de nulmeting tijdens de bestandsopname voor die gemeenten en de beleidsprioriteiten van de gemeente zelf. De inspectie beoordeelt in 2013 en 2015 in de G37 opnieuw de kwaliteit van vve op de locaties en de vve-afspraken. Dit resulteert in een tussentijdse rapportage in 2014 en een eindevaluatie in 2016.

Ook voor alle andere gemeenten geldt dat de inspectie in het signaalgestuurde toezicht periodiek met een gemeente afspreekt op welke onderwerpen en/of locaties specifiek vve-toezicht wordt gehouden (Staatscourant, nr. 12822, 17 augustus 2010). Ook kan de inspectie zelf besluiten om bij signalen vve-toezicht uit te voeren op bepaalde locaties en/of bepaalde vve-onderwerpen. Bij het periodieke contact tussen de inspectie en de gemeente gaat de inspectie ook na of er op gemeentelijk niveau (nadere) afspraken zijn conform artikel 166 (vve-aanbod) en 167 (afspraken tussen gemeente, besturen en houders) van de Wet op het primair onderwijs (WPO).

3.2 **Vve-waarderingskader: het 'wat' van de vve-bestandsopname**

De wettelijke basis van het vve-waarderingskader is vooral de Wet OKE en daarbinnen met name artikel 15 van de Wet op het onderwijstoezicht (WOT), waarin staat dat de inspectie ook toezicht houdt op de voorschoolse educatie, en artikel 167 van de WPO, dat over de naleving van de gemeentelijke vve-taken gaat. Daarnaast bouwt het waarderingskader voort op het reguliere waarderingskader po en op de bevindingen uit de pilot 'Toezicht op vve in de vier grote steden' uit 2006/2007.

Het vve-waarderingskader bestaat uit vier hoofddomeinen (context, condities, kwaliteit van de uitvoering en opbrengsten), met daarbinnen in totaal circa twintig aspecten (zie tabel 3.2 voor enkele van die aspecten). Elk aspect bestaat weer uit een of meerdere indicatoren die beoordeeld worden met de volgende kwalificaties:

- '4' een voorbeeld voor anderen
- '3' voldoende
- '2' een wenselijk verbeterpunt
- '1' een noodzakelijk verbeterpunt

Tabel 3.2 Het vve-waarderingskader op hoofdlijnen (domeinen en enkele aspecten)

Vve-beleidscontext (= beleid en organisatie op gemeentelijk niveau)
a) Gemeentelijk vve-beleid
b) Vve-coördinatie op gemeentelijk niveau
c) Systematische evaluatie en verbetering van vve op gemeentelijk niveau
Vve-condities (indien beschikbaar: over te nemen uit de GGD-rapporten)
d) Basiskwaliteit: algemeen
e) Basiskwaliteit: voorschoolse educatie
Kwaliteit van de uitvoering van vve (op de voor- en de vroegscholen)
f) Ouders
g) Kwaliteit van de educatie
h) Ontwikkeling, begeleiding en zorg
i) Interne kwaliteitszorg
j) Doorgaande lijn
Opbrengsten (= resultaten van vve)
k) Bereik
l) Leerling-resultaten, met name eind groep 2

Twee van de vier domeinen (de vve-condities en de -beleidscontext) spelen vooral op gemeentelijk niveau: zie hoofdstuk 4 en 5. De twee andere domeinen worden vooral op de vve-locaties beoordeeld: zie hoofdstuk 6.

4 Gemeentelijk niveau: het domein 'vve-condities'

Dit hoofdstuk gaat over de vve-condities, zowel het zogenaamde 'achtste domein' in het GGD-rapport als de gemeentelijke vve-subsidievoorwaarden.

4.1 Het achtste domein in het GGD-rapport

Het domein 'vve-condities' gaat over de wettelijke voorwaarden waaraan de vve-locaties moeten voldoen. Het zijn zowel de basiskwaliteitseisen uit de Wet kinderopvang en kwaliteit peuterspeelzalen als de meer specifieke eisen die gesteld worden aan de voorschoolse educatie. De wettelijke basisvoorwaarden worden door de GGD beoordeeld, in opdracht van de gemeente; ze zijn uitgewerkt in het GGD-toetsingskader¹³, dat over zeven 'domeinen' gaat.

In 2011/2012 heeft de GGD de meeste voorscholen beoordeeld, maar nog niet wat betreft de specifieke eisen aan de voorschoolse educatie. Die worden ook wel 'het achtste domein' genoemd en zijn rechtstreeks afgeleid van het Besluit basisvoorwaarden kwaliteit voorschoolse educatie. Inmiddels is landelijk afgesproken dat vóór 1 januari 2013 de GGD het achtste domein wel beoordeelt, wat impliceert dat dit tijdens de vve-bestandsopname soms nog niet is gebeurd. Het hangt er dus van af wanneer een gemeente beoordeeld is in het kader van de vve-bestandsopname: als dat bijvoorbeeld eind 2012 is gebeurd, is de kans veel groter dat een gemeente een voldoende krijgt op het achtste domein dan wanneer dat begin 2011 is gebeurd.

Met gemeenten die op enigerlei wijze in gebreke blijven bij de uitvoering van de GGD-onderzoeken worden verbeterafspraken gemaakt door het team kinderopvang/vve van de inspectie. De namen van deze gemeenten staan op de website van de inspectie. Vanaf najaar 2013 kunnen gemeenten een B-status krijgen als het achtste domein niet is beoordeeld.

Bij de vve-bestandsopname speelt allereerst de vraag hoe de gemeente het GGD-toezicht heeft georganiseerd. Als er een recent GGD-rapport is waarin de GGD de basiskwaliteitseisen heeft beoordeeld, kan de inspectie bij haar vve-toezicht deze oordelen overnemen. Als dat niet het geval is, is het primair de taak van de gemeente om dat wel te laten doen en in de tussentijd heeft de inspectie zelf het achtste domein beoordeeld.

Tijdens de vve-bestandsopname is gebleken dat driekwart van de gemeenten afspraken hebben gemaakt met de GGD over het beoordelen van het achtste domein bij de peuterspeelzalen, en bijna de helft van de gemeenten bij de kinderdagverblijven. Dat komt met name doordat in verschillende gemeenten (nog) geen vve werd gegeven in kinderdagverblijven en er daardoor ook geen toezichtafspraken met de GGD over gemaakt hoefden te worden.

Binnen sommige gemeenten bestaat onduidelijkheid over het toezicht op vve, omdat vve als gemeentelijk beleidsterrein onder een andere afdeling valt dan het GGD-toezicht.

¹³ In deze rapportage wordt uitgegaan van de tekst uit de Werkpocket peuterspeelzalen en voorschoolse educatie van GGD Nederland (mei 2011).

De voorscholen voldoen (zeker tegen het einde van de vve-bestandsopname) aan de eisen van het achtste domein. Dat is logisch omdat dit een bekostigingsvoorwaarde is die expliciet door de GGD wordt gecontroleerd.

4.2 Gemeentelijke vve-subsidiekader

Naast de basiskwaliteitseisen uit het GGD-rapport hanteren gemeenten ook een verordening met vve-subsidievoorwaarden: voorscholen moeten aan bepaalde eisen voldoen om vve-subsidie te krijgen. Gemeenten kunnen besluiten om deze subsidievoorwaarden op te nemen in het GGD-toezicht.

Uit tabel 4.2a blijkt dat ruim de helft van de gemeenten een vve-subsidiekader heeft van voldoende kwaliteit. Daarbij zijn er grote verschillen tussen de grote en de kleinere gemeenten. Bij de meeste van de G37-gemeenten is het vve-subsidiekader op orde, maar bij bijna driekwart van de kleinste gemeenten is dat niet het geval.

Tabel 4.2a De kwaliteit van het gemeentelijke vve-subsidiekader

	'1'	'2'	'3'	'4'	N
Is het gemeentelijke vve-subsidiekader van voldoende kwaliteit?	0,6%	44%	55%	0,3%	346
G37		16%	81%	3%	32
Middel		37%	63%		142
Klein		47%	53%		111
Heel klein	3%	70%	27%		60

Met name de kleinere gemeenten hebben geen subsidiekader. Uit tabel 4.2b blijkt dat vooral het wettelijk vereiste opleidingsplan niet is opgenomen in het vve-subsidiekader van de gemeenten. Dat komt waarschijnlijk doordat de andere voorwaarden al een aantal jaren geleden zijn vastgesteld en het opleidingsplan pas is ingevoerd met de Wet OKE.

Tabel 4.2b Het gemeentelijke vve-subsidiekader

Gemeentelijk vve-subsidiekader	Ja: 77%	Nee: 23%	N=270
Hierin opgenomen:	wel	niet	n
• Maximale groepsgrootte is 16	82%	18%	212
• Dubbele bezetting	84%	16%	211
• Minimaal 10 uur per week	81%	19%	210
• Minimaal mbo 3-niveau	84%	16%	211
• Voldoende geschoold voor vve	80%	20%	210
• Opleidingsplan	25%	75%	208

4.3 Conclusie

Eind 2012 blijkt dat de GGD'en hun formele taken op het gebied van de beoordeling van de kwaliteit van de voorschoolse educatie hebben opgepakt. Voor de inspectie, team kinderopvang/vve, is dit een van de beoordelingspunten van de kwaliteit van het gemeentelijke kinderopvangbeleid.

Een kwart van de gemeenten heeft geen gemeentelijk vve-subsidiekader. Als er wel een subsidiekader is, dan is de kwaliteit daarvan veelal voldoende. De afspraken over de vve-opleidingsplannen zijn bij veel kleine gemeenten nog een verbeterpunt.

5 De gemeentelijke vve-beleidscontext

Het domein 'vve-beleidscontext' gaat over het beleid en de organisatie op gemeentelijk niveau, dat wil zeggen: het beleid van alle relevante vve-actoren binnen een gemeente. Een van de actoren op gemeentelijk niveau is de gemeente zelf, andere zijn met name de schoolbesturen, de houders van de peuterspeelzalen en de houders van de kindercentra.

De vve-beleidscontext is in de bestandsopname dus op gemeentelijk niveau gewaardeerd. Dat levert twee soorten resultaten op:

- *Een waardering van het vve-beleid in een gemeente*
Dit is een eigenstandige waardering van het vve-beleid in een bepaalde gemeente, met de Wet OKE als referentie. Hierbij komen onder meer de wettelijke gemeentelijke afspraken aan bod. Zo wordt bijvoorbeeld nagegaan óf er op gemeentelijk niveau afspraken zijn gemaakt over de toeleiding naar vve en de resultaten van vve.
- *De context voor de beoordeling van de vve-locaties*
Deze gemeentelijke afspraken zijn niet alleen van belang vanwege de wettelijke opdracht, maar ook omdat ze als context fungeren bij de beoordeling van de vve-locaties. Omdat op gemeentelijk niveau eveneens andere vve-afspraken gemaakt kunnen worden, komen die ook aan de orde. De relevantie als vve-context is daarbij leidend, zoals de manier waarop de ouders bij vve betrokken worden.

Vanwege de verschillen in het gemeentelijke vve-beleid is de bestandsopname uitgevoerd per gemeente: eerst de G4, dan de 33 grote(re) gemeenten en vervolgens de overige gemeenten. Steeds is begonnen met de beoordeling van de vve-beleidscontext en -condities, en daarna zijn de vve-locaties in de gemeente beoordeeld. In het vve-toezichtkader¹⁴ is bij elke indicator aangegeven welke wetstekst erbij hoort.

Tabel 5 bevat een overzicht van de aspecten en indicatoren van het domein 'vve-beleidscontext'. Deze tabel is een uitwerking van tabel 3.2.

Tabel 5 De aspecten en indicatoren van het domein 'vve-beleidscontext'

Vve-beleidscontext (= beleid en organisatie op gemeentelijk niveau)
Gemeentelijk vve-beleid
– Indicatoren m.b.t. het bereik
– Definitie 'doelgroepkind'
– Bereik
– Toeleiding
– Ouders
– Integraal vve-programma
– Externe zorg
– Interne kwaliteitszorg voor- en vroegscholen
– Doorgaande lijn
– Resultaten
– Nadere gemeentelijke afspraken over de voor- en vroegscholen
Vve-coördinatie op gemeentelijk niveau
Systematische evaluatie en verbetering van vve op gemeentelijk niveau

¹⁴ Het uitgewerkte toezichtkader staat op de website van de inspectie.

In het vve-waarderingskader wordt niet volstaan met een waardering van het vve-beleid op gemeentelijk niveau: vooral de uitvoering in de praktijk op de vve-locaties wordt beoordeeld. De grijs gearceerde contextindicatoren (op gemeentelijk niveau) komen daarom ook als aspect aan bod in de beoordelingen van de uitvoering van vve op locatie (zoals te zien in tabel 3.2). Daarin wordt dus feitelijk nagegaan hoe de contextindicatoren in de praktijk op de voor- en vroegscholen gehanteerd worden. Door deze aanpak is het tevens mogelijk om na afloop van alle locatiebeoordelingen de geaggregeerde oordelen op de vve-aspecten en -indicatoren te spiegelen aan de oordelen op het niveau van het gemeentelijke vve-beleid.

Paragraaf 5.1 behandelt de negen inhoudelijke indicatoren die over de inhoud van het gemeentelijke vve-beleid gaan. Paragraaf 5.2 gaat over de gemeentelijke vve-coördinatie en kwaliteitszorg en paragraaf 5.3 geeft de oordelen op gemeentelijk niveau. In paragraaf 5.4 worden de conclusies getrokken. De vve-condities zijn al besproken in hoofdstuk 4. Bijlage 1 bevat het overzicht van de oordelen per gemeente: het percentage voldoende ('3' en '4').

5.1 Vve-beleidscontext op gemeentelijk niveau

In het vve-waarderingskader worden dertien indicatoren onderscheiden voor het beoordelen van de vve-beleidscontext in een gemeente. De eerste negen [a1 t/m a9] gaan over de inhoud van het gemeentelijke vve-beleid. Twee indicatoren gaan over de gemeentelijke vve-coördinatie [b] en kwaliteitszorg [c]. De laatste twee indicatoren gaan over de vve-condities: of het zogenaamde achtste domein in het GGD-toetsingskader is beoordeeld, en of er een toereikend gemeentelijk subsidiekader is.

Deze paragraaf behandelt de indicatoren over de inhoud van het gemeentelijke vve-beleid: definitie van 'doelgroepkind', bereik, toeleiding, ouderbetrokkenheid, integraal vve-programma, externe zorg, interne kwaliteitszorg, doorgaande lijn en vve-resultaten. De opbouw per subparagraaf ziet er als volgt uit:

- Begonnen wordt met een inhoudelijke toelichting op de indicator.
- Dan volgt het oordeel van de inspectie op de indicator voor alle gemeenten.
- De oordelen worden uitgesplitst voor de G37, de middelgrote gemeenten, de kleine en zeer kleine gemeenten. Dit omdat de grootte van de gemeente samenhang vertoont met de oordelen op de beleidsindicatoren.
- Afgesloten wordt met een nadere analyse op basis van de digitale vragenlijsten. Die analyse kent de volgende beperkingen:
 - Niet alle gemeenten hebben een digitale vragenlijst ingevuld. Dat is 'pas' gebeurd vanaf 2012 en het gaat dus vooral om de kleine en de middelgrote gemeenten.
 - Het zijn de zelfbeoordelingen van de gemeenten en die kunnen afwijken van de inspectieoordelen.
 - Veel gemeenten zijn na het invullen van de digitale vragenlijst beleid gaan ontwikkelen op de verbeterpunten die in de vragenlijst naar voren kwamen. Nieuwe beleidsdocumenten zijn waar mogelijk meegenomen in het gemeentelijk rapport.

Een voordeel van de digitale antwoorden is dat die steeds op eenzelfde manier beantwoord zijn, omdat de digitale vragenlijst met gesloten antwoordcategorieën werkt. Hierdoor kunnen de gemeenten op een systematische manier op onderdelen vergeleken worden.

Bij een aantal indicatoren worden ook voorbeelden van gemeenten genoemd.

Doelgroepkind, bereik en toeleiding: samenhangende indicatoren

De paragrafen 5.1.1 tot en met 5.1.3 bevatten een toelichting op drie indicatoren die nauw samenhangen: de definitie van 'doelgroepkind', het bereik en de toeleiding.

Bij vve speelt het begrip 'doelgroepkind' een centrale rol. In het basisonderwijs is sprake van 'gewichtskinderen': dat zijn kinderen van ouders met een (heel) laag opleidingsniveau. Scholen krijgen extra geld voor deze gewichtskinderen, namelijk 1,3 of 2,2 keer zoveel als voor kinderen zonder gewicht (dus met hoger opgeleide ouders). De gewichtenregeling in het basisonderwijs is niet bedoeld voor individuele kinderen, maar om scholen met veel gewichtenleerlingen beter te faciliteren (Onderwijsraad, 2002). In het basisonderwijs wordt dit gewichtsgeld dan ook niet direct besteed aan individuele leerlingen maar – als het goed is – om op schoolniveau het onderwijs beter te kunnen afstemmen op de kenmerken van de leerlingenpopulatie. Bij voorschoolse educatie wordt het geld door de gemeente via subsidie verstrekt aan de peuterspeelzaal- en kinderopvangorganisaties. In de praktijk blijkt dat gemeenten dit koppelen aan het aantal individuele kinderen (de doelgroepkinderen): in sommige gemeenten worden kinderen zelfs al op het consultatiebureau geïndiceerd als doelgroepkind, (mede) op basis van het opleidingsniveau van de ouders (zie paragraaf 5.1.1).

Het bereik gaat zowel om de vraag of de gemeente voldoende vve-plaatsen heeft gerealiseerd als om het aantal (of percentage) doelgroepkinderen dat daadwerkelijk vve krijgt. Dat vaststellen lijkt eenvoudig, maar dat blijkt om meerdere redenen niet het geval (zie paragraaf 5.1.2).

Vervolgens wordt in de toeleiding actief geprobeerd om de geïndiceerde doelgroepkinderen naar een voorschool te leiden. Omdat bij peuters nog geen sprake is van iets als 'leerplicht', kan niet afgedwongen worden dat peuters naar de voorschool gaan, maar er zijn gemeenten die erg inventief zijn in allerlei 'drang'-strategieën.

5.1.1 *Definitie van 'doelgroepkind'*

Gemeenten krijgen geld van het Rijk om de benodigde vve-voorzieningen op de voorscholen te bekostigen op basis van de schoolgewichten¹⁵ in een gemeente. Gemeenten hebben nadrukkelijk de ruimte om hun eigen definitie van 'doelgroepkind' inhoudelijk nader in te vullen: in artikel 167, lid 1a1 van de Wet op het primair onderwijs (WPO) staat dat het college van burgemeester en wethouders (B en W) zorg draagt voor het maken van afspraken over "het vaststellen welke kinderen met een risico op een achterstand in de Nederlandse taal in aanmerking komen voor voorschoolse educatie". Veel gemeenten hebben een doelgroepdefinitie die meer omvat dan alleen het opleidingsniveau van ouders.

Tabel 5.1a Definitie 'doelgroepkind'

		'1'	'2'	'3'	'4'	N
Is er een definitie van 'doelgroepkind'? (a1)		3%	25%	62%	10%	357
Uitgesplitst:	G37		19%	54%	27%	37
	Middel	1%	21%	65%	13%	149
	Klein	2%	27%	67%	5%	111
	Heel klein	10%	37%	52%	2%	60

¹⁵ Het schoolgewicht is de som van de vastgestelde gewichten van de op de teldatum ingeschreven leerlingen, te verminderen met een getal gelijk aan 6 procent van het aantal leerlingen op de teldatum.

Bijna driekwart van de gemeenten heeft een definitie van 'doelgroepkind' met een verantwoording. Negen gemeenten (3 procent) hebben een '1', omdat die gemeenten geen definitie hebben geformuleerd. Bij 10 procent van de gemeenten is de definitie van 'doelgroepkind' een voorbeeld voor anderen ('4'). In deze gemeenten speelt, naast achtergrondkenmerken en ontwikkelingsniveau voor de voorschool, ook de beginsituatie van een peuter tijdens de 'wenperiode' op de voorschool mee. Hierdoor worden de kinderen die feitelijk een ontwikkelingsachterstand hebben op de voorschool benoemd als 'doelgroepkind'. Zij krijgen daardoor vervolgens extra aandacht ('tutoring') en/of faciliteiten (vergoeding van het derde en vierde dagdeel door de gemeente). Bij de uitsplitsing in 'G37', 'middel' en 'klein' is het aantal gemeenten met een voldoende definitie even groot, maar het aantal '2'-en en '4'-en varieert duidelijk: bij de G37 zijn er meer voorbeelden voor anderen en bij de kleinere gemeenten meer verbeterpunten.

Nadere analyses op basis van de digitale vragenlijsten

Met de digitale vragenlijsten is onderzocht welke elementen in de gemeentelijke doelgroepdefinities zijn opgenomen (tabel 5.1b).

Tabel 5.1b Elementen in de gemeentelijke definities van doelgroepeuters en -kleuters (digitale vragenlijst)

	Doelgroepeuter	Doelgroepkleuter
Is er een gemeentelijke definitie?	(N=273)	(N=272)
Nee:	6%	64%
Ja:	94%	36%
<i>Elementen van de definitie van doelgroepeuter en doelgroepkleuter</i>	(n≈250)	(n≈98)
a. Leerlinggewicht	Ja: 70%	84%
b. Taal- en ontwikkelingsachterstand (o.a. volgens het consultatiebureau)	Ja: 96%	78%
c. Ingeschreven zijn op een voorschool	Ja: 28%	n.v.t.
d. Beoordeling tijdens de 'wenperiode'	Ja: 52%	44%

Volgens de wetstekst dient afgesproken te worden welke kinderen in aanmerking komen voor voorschoolse educatie: het gaat hier dus om de peuters. Omdat in sommige gemeenten ook afspraken worden gemaakt over de doelgroepkleuters, zijn de bevindingen daarover eveneens opgenomen in tabel 5.1b. Bij de definitie van 'doelgroepkind' kan dus onderscheid gemaakt worden tussen die van 'doelgroepeuter' en 'doelgroepkleuter'.

Doelgroepeuter

Veel gemeenten (94 procent) hebben een definitie van 'doelgroepeuter'. Bij die definitie worden verschillende elementen gebruikt:

- In 70 procent van de gemeenten speelt het leerlinggewicht een rol. Dit percentage is lager dan bij de doelgroepkleuters. Dat is te begrijpen omdat bij peuters dat leerlinggewicht nog niet bepaald hoeft te worden. Behoorlijk wat gemeenten blijken dit toch te doen.
- Vrijwel alle gemeenten (96 procent) die een definitie hebben, betrekken de taal- en/of ontwikkelingsachterstanden in de definitie van doelgroepeuter. Veelal worden die al geconstateerd door de jeugdgezondheidszorg (het consultatiebureau).
- Bij een kwart van de gemeenten met een definitie (28 procent) is het ingeschreven zijn bij een voorschool een onderdeel van de definitie.

- Bij de helft van de gemeenten met een definitie (52 procent) is het signaleren van een achterstand tijdens (of meteen na) de 'wenperiode' een element van de definitie.

Van deze vier elementen zijn er twee die direct te maken hebben met het ontwikkelingsniveau van de peuters: de taal- of ontwikkelingsachterstand die door de jeugdgezondheidszorg wordt vastgesteld (b) en het signaleren van een achterstand tijdens de 'wenperiode' (d). Vanuit het perspectief van het opbrengstgericht werken is de beoordeling tijdens de 'wenperiode' (d) het belangrijkste, want opbrengstgericht werken begint met het vaststellen van het ontwikkelingsniveau bij de start van de voorschool. Gemeenten die, naast andere criteria om kinderen toe te leiden naar voorschoolse educatie, in de doelgroepdefinitie hebben opgenomen dat een kind (ook) doelgroepkind kan zijn op basis van observaties aan het begin van de voorschool, zijn een voorbeeld voor andere gemeenten ('4').

Doelgroepkleuter

Beduidend minder gemeenten, namelijk een derde (36 procent), hebben een definitie van 'doelgroepkleuter' geformuleerd. Volgens de WPO is dat overigens niet nodig. Ook deze definitie kan verschillende elementen bevatten. Bij de 36 procent van de gemeenten die wél een definitie heeft, komen de volgende elementen voor in die definitie:

- In 84 procent van die gemeenten speelt het leerlinggewicht een rol. Dat is te begrijpen omdat bij kleuters het leerlinggewicht wel bepaald is.
- Driekwart van deze gemeenten (78 procent) betreft de taal- of ontwikkelingsachterstanden in de definitie van doelgroepkleuter.
- Bij bijna de helft van de gemeenten (44 procent) die een definitie van 'doelgroepkleuter' hanteren, is de beoordeling tijdens (of meteen na) de 'wenperiode' een element van de definitie.

Er blijken dus verschillen te bestaan tussen de definities van doelgroepeuters en doelgroepkleuters, waarbij het grootste verschil is dat vrijwel alle gemeenten een definitie hebben van wat een 'doelgroepeuter' is en een op de drie gemeenten er een van 'doelgroepkleuter' heeft. Het is aan de gemeenten en schoolbesturen hier afspraken over te maken.

5.1.2

Bereik: het aantal aangeboden en bezette vve-kindplaatsen

Artikel 166 van de WPO zegt dat het college van B en W moet zorgen voor voldoende voorzieningen voor voorschoolse educatie in aantal en spreiding. 'Bereik' geldt bij vve dus voor de peuters. Omdat vrijwel alle kleuters al vanaf vier jaar naar groep 1 gaan (ook al start de leerplicht 'pas' vanaf vijf jaar), speelt de bereikvraag daar niet; hooguit speelt daar de vraag of in de kleutergroepen 'vve gegeven wordt'. Bij peuters ligt dat anders: omdat daar sprake is van een directe bekostiging van de voorschoolse educatie door de gemeente, is het van belang te weten hoeveel doelgroepeuters met deze bekostiging bereikt worden. Daarom gaat deze paragraaf alleen in op het vve-bereik bij peuters.

Omdat gemeenten beleidsruimte hebben in hun definiëring van doelgroepeuters, kunnen er in een bepaalde gemeente relatief veel of juist weinig doelgroepeuters zijn: als niet alleen gewichtenkinderen meetellen maar ook kinderen van allochtone ouders, of kinderen met een ontwikkelingsachterstand of andere risico's, zullen er immers méér doelgroepeuters zijn dan wanneer uitsluitend het leerlinggewicht (en schoolgewicht) wordt meegenomen. In de vorige paragraaf is beschreven wat de verschillen en overeenkomsten tussen de gemeenten zijn op dit punt.

Gemeenten met een bredere definitie krijgen echter niet meer geld voor vve, omdat het Rijk voor de bekostiging uitgaat¹⁶ van het aantal gewichtenkinderen (schoolgewicht) in een gemeente. Bij het bepalen van het bereik van vve moet daarom onderscheid gemaakt worden tussen de vraag of een gemeente voldoende vve-plaatsen aanbiedt (in relatie tot de vve-bekostiging) en de vraag hoeveel 'gemeentelijke' doelgroeppeuters in een gemeente daadwerkelijk vve krijgen.

Aanbod van kindplaatsen

De eerste vraag is dus of gemeenten hun OAB-middelen in voldoende mate besteden. Het gaat daarbij met name om het creëren van voldoende vve-plaatsen op voorscholen (tabel 5.1c).

Tabel 5.1c De mate waarin een gemeente vve-kindplaatsen heeft gecreëerd

		'1'	'2'	'3'	'4'	N
Zijn er voldoende kindplaatsen gecreëerd? (a2)		3%	57%	35%	5%	357
Uitgesplitst:	G37		46%	43%	11%	37
	Middel	0,7%	55%	40%	5%	149
	Klein	3%	60%	32%	5%	111
	Heel klein	12%	63%	25%		60

Dat blijkt in 40 procent van de gemeenten het geval te zijn, waarbij geldt dat hoe groter de gemeente is, des te meer kindplaatsen gerealiseerd zijn.

De vve-regelgeving, en met name het Besluit basisvoorwaarden kwaliteit voorschoolse educatie, geeft aan waar een voorschool(groep) aan moet voldoen, zoals het aantal uren voorschoolse educatie per week (art. 2), de groepsgrootte (art. 3), de kwalificaties van de beroepskrachten (art. 4) en het vve-programma (art. 5).

In de bestandsopname is aan elke voorschool gevraagd hoeveel kinderen er waren en hoeveel van hen doelgroepkind zijn. In tabel 5.1d is te lezen dat er tegenwoordig nog weinig 'Voorscholen' zijn, zoals die tien jaar geleden bedoeld waren. In minder dan 20 procent van de gevallen is 75 procent of meer van de kinderen een doelgroepkind. In een derde van de voorscholen is minder dan een kwart van de kinderen een doelgroepkind.

Tabel 5.1d Het percentage doelgroeppeuters per voorschool

Percentage doelgroeppeuters per voorschool	N=1093	G37	Middel	Klein	Heel klein
75% - 100%	18 %	21	17	4	7
50% - 75%	16 %	19	16	11	3
25% - 50%	32 %	34	32	24	61
Minder dan 25%	34 %	27	35	31	59

Door deze 'verduunning' zijn gemeenten soms niet in staat om voor elke voorschoolgroep aan alle eisen te voldoen, want de OAB-middelen zijn niet toereikend om dat te betalen. Dat geldt met name voor de (heel) kleine gemeenten.

Ook is het soms lastig om scherp te beslissen wat nu precies een vve-kindplaats is. Er zijn, bijvoorbeeld, gemeenten die niet voor de volle tien uur per week subsidie

¹⁶ Jaarlijks krijgt ruim 85 procent van alle gemeenten in totaal ruim 250 miljoen euro voor het onderwijsachterstandenbeleid (OAB). Als verdeelsleutel wordt het aantal gewichtenkinderen (op de basisschool) in elke gemeente gehanteerd. Het grootste deel van deze OAB-middelen besteden de gemeenten aan vve, en dan met name aan de voorschoolse educatie.

geven, en er zijn ook gemeenten waar alle beroepskrachten op alle peuterspeelzalen geschoold zijn voor vve, en ook waar het derde en vierde dagdeel van de doelgroepkinderen wél door de gemeente betaald wordt en dat van de niet-doelgroepkinderen niet. Er zijn ook gemeenten die ervoor gekozen hebben om het reguliere peuterspeelzaalwerk op te heffen en onder te brengen binnen de kinderopvang. De gemeente subsidieert hier dan de extra vve-uren voor de doelgroepkinderen.

Het gerealiseerde bereik door de doelgroepkinderen

De tweede vraag in de digitale vragenlijst bij het gerealiseerde bereik is: "Hoeveel doelgroepkinderen krijgen daadwerkelijk vve?". In tabel 5.1e staan de vragen en de antwoorden uit de digitale bevraging van de gemeenten over het bereik.

Tabel 5.1e Vragen en antwoorden over het vve-bereik bij peuters

Het aantal gecreëerde kindplaatsen		
Weet u voor hoeveel peuters u vve-plaatsen dient te creëren uit de onderwijsachterstandsgelden van het Rijk? (n=273)	Ja: Nee:	74% 26%
Voor hoeveel peuters diende u vve-plaatsen te creëren per 1 augustus 2011?	Minimum: Maximum:	0 1350
Voor hoeveel peuters heeft u vve-plaatsen gecreëerd per 1 augustus 2011? (n=264)	Te weinig: Voldoende:	46% 54%
Het aantal bereikte doelgroepeuters		
Weet u hoeveel doelgroepeuters er in uw gemeente zijn per 1 augustus 2011, uitgaande van uw eigen doelgroepdefinitie (als u die heeft)? (n=272)	Ja: Nee:	48% 52%
Hoeveel van deze doelgroepeuters hebben vve gehad? (n=255)	Te weinig: Voldoende:	77% 23%

In de tabel is te lezen dat driekwart (74 procent) van de gemeenten zegt te weten hoeveel vve-kindplaatsen ze moet creëren. De variatie in het aantal te creëren plaatsen is enorm: dat varieert van nul tot 1.350 (Amsterdam). Dat er gemeenten zijn die aangeven dat zij nul plaatsen dienden te creëren, geeft aan dat die gemeenten geen zicht hebben op het aantal. Bijna de helft van de gemeenten (46 procent) zegt er niet in geslaagd te zijn om voldoende kindplaatsen te realiseren.

In tabel 5.1e is ook te zien dat ongeveer de helft van de gemeenten (48 procent) zegt te weten hoeveel doelgroepeuters er zijn op grond van de eigen definitie. De andere helft (52 procent) weet dat dus niet. Deze gemeenten kunnen daarom ook niet aangeven hoeveel procent van de doelgroepkinderen daadwerkelijk vve krijgt.

Er zijn verschillende bronnen die informatie bevatten over het vve-bereik. Sommige gemeenten houden dat bij in een eigen vve-monitor. Advies- en onderzoeksbureau Sardes heeft tot en met 2010 de 'Landelijke Monitor VVE' uitgebracht, waarin ook het bereik is opgenomen. Daarnaast is in het kader van de vve-bestandsopname elke gemeente digitaal bevraged en ook is het aantal vve-plaatsen van alle vve-locaties opgevraagd. Deze bronnen variëren nogal in de bereikantallen. Gezien de definitieonduidelijkheden die hierboven genoemd zijn, is dat niet onbegrijpelijk, maar de conclusie is dat er geen betrouwbare gegevens zijn over het vve-bereik bij peuters.

De inspectie kan daarom op dit moment geen betrouwbare uitspraak doen over het bereik van voorschoolse educatie. Dit komt onder andere doordat een deel van de gemeenten daar zelf geen zicht op heeft en omdat de gegevens van de gemeenten en de vve-locaties (te) vaak niet overeenkomen. Het streven is om vanaf 2014 wel

een betrouwbare uitspraak te doen over het vve-aanbod en het bereik. De inspectie bekijkt samen met de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) of en hoe dit gerealiseerd kan worden.

Tot slot nog een aantal bevindingen over de beginleeftijd van vve. In de huidige wet- en regelgeving is niet expliciet bepaald wat de beginleeftijd van vve moet zijn. In de nota van toelichting bij het Besluit kwaliteit voorschoolse educatie staat dat voorschoolse educatie in ieder geval bestemd is voor doelgroepkinderen tussen tweeënhalf en vier jaar oud, maar het staat niet in de hoofdtekst van het besluit en het staat 'dus' ook niet in het GGD-toetsingskader. Bij de meerderheid van de gemeenten is die inderdaad tweeënhalf jaar, maar er zijn ook gemeenten waar de beginleeftijd op twee of op drie jaar ligt. Eigenlijk hebben gemeenten met een beginleeftijd van twee jaar dus een twee keer zo groot bereik als gemeenten met een beginleeftijd van drie jaar, want de peuters in deze gemeenten krijgen immers twee keer zo lang vve. Dit is een extra complicerende factor om het vve-bereik vast te stellen.

De gemeente A heeft zicht op het aantal te creëren kindplaatsen op grond van de gewichtenregeling. De gemeente hanteert een bredere doelgroepdefinitie (onder andere gebaseerd op de omgevingsanalyse van het RIVM, uitgevoerd door het consultatiebureau). De gemeente weet hoeveel kinderen ze op grond van deze definitie in 2011 diende te bereiken en heeft op basis van de registratie van het consultatiebureau ook zicht op het aantal kinderen dat niet naar een voorschool (met vve) gaat. De gemeente heeft hierdoor zicht op het non-bereik. Aangezien de gemeente in 2011 90 procent van de doelgroepeuters bereikt met vve op de voorschool op grond van de eigen, bredere doelgroepdefinitie, waardeert de inspectie het bereik in 2011 als voorbeeld voor anderen.

De gemeente B heeft zich in de begroting van 2012 als doel gesteld om minimaal 60 procent van het aantal kinderen met een indicatie voor vve te bereiken. Dit loopt op naar 75 procent in 2015. Het aantal plaatsen (60 procent) dat de gemeente diende te creëren in 2011 (225) is ook daadwerkelijk gerealiseerd. Volgens de wettelijke bepalingen dient de gemeente ten minste voldoende kindplaatsen te realiseren voor de kinderen die onder de gewichtenregeling vallen. De gemeente B heeft ook voor alle kinderen die onder de eigen, bredere doelgroepdefinitie vallen, voldoende plekken gerealiseerd. Hiermee is het bereik een voorbeeld voor andere gemeenten.

Kinderen met een indicatie voor vve zitten samen met kinderen zonder indicatie in een groep. Voorschoolse educatie wordt dus ook aangeboden aan kinderen zonder indicatie. De gemeente streeft bewust dergelijke gemengde groepen na, om zo segregatie tegen te gaan en de opbrengst van het vve-programma zo groot mogelijk te maken. Hiermee geeft de gemeente ook invulling aan het uitgangspunt dat alle kinderen gelijke ontwikkelingskansen moeten krijgen en samen opgroeien.

5.1.3

Toeleiding

Artikel 167, lid 1a2 van de WPO stelt dat het college van B en W moet zorgen dat er gemeentelijke afspraken zijn over "de wijze waarop kinderen worden toegeleid naar voorschoolse en vroegschoolse voorzieningen". Of de vve-toeleiding effectief is, blijkt uit het gerealiseerde bereik. In de vve-bestandsopname is de kwaliteit van de toeleiding daarom niet gewaardeerd op basis van dat bereik, maar van de vraag of die toeleiding goed geregeld is en of daar een verantwoording bij wordt gegeven. Daar hoort bij of de gemeente weet welke groepen peuters onvoldoende worden bereikt en hoe wordt geprobeerd om het non-bereik aan te pakken.

Om kinderen te kunnen toeleiden naar vve moet de gemeente allereerst zorgen voor een eenduidige en meetbare definitie van 'doelgroepkind'. 'Meetbaar' hoeft niet beperkt te zijn tot objectief te beoordelen zaken, zoals het opleidingsniveau van de ouders, maar kan ook bestaan uit een beoordeling door een deskundige zoals een wijkverpleegkundige. In de vorige paragraaf werd duidelijk dat bijna alle gemeenten wel een definitie hebben van een doelgroeppleuter, maar vaak niet van een doelgroepkleuter.

Vervolgens is het nodig dat de gemeente zicht heeft op het aantal doelgroepkinderen in de gemeente. In de gemeentelijke basisadministratie (GBA) staan de familienaam, voornamen, het adres en de geboortedatum van elke inwoner van een gemeente, ook van zuigelingen. De GBA wordt onder meer gebruikt om zuigelingen te identificeren die ingeënt dienen te worden. Vrijwel elk kind (RIVM: 95 procent) neemt deel aan het Rijksvaccinatieprogramma en krijgt in het eerste levensjaar een aantal inentingen op het consultatiebureau. Bij deze kinderen kan dan (en op latere momenten) tevens bepaald worden of het (potentiële) doelgroepkinderen zijn of niet. De GBA is dus een dekkend bestand van waaruit de doelgroepkinderen geïdentificeerd kunnen worden, uitzonderingen daargelaten. Er kan daarna ook (aanvullend) gewerkt worden met huisbezoeken door de jeugdverpleegkundige. Of een kind een (potentieel) doelgroepkind is, kan worden geregistreerd in het Integraal Dossier JGZ (ID-JGZ). Over de wijze waarop het consultatiebureau doelgroepkinderen indiceert, dienen wel duidelijke protocollen en instrumenten vastgesteld te worden. Ook moet geregeld zijn dat regelmatig gecontroleerd wordt of alle betrokkenen deze protocollen zorgvuldig hanteren.

Een derde stap bij de toeleiding is het in beeld brengen van het non-bereik. Op basis van de GBA en het ID-JGZ wordt duidelijker welke (groepen) kinderen weinig of niet deelnemen aan voorschoolse educatie en wat de redenen van het non-bereik zijn. Op basis van deze informatie kan de gemeente bepalen hoe zij de toeleiding van deze kinderen alsnog effectiever kan maken.

Op verschillende momenten kan er contact zijn met ouders (consultatiebureau, wijkverpleegkundige, felicitatiedienst enzovoorts), waarin zij geïnformeerd worden over de voorschool en over de inschrijving van hun kind. Belangrijk is dat de ouders ervan overtuigd worden dat een voorschool voor hun kind zorgt voor een 'goede startpositie', en dat vve dus geen stigma is.

Peuters (en ook vierjarige kleuters) zijn niet leerplichtig en kunnen om die reden dus niet gedwongen worden vve te volgen. Er zijn echter veel 'drang'-middelen om peuters toe te leiden naar vve.

Sommige gemeenten hebben naast vve-voorscholen 'gewone' peuterspeelzalen en kinderdagverblijven, dus zonder extra voorzieningen voor kinderen die deze eigenlijk wél nodig hebben. Het is dan ook belangrijk dat de gemeente ervoor zorgt dat de voorscholen met name staan in die wijken of dorpskernen waar de meeste doelgroepkinderen wonen.

Tabel 5.1f De kwaliteit van de toeleiding

		'1'	'2'	'3'	'4'	N
Is de toeleiding van voldoende kwaliteit? (a3)		3%	57%	37%	3%	357
Uitgesplitst:	G37		35%	54%	11%	37
	Middel	0,7%	52%	42%	5%	149
	Klein	3%	67%	31%		111
	Heel klein	10%	62%	28%		60

Bij ruim een derde van de gemeenten is de toeleiding van voldoende kwaliteit (tabel 5.1f). Ook hier blijkt dat er verschillen zijn tussen grote, middelgrote en kleinere gemeenten.

Analyse aan de hand van de digitale vragenlijsten

In tabel 5.1g is te zien hoe de gemeenten hun toeleidingsbeleid vormgeven.

Tabel 5.1g De vormgeving van het toeleidingsbeleid van gemeenten (n=271)

	Ja	Nee
Er is een dekkend bestand van waaruit de doelgroepeuters kunnen worden geïdentificeerd.	68%	32%
Er is een document waarin is beschreven hoe het toeleidingstraject eruitziet.	68%	32%
Er is zicht op de aard en de omvang van het non-bereik.	33%	67%

Twee derde van de gemeenten geeft aan een dekkend bestand te hebben waarin de doelgroepeuters kunnen worden geïdentificeerd (68 procent). Niet alle gemeenten maken dus gebruik van de GBA bij de vve-toeleiding, doorgaans omdat ze denken dat dit niet mag vanwege de privacywetgeving. Sommige gemeenten geven aan gebruik te maken van het bestand van het consultatiebureau. Twee derde (68 procent) heeft de toeleiding in een document beschreven.

Uit de bestandsopname blijkt dat sommige gemeenten wel afspraken hebben met het consultatiebureau, maar dat er toch nog veel kinderen op een peuterspeelzaal komen die niet door het consultatiebureau geïndiceerd zijn, terwijl ze wel tot de doelgroep behoren. Twee derde van de gemeenten heeft geen zicht op het non-bereik. Deze gemeenten weten niet hoeveel en welke kinderen niet naar een voorschool gaan (met vve), of wel naar een voorschoolse voorziening gaan maar daar geen vve krijgen, terwijl ze wel een doelgroepkind zijn. De systematische analyse van het non-bereik en de koppeling met effectieve(re) toeleidingsactiviteiten gebeurt in een derde van de gemeenten. Naast de gemeente en de voorschoolse organisaties, heeft ook de Jeugdgezondheidszorg een belangrijke rol in het oppakken van dit verbeterpunt.

In de vve-bestandsopname is gebleken dat gemeenten diverse mechanismen en activiteiten hebben om de toeleiding te bevorderen¹⁷.

De gemeente C werkt met een Marokkaanse en Poolse 'ambassadeur' om kinderen van Marokkaanse en Poolse ouders naar de voorschool toe te leiden.

De gemeente D probeert kinderen op verschillende momenten in hun leven toe te leiden naar vve en/of de intensieve taalklas. Ook heeft de gemeente zicht op het non-bereik. Daarbij zijn afspraken gemaakt over wie er verantwoordelijk is bij de toeleiding en dit is vastgelegd in een stroomschema.

5.1.4

Ouders

Uit de invulling van vve in andere landen¹⁸ en de resultaten van wetenschappelijk onderzoek (zie hoofdstuk 1) blijkt dat de oudercomponent van vve heel belangrijk is. In de vve-bestandsopname wordt het ouderbeleid op locatieniveau beoordeeld:

¹⁷ Zie de website van de inspectie met de vve-stadsrapportages van de bestandsopname, de site van de VNG met praktijkvoorbeelden, en de sites van Sardes en Oberon.

¹⁸ Vve heet in het buitenland vaak 'ECEC' (early childhood education and care). Deze benaming laat zien dat voor- en vroegschoolse educatie in het buitenland beduidend breder is dan in Nederland.

het gaat immers om de vraag hoe de ouders in de praktijk bij vve betrokken worden. Maar ook wordt in de bestandsopname op gemeentelijk niveau bekeken in hoeverre de gemeente beleid heeft geformuleerd om de ouderbetrokkenheid te stimuleren. Dat gebeurt aan de hand van zeven indicatoren. Deze indicatoren zijn geformuleerd op basis van een literatuurstudie die ten grondslag lag aan het vve-waarderingskader. Op gemeentelijk niveau beoordeelt de inspectie of er ouderbeleid is ontwikkeld, waarin wordt ingegaan op:

1. de ouderpopulatie;
2. informeren van ouders;
3. intakeprocedure;
4. ontwikkelingsgerichte activiteiten;
5. participatie van de ouders;
6. informeren over de ontwikkeling van kinderen;
7. rekening houden met de thuistaal.

De ouderactiviteiten op de vve-locaties worden vaak (mede) geïnitieerd en ook bekostigd vanuit de gemeente, zeker bij de voorscholen. In de vve-bestandsopname is gebleken dat gemeenten verschillende activiteiten voor ouders hebben, maar dat ze die vaak eerder doen 'omdat ze die altijd al deden' of vanuit de algemene notie dat het betrekken van ouders belangrijk is, dan dat er een beleid onder ligt.

Ook bestaan er aanzienlijke verschillen in het aantal ouders dat bereikt wordt. Daarom is vanaf 2010 bij de beoordeling van de vve-ouderindicatoren ook rekening gehouden met het aantal ouders dat bereikt wordt. In hoofdstuk 6 wordt dit nader uitgewerkt, want daar komen de locatieoordelen aan de orde.

Naar aanleiding van de ervaringen uit de pilot bij de vier grote steden (zie Inspectie van het Onderwijs, 2008) is gebleken dat voor de vve-uitvoering wel degelijk het gemeentelijke vve-ouderbeleid van belang is. Daarom is daarna ook het gemeentelijke vve-ouderbeleid langs deze indicatoren beoordeeld.

Tabel 5.1h De kwaliteit van het gemeentelijke ouderbeleid

	'1'	'2'	'3'	'4'	N
Is het gemeentelijke ouderbeleid van voldoende kwaliteit? (a4)	0,6%	89%	10%	0,6%	357
Uitgesplitst:					
G37		76%	22%	3%	37
Middel		85%	14%	0,7%	149
Klein		98%	2%		111
Heel klein	3%	92%	5%		60

In meer dan 90 procent van de gemeenten is het gemeentelijke ouderbeleid niet voldoende. Ook bij de G37 is dat bij driekwart van de gemeenten het geval. Uit de analyse van de digitale vragenlijsten wordt duidelijk waar dat met name door komt.

Analyse van de digitale vragenlijsten

In tabel 5.1i staan de bevindingen van de digitale vragenlijsten.

Tabel 5.1i Onderdelen vve-ouderbeleid op gemeentelijk niveau (n≈267)

	2. Verbeterpunt	3. Voldoende
1. Gericht ouderbeleid	95%	5%
– Er is sprake van een analyse van de ouderpopulatie, waardoor duidelijk wordt waar het vve-ouderbeleid zich op moet richten.	Nee: 86%	Ja: 14%
– In het ouderbeleid wordt expliciet uitgewerkt dat zo veel mogelijk ouders worden bereikt.	Nee: 82%	Ja: 18%
2. Informatie vooraf	18%	82%
3. Systematische intake	39%	61%
4. Vve-activiteiten thuis	55%	45%
5. Vve-activiteiten op de voor- of vroegschool	68%	32%
6. Informatie over de ontwikkeling van het kind	50%	50%
7. Rekening houden met de thuistaal	78%	22%

In een klein deel van de gemeenten is er op gemeentelijk niveau sprake van gericht ouderbeleid. Slechts 14 procent van de gemeenten heeft een analyse van de ouderpopulatie waardoor duidelijk wordt waar het vve-ouderbeleid zich op moet richten. In 18 procent van de gemeenten is er ouderbeleid dat erop is gericht zo veel mogelijk ouders te bereiken. Een gericht ouderbeleid is een voorwaarde voor een voldoende oordeel.

Als de percentages van de andere indicatoren van hoog naar laag worden geordend, ontstaat het volgende beeld:

- In 82 procent van de gemeenten is er beleid om de ouders voldoende informatie te geven over de kenmerken en bedoeling van de voorschool.
- In 61 procent is er voldoende beleid over de systematische intake.
- In 50 procent is beleid geformuleerd over adequate informatie over de ontwikkeling van de kinderen.
- In 45 procent is er beleid over vve-activiteiten thuis.
- In 32 procent is er beleid over de vve-activiteiten op de voor- en vroegscholen.
- In 22 procent, ten slotte, is er beleid over het rekening houden met de thuistaal.

Ouders in de gemeente E worden op verschillende manieren geïnformeerd over de mogelijkheden van vve. De eerste informatie is al opgenomen in de 'geboortekoffer'. Daarnaast wordt er ook vanuit de gemeente en het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG, de JGZ (consultatiebureau) en PUNT Welzijn op meerdere momenten en manieren informatie verstrekt. Hierbij wordt rekening gehouden met specifieke straten/wijken met een hoog percentage doelgroepouders/-kinderen. Het streven is om alle ouders te bereiken.

De informatieverstrekking kan eventueel ook in de thuistaal plaatsvinden. Vanuit de JGZ-logopediste worden ouders en leidsters geadviseerd om bij onvoldoende kennis van de Nederlandse taal in het begin de thuistaal te spreken. Daarnaast wordt nadrukkelijk geadviseerd dat de ouders Nederlands leren en het kind zo veel mogelijk in contact brengen met de Nederlandse taal (peuterspeelzaal, tv, clubjes enzovoort).

Er zijn vanuit de gemeente ook specifieke activiteiten die zijn gericht zijn op de participatie van ouders. Een voorbeeld hiervan is de voor vve-ouders 'verplichte' deelname aan het project 'Verteltas' of het project 'Boekenpret'. Daarnaast organiseert het CJG een aantal cursussen zoals 'Je kind helpen bij het leren praten' en 'Opvoeden en zo'. De GGD biedt voor allochtone ouders de cursus 'Mijn kind leert twee talen'. Tevens worden ouders gestimuleerd om ook thuis vve-activiteiten met hun kind te doen. De Opstap-medewerkers hebben een actieve adviserende rol en bij een basisschool worden inloopochtenden 'Samen Leren Samen Spelen' georganiseerd.

In paragraaf 6.2.2 komt de vve-ouderbetrokkenheid opnieuw aan de orde, maar dan vanuit het perspectief van de vve-locaties.

5.1.5

Integraal vve-programma

Bij eisen aan de vve-programma's is sprake van twee verschuivingen in de tijd:

- *Van 'erkend' naar integraal*
Vóór de Wet OKE stelde het ministerie van OCW geen eisen aan het vve-programma. Vve-programma's werden wel expliciet beoordeeld op hun kwaliteit (door een onafhankelijke commissie). Als die voldoende was, kwamen ze in de, nog steeds bestaande, databank van erkende vve-programma's van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI).¹⁹ In artikel 5 van het Besluit basisvoorwaarden kwaliteit voorschoolse educatie bij de Wet OKE wordt niet langer gesproken van *erkende*, maar van *integrale* programma's: "Voor de voorschoolse educatie wordt een programma gebruikt waarin op gestructureerde en samenhangende wijze de ontwikkeling wordt gestimuleerd op het gebied van taal, rekenen, motoriek en de sociaal-emotionele ontwikkeling".
- *De taalcomponent: van 'breed' naar 'smal' en weer naar 'breed'*
Eerst dienden de vve-programma's zich te richten op de brede ontwikkeling van de kinderen, rond 2008 verschoof de nadruk naar de taalontwikkeling en uit de tekst van het Besluit basisvoorwaarden kwaliteit voorschoolse educatie (zie hierboven) blijkt dat het nu weer om de brede ontwikkeling gaat.

Sommige gemeenten werken met een vve-programma dat niet in de NJI-databank staat, maar waarvan de gemeente/houder van peuterspeelzaal of kinderdagverblijf in de praktijk vindt dat het voldoende 'integraal' is. Er zijn ook gemeenten waar gewerkt wordt met aanvullende programma's of bronnenboeken bij het vve-

¹⁹ Zie de NJI-databank.

programma. De inspectie beoordeelt in die gevallen of het aanbod integraal is en in de praktijk voldoet.

Tabel 5.1j Integraal vve-programma

		'1'	'2'	'3'	'4'	N
Is er gemeentelijk beleid over het werken met een integraal vve-programma? (a5)		0,8%	32%	63%	4%	357
Uitgesplitst:	G37	3%	3%	81%	13%	37
	Middel		28%	67%	5%	149
	Klein		35%	63%	2%	111
	Heel klein	3%	55%	42%		60

In twee derde van de gemeenten is het beleid er in voldoende mate op gericht om met een integraal vve-programma te werken. Dat gebeurt vrijwel altijd omdat een of meer programma's op gemeenteniveau 'goedgekeurd' zijn. Als er sprake is van gewenste verbeteringen komt dat ofwel doordat er geen programmakeuze is op gemeentelijk niveau, of doordat het programma onvoldoende integraal is (en vaak te veel alleen gericht is op de taalontwikkeling). Bij de G37 heeft 94 procent van de gemeenten een voldoende en bij de hele kleine gemeenten is dat minder dan de helft.

In de bestandsopname is op de vve-locaties niet zozeer gekeken naar welk programma men heeft, maar vooral naar de kwaliteit van het gebruik ervan. Er is daarbij onderscheid gemaakt tussen drie aspecten: 'het aangeboden programma', 'het pedagogisch klimaat' en 'het educatief handelen' (zie paragraaf 6.2.4 e.v.). Op gemeentelijk niveau wordt vooral gekeken of er afspraken gemaakt zijn over het te hanteren vve-programma.

In de digitale gemeentelijke vragenlijsten is vanaf 2012 aan de middelgrote en kleinere gemeenten niet alleen gevraagd welk programma ze hanteren, maar ook hoe door (of gerelateerd aan) dat programma de ontwikkeling van de kinderen gevolgd wordt. Er kan daarbij sprake zijn van een kind- of leerlingvolgsysteem dat bij het programma hoort, maar er zijn ook programma-onafhankelijke systemen. In iets minder dan de helft van de gemeenten zijn daar afspraken over gemaakt.

De gemeente F heeft draagvlak gecreëerd voor het gemeentebreed werken met één integraal programma: ingevoerd op peuterspeelzalen en kinderdagverblijven en vroegscholen.

De gemeente G bevordert het werken met een effectief vve-programma in de voorschoolse voorzieningen. Momenteel wordt in meerdere instellingen gewerkt met Puk en Ko (en/of de versie voor kinderopvang, Uk en Puk). Voor andere instellingen die gaan werken met een vve-programma geldt dat alleen het programma Puk en Ko (en/of Uk en Puk) voor mogelijke subsidie in aanmerking komt. Door het gebruik van één programma in de gemeente F kan verbetering van de doorgaande leerlijnen gerealiseerd worden. Ook kunnen middelen efficiënt worden ingezet doordat er gezamenlijke scholing en inkoop van materialen kan plaatsvinden.

5.1.6

Externe zorg

Op locatieniveau bestaat het aspect 'ontwikkeling, begeleiding en zorg' uit twee deelaspecten, namelijk 'ontwikkeling, begeleiding en zorg binnen de groep', waarbij vaak aangesloten wordt op het gebruikte vve-programma en kindvolgsysteem, en 'inbedding in de bredere zorgketen'. Dit laatste omdat vve geen 'panacee voor alle kwalen' is en verschillende kinderen naast vve ook andere externe zorg nodig hebben, van logopedie tot gezinsgerichte ondersteuning.

Gemeenten krijgen in toenemende mate verantwoordelijkheden voor die externe zorgketen (CJG's, zorg- en adviesteams (ZAT's) enzovoorts). In feite gaat het hier om de ketenaanpak op gemeente- en/of wijkniveau: hoe zijn de taken en verantwoordelijkheden voor de externe zorg voor een kind (of een gezin) belegd (op papier), hoe zien het overleg en de afstemming tussen de verschillende partijen eruit en is er voorzien in de regiefunctie om te voorkomen dat meerdere instellingen afzonderlijk van elkaar aan hetzelfde kind (of gezin) hulp/zorg bieden?

Tabel 5.1k Externe zorg

		'1'	'2'	'3'	'4'	N
Is er gemeentelijk beleid over de externe zorg? (a6)		0,6%	37%	60%	3%	357
Uitgesplitst:	G37		35%	49%	16%	37
	Middel		28%	70%	2%	149
	Klein		42%	58%		111
	Heel klein	3%	50%	47%		60

In twee derde van de gemeenten bestaat er een voldoende externe zorgstructuur en zijn afspraken gemaakt over het functioneren en de verantwoordelijkheidsverdeling ervan. Een goede zorgstructuur is overigens nog geen garantie voor het functioneren daarvan.

De gemeente H werkt, behalve met de ZAT's, met een casuïstiekoverleg over signalering en doorverwijzing, en ook wordt de zorg gevolgd.

De gemeente I werkt, behalve met de ZAT's, met een zorgprotocol. Op de voorschool werken intern begeleiders (IB'ers).

5.1.7

Interne kwaliteitszorg

De interne kwaliteitszorg is de verantwoordelijkheid van de voorscholen (peuterspeelzalen en kinderdagverblijven) en de vroegscholen (basisscholen) zelf. Voorscholen zijn soms HKZ-gecertificeerd²⁰ en basisscholen hebben soms een eigen kwaliteitszorgsysteem. Bij de beoordeling van de interne kwaliteitszorg op gemeentelijke niveau gaat het in de vve-bestandsopname om de vraag of gemeenten in hun vve-beleid voldoende stimuleren dat vve onderdeel is van de reguliere kwaliteitszorg van de vve-locaties.

Dit kan bijvoorbeeld blijken uit afspraken met de vve-instellingen over de wijze waarop ze jaarlijks aan de gemeente verantwoorden hoe ze de kwaliteit van vve hebben geëvalueerd en welke verbeteracties ze op basis hiervan komend jaar gaan inzetten. Het betreft hier aspecten zoals planmatige zorg en begeleiding, gebruik van het programma en het kindvolgsysteem, de ouderparticipatie en de leidstervaardigheden.

Tabel 5.1l Interne kwaliteitszorg

		'1'	'2'	'3'	'4'	N
Is er gemeentelijk beleid over de interne kwaliteitszorg van de (voor)scholen? (a7)		0,6%	87%	13%	0,3%	357
Uitgesplitst:	G37		76%	22%	3%	37
	Middel		85%	15%		149
	Klein		93%	7%		111
	Heel klein	3%	85%	12%		60

²⁰ HKZ is een afkorting van Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector. HKZ stelt onder andere kwaliteits- en veiligheidsnormen op voor de kinderopvangsector. Zie voor meer informatie www.hkz.nl.

In bijna 90 procent van de gemeenten is er geen voldoende beleid over het functioneren van de interne kwaliteitszorg op de (voor)scholen. Het is aan de gemeenten dit samen met de houders van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven en de schoolbesturen op te pakken.

5.1.8

Doorgaande lijn

Om een doorgaande lijn tussen de voor- en de vroegschool in een gemeente te kunnen garanderen, is het belangrijk dat dit op gemeentelijk niveau gecoördineerd wordt. Op deze manier kan een koppeling gemaakt worden tussen processen en de organisatie in de voorscholen enerzijds en processen en de organisatie in de vroegscholen anderzijds. Vaak wordt de doorgaande lijn 'smal' geïnterpreteerd en beperkt tot de vraag of de voor- en de vroegschool hetzelfde programma hebben, of zijn er alleen afspraken gemaakt over de overdracht van kindgegevens.

In het vve-waarderingskader is de doorgaande lijn op *locatieniveau* een afzonderlijk kwaliteitsaspect met maar liefst zeven indicatoren:

- 1) de vve-coördinatie tussen voor- en vroegschool;
 - 2) voldoende kinderen stromen door van voor- naar vroegschool;
 - 3) warme overdracht van voor- naar vroegschool;
- een doorgaande lijn
- 4) qua aanbod;
 - 5) qua pedagogisch en educatief handelen;
 - 6) qua omgang met de ouders;
 - 7) qua begeleiding en zorg.

Omdat de invulling van de doorgaande lijn op locatieniveau beïnvloed wordt door het gemeentelijke beleid op dit punt en omdat de 'organisatie van de doorlopende leerlijn' een wettelijke taak is voor een gemeente (WPO, art. 167, lid 1a3), worden de zeven indicatoren van dit aspect ook op gemeentelijk niveau beoordeeld. Het gaat hierbij om de vraag of de gemeente beleid heeft ontwikkeld om op deze aspecten een doorgaande lijn mogelijk te maken.

Tabel 5.1m Doorgaande lijn

		'1'	'2'	'3'	'4'	N
Is er gemeentelijk beleid over de doorgaande lijn? (a8)		2%	79%	17%	1%	357
Uitgesplitst:	G37		60%	30%	10%	37
	Middel	0,7%	76%	23%		149
	Klein	2%	87%	11%		111
	Heel klein	8%	85%	7%		60

In verreweg de meeste gemeenten is het gemeentelijke beleid over de doorgaande lijn niet voldoende. Bij de G37 is dat weliswaar wat beter dan in de kleinere gemeenten, maar ook hier is bij 60 procent sprake van verbetermogelijkheden. Veel gemeenten geven aan dat de doorgaande lijn sinds de 'knip' in de subsidie in 2006 (zie paragraaf 2.3) aanzienlijk is verwaterd.

Analyse van de digitale vragenlijsten

In de digitale bevraging is naar elk van de zeven indicatoren gevraagd (tabel 5.1n).

Tabel 5.1n Het gemeentelijke vve-beleid wat betreft de doorgaande lijn

	2. Verbeterpunt	3. Voldoende
Vve-coördinatie (n=270)	32%	68%
Gemeentelijk beleid doorstroming van voor- naar vroegschool (n=269)	58%	42%
'Warme overdracht' (n=271)	14%	86%
Afstemming aanbod (n=269)	40%	60%
Afstemming pedagogisch-educatief handelen (n=270)	67%	33%
Afstemming ouderbeleid (n=180)	87%	13%
Afstemming begeleiding en zorg (n=175)	66%	34%

Als de percentages van de indicatoren van hoog naar laag worden geordend, dan ontstaat het volgende beeld:

- In 86 procent van de gemeenten is er beleid over de overdracht van de kindgegevens van de voor- naar de vroegschool, ingevuld als de 'warme overdracht'. Dat houdt in dat niet alleen papieren informatie wordt overgedragen, maar dat veelal de leidster van de voorschool de overdracht ook bespreekt met de leerkracht(en) en/of interne begeleider van de vroegschool.
- In 68 procent bestaan afspraken over de organisatie van de vve-coördinatie tussen voor- en vroegschool.
- In 60 procent is er beleid over de afstemming van het aanbod, wat meestal inhoudt dat afgesproken wordt met welke programma's gewerkt kan worden.
- De 'warme overdracht' gaat over de informatieoverdracht van individuele kinderen. Bij 42 procent van de gemeenten is er ook beleid om ervoor te zorgen dat kinderen van een voorschool doorstromen naar een vroegschool.
- Over het feitelijk werken in de groepen, zowel wat betreft het pedagogisch-educatief handelen als de interne begeleiding en zorg, is in een derde deel van de gemeenten afspraken gemaakt.
- Met stip onderaan staat de afstemming tussen voor- en vroegschool van het vve-ouderbeleid.

Om een voldoende te krijgen voor de doorgaande lijn op gemeentelijk niveau, moeten over bovenstaande zeven punten afspraken gemaakt zijn.

5.1.9

Resultaten van vve

Op gemeentelijk niveau dienen afspraken gemaakt te worden over de resultaten van vve. De memorie van toelichting bij de Wet OKE geeft voorbeelden, zonder uitputtend te zijn:

- het aantal kinderen dat een niveau stijgt;
- het aantal kinderen dat bijvoorbeeld minimaal op niveau C zit; of
- afspraken over de minimale woordenschat aan het einde van groep 2.

De beoordeling van de inspectie tijdens de vve-bestandsopname op gemeentelijk niveau gaat over de vraag óf er afspraken zijn gemaakt, en dus niet zozeer over de inhoud van die afspraken. In de toelichting bij het oordeel kan de inspectie overigens wel opmerkingen maken over het ambitieniveau van de vve-resultaten op gemeentelijk niveau.

Tabel 5.1o Vve-resultaten

		'1'	'2'	'3'	'4'	N
Zijn er gemeentelijke afspraken over de vve-resultaten? (a9)		57%	29%	14%	0,6%	355
Uitgesplitst:	G37	22%	64%	14%		36
	Middel	48%	31%	20%	1%	148
	Klein	69%	20%	12%		111
	Heel klein	78%	17%	5%		60

In slechts 15 procent van de gemeenten zijn ten tijde van de vve-bestandsopname afspraken gemaakt over de gewenste vve-resultaten.

Tijdens de vve-bestandsopname is gebleken dat in de praktijk vrijwel alle vroegscholen (onder meer) de Citotoetsen Taal voor kleuters en Ordenen/Rekenen voor kleuters afnemen, maar dat de interpretatie van de resultaten daarvan op gemeentelijk niveau zelden gebruikt wordt om de effectiviteit van vve te beoordelen.

Op gemeentelijk niveau is in de gemeente J bepaald wat de resultaten van vve moeten zijn. Voor de streefdoelen voor de voorscholen is aangesloten bij de doelen die door de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) voor de kinderen aan het eind van de voorschool zijn ontwikkeld voor de ontwikkelingsgebieden taal, rekenen en sociaal-emotionele ontwikkeling.

Voor het schooljaar 2011/2012 zijn resultaatafspraken gemaakt voor het ontwikkelingsgebied taal. Het voornemen was om met ingang van schooljaar 2012/2013 resultaatafspraken te maken voor het ontwikkelingsgebied rekenen. Dit is in overleg met het peuterspeelzaalwerk een jaar uitgesteld. De resultaatafpraak is dat 75 procent van de doelgroepkinderen in de voorschool voldoet aan de aandachtsgebieden van de beheersaspecten. Doordat aan alle onderliggende onderdelen van een subcriterium moet worden voldaan, is er sprake van een zeer ambitieuze gemeentelijke norm.

Voor de vroegscholen wordt gerapporteerd op het niveau van de schakelklassen. De resultaatafpraak is dat 60 procent van de doelgroepkinderen aan het eind van groep 2 een A-, B- of C-niveau behaalt op een genormeerde toets. Voor de AZC-schakelklas is de resultaatafpraak dat 90 procent van de kinderen een gemiddelde groei laat zien van de passieve woordenschat van ten minste 700 woorden en van de actieve woordenschat van minimaal 650 woorden per jaar.

5.1.10 *Nadere afspraken over de voor- en de vroegscholen*

Op gemeentelijk niveau kunnen nadere afspraken worden gemaakt over de voor- en de vroegscholen. Deze afspraken worden in de inspectiebeoordelingen van de vve-locaties niet als norm beschouwd, maar ze zijn natuurlijk wel van belang als contextinformatie. In de vve-bestandsopname zijn deze afspraken wel beschreven in de gemeentelijke rapporten, maar niet beoordeeld.

5.2 **Vve-coördinatie op gemeentelijk niveau**

5.2.1 *Invulling vve-coördinatie op gemeentelijk niveau*

Bij de vve-coördinatie op gemeentelijk niveau gaat het zowel om de sturing als om de uitvoerende coördinatie van vve. Uit de bestandsopname blijkt dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen gemeenten in de vve-coördinatie. Die verschillen bestaan onder meer uit:

- de rol opvatting van de gemeente (zowel van de wethouder als van de ambtenaren), die varieert van sturend tot procesmatig tot administratief-ondersteunend;
- de mate van integratie van vve in het bredere gemeentelijke beleid, zowel het beleid over 'het jonge kind' als het bredere onderwijsbeleid;
- de prioriteit die aan vve gegeven wordt.

Tabel 5.2a Vve-coördinatie op gemeentelijk niveau

		'1'	'2'	'3'	'4'	N
Is er vve-coördinatie op gemeentelijk niveau? (b)		0,8%	34%	62%	3%	357
Uitgesplitst:	G37		35%	54%	11%	37
	Middel		23%	74%	3%	149
	Klein	1%	36%	62%	1%	111
	Heel klein	3%	58%	38%		60

In ruim 60 procent van de gemeenten is de vve-coördinatie van voldoende niveau.

Analyse van de digitale vragenlijsten

In tabel 5.2b is te zien hoe gemeenten zelf de kwaliteit van de aansturing en van de uitvoerende coördinatie van vve beoordelen.

Tabel 5.2b De aansturing en de uitvoerende coördinatie van vve op gemeentelijk niveau (volgens gemeenten)

	2. Verbeterpunt	3. Voldoende
Vve-coördinatie wat betreft de aansturing van vve (n=270)	20%	80%
Vve-coördinatie wat betreft de uitvoerende coördinatie van vve (n=271)	24%	76%

De gemeente K heeft de volgende organisatiestructuur opgezet:

- 1) Er zijn gemeentebreed op gebiedsniveau zes clusters van voorschoolse voorzieningen en basisonderwijs gevormd. In deze clusters zijn coördinatoren en leidsters/leerkrachten van voorschool en vroegschool vertegenwoordigd. Op clusterniveau kunnen bijeenkomsten worden georganiseerd. Elk samenwerkingsverband van voor- en vroegschool vult jaarlijks een werkljndocument in waarin het de samenwerkingsafspraken over de doorgaande lijn vastlegt. Er zijn daarmee meerdere werkljndocumenten per cluster. Deze werkljndocumenten worden ingediend bij de coördinatiegroep vve.
- 2) Er is een gemeentebrede coördinatiegroep vve. Dit is een werkgroep binnen het Lokaal Onderwijs Beraad (LOB). In de coördinatiegroep zitten afgevaardigden van de gemeente, openbaar en bijzonder primair onderwijs (directies), coördinatoren/management van de voorschoolse voorzieningen en (op afroep) de GGD (consultatiebureau). Zij houden zicht op de activiteiten van de clusters (invulling doorgaande lijn) middels de werkljndocumenten, en werken het covenant uit. De coördinatiegroep vve rapporteert en doet aanbevelingen aan het LOB over vve.
- 3) Het Lokaal Onderwijs Beraad is een overlegorgaan waarin alle directies van primair en voortgezet onderwijs zijn vertegenwoordigd, alsmede vertegenwoordigers vanuit voorschoolse voorzieningen en de bibliotheek. In het LOB worden ontwikkelingen op onderwijsgebied besproken. De coördinatiegroep vve koppelt terug aan het LOB over haar activiteiten en doet aanbevelingen over het vve-beleid. Het LOB kan ook opdrachten

neerleggen bij de coördinatiegroep vve. In het LOB wordt bepaald of de aanbevelingen van de coördinatiegroep vve worden overgenomen. Zo ja, dan worden deze ter besluitvorming voorgelegd aan de Lokaal Educatieve Agenda.

- 4) De Lokaal Educatieve Agenda (LEA) bestaat uit de wethouder en bestuurders van primair en voortgezet onderwijs en voorschoolse voorzieningen. De LEA neemt besluiten op basis van voorstellen uit het Lokaal Onderwijs Beraad.

5.2.2

Systematische evaluatie en verbetering van vve op gemeentelijk niveau

In hoofdstuk 2 is al geschetst dat de accenten in het landelijke vve-beleid de afgelopen tien jaar flink verschoven zijn. In de vve-bestandsopname blijkt dat het vve-beleid van de gemeenten grotendeels bestaat uit het uitvoeren en uitwerken van de landelijke beleidsontwikkelingen, waarbij de consequenties van de 'knip' in 2006 en de invoering van de Wet OKE de belangrijkste zijn. Ook de inbedding van vve in het bredere gemeentelijke beleid (zoals het jeugd- en het onderwijsbeleid) en de budgettaire ruimte van een gemeente zijn leidend in het gemeentelijke beleid. Deze inspanningen kosten de meeste gemeenten zoveel energie dat er weinig tijd en beleidsruimte overblijft om ook nog te werken aan de systematische evaluatie en verbetering van vve op gemeentelijk niveau.

In de praktijk werken enkele gemeenten met een vve-monitor, die doorgaans vooral gaat over het bereik van vve. Zo'n monitor wordt meer als verantwoording gebruikt en minder om de kwaliteit van vve te verbeteren. Een monitor is een van de manieren om vve op gemeentelijk niveau te evalueren en waar nodig te verbeteren, maar dat kan ook op andere manieren. In de digitale vragenlijst hebben gemeenten vragen beantwoord over de systematische evaluatie en verbetering van vve op gemeentelijk niveau. Twee derde van de gemeenten geeft zichzelf een voldoende:

2. Verbeterpunt	37%
3. Voldoende	63%

Hieruit blijkt dat de gemeenten een nogal positief beeld hebben van wat 'systematische evaluatie en verbetering' inhoudt. (Dit beeld komt overigens ook terug bij de beoordeling van de eigen kwaliteitszorg door de vve-locaties).

De inspectiebeoordelingen laten namelijk een omgekeerd beeld zien: een derde van de gemeenten evalueert en verbetert vve op gemeentelijk niveau (tabel 5.2c). Bij de andere gemeenten is dat nog een verbeterpunt. Bij de G37 krijgt circa de helft van de gemeenten een voldoende, maar bij de (hele) kleine gemeenten krijgt slechts ongeveer een vijfde deel een voldoende oordeel.

Tabel 5.2c Systematische evaluatie en verbetering van vve

		'1'	'2'	'3'	'4'	N
Is er systematische evaluatie en verbetering van vve op gemeentelijk niveau? (c)		1%	67%	31%	2%	353
Uitgesplitst:	G37		46%	43%	11%	37
	Middel		56%	42%	2%	145
	Klein	1%	79%	20%		111
	Heel klein	3%	82%	15%		60

In de gemeente L zijn in het convenant vve 2011-2013 allerlei criteria en kengetallen opgenomen die meegenomen worden in een gemeentelijke monitor. Jaarlijks vullen alle vve-locaties vragenlijsten in die worden verwerkt in een gemeentelijke evaluatie. Deze evaluatie bevat zowel cijfermatige als inhoudelijke onderdelen die een breed en goed zicht bieden op de kwaliteit van vve.

5.3 Overzicht oordelen op gemeentelijk niveau

Tabel 5.3 geeft een overzicht van de oordelen over de vve-beleidsindicatoren.

Tabel 5.3 De resultaten van de vve-bestandsopname, wat betreft de kwaliteit van het gemeentelijke vve-beleid

	% verbeterpunt met afspraak	% verbeterpunt	% voldoende	% voorbeeld voor anderen
Vve-beleidscontext				
a. Inhoud gemeentelijk vve-beleid:				
a1. Definitie 'doelgroepkind'	3%	25%	62%	10%
a2. Bereik	3%	57%	35%	5%
a3. Toeleiding	3%	57%	37%	3%
a4. Ouderbetrokkenheid	0,6%	89%	10%	0,6%
a5. Integraal vve-programma	0,8%	32%	63%	4%
a6. Externe zorg	0,6%	37%	60%	3%
a7. Interne kwaliteitszorg	0,6%	87%	13%	0,3%
a8. Doorgaande lijn	2%	79%	17%	1%
a9. Vve-resultaten	60%	29%	14%	0,6%
b. Gemeentelijke vve-coördinatie	0,8%	34%	62%	3%
c. Gemeentelijke vve-kwaliteitszorg	1%	67%	31%	2%

5.4 Conclusie

In dit hoofdstuk staat de kwaliteit van het gemeentelijke vve-beleid op verschillende indicatoren beschreven. Er zijn zowel 'voorbeelden voor anderen' als een flink aantal verbeterpunten. Meestal hebben gemeenten een definitie van 'doelgroepkind' (met name van 'doelgroepeuter'), is duidelijk welke integrale vve-programma's de gemeente 'goedkeurt', is de externe zorgstructuur aangegeven en is sprake van vve-coördinatie op gemeentelijk niveau. In veel gemeenten liggen er verbeterpunten op de terreinen ouderbeleid, de interne kwaliteitszorg van de voor- en vroegscholen, de vve-resultaten, de inhoudelijke afstemming in de doorgaande lijn en de gemeentelijke vve-kwaliteitszorg.

Er zijn opvallende verschillen tussen de grote en middelgrote gemeenten en de kleinere gemeenten. Grotere steden (met veel doelgroepkinderen en veel OAB-budget) doen het vaak beter dan de kleinere gemeenten. Vooral bij de toeleiding naar vve, een integraal vve-programma en de doorgaande lijn valt op dat dit in de kleinere gemeenten beduidend vaker een verbeterpunt is.

6 Kwaliteit van vve op de voor- en vroegscholen

Dit hoofdstuk gaat over de kwaliteit van de uitvoering van vve op de locaties: de voor- en de vroegscholen. Paragraaf 6.1 brengt het aantal vve-locaties per onderzochte gemeente in kaart. Paragraaf 6.2 gaat in op de resultaten van de vve-bestandsopname op deze locaties.

6.1 Onderzochte locaties

Tabel 6.1 toont het aantal voor- en vroegscholen waar de vve-bestandsopname is uitgevoerd.

Tabel 6.1 Het aantal onderzochte vve-locaties (vve-peuterspeelzalen, vve-kinderdagverblijven en -basisscholen)

Gemeente	Aantal peuterspeelzalen	Aantal kinderdagverblijven	Aantal basisscholen	Totaal aantal locaties
G4:				
- bezocht	301	*	294	595
G33:				
- vragenlijst**	22	6	9	37
- en/of (ook) bezocht	494	76	486	1.056
Middelgrote en kleine gemeenten:				
- vragenlijst	1.170	431	1.375	2.946
- en/of (ook) bezocht	551	84	515	1.150
Totaal	1.192	437	1.384	2.983
- vragenlijst				
- en/of (ook) bezocht	1.346	160	1.295	2.801
- totaal vragenlijst/bezoek	2.347	608	2.432	5.357

* In de G4 zijn na de bestandsopname, in het kader van het signaalgestuurde toezicht, ook kinderdagverblijven en nieuwe peuterspeelzalen bezocht. Deze oordelen zijn niet in dit rapport meegenomen.

** De vragenlijsten zijn allemaal uitgezet in de gemeente Haarlemmermeer.

De kwaliteit van vve is beoordeeld bij 5.357 vve-locaties:

- 2.347 peuterspeelzalen;
- 608 kinderdagverblijven;
- 2.432 basisscholen met vroegschoolse educatie in de groepen 1 en 2.

In totaal is 61 procent van deze vve-locaties bezocht (2.801): 1.346 peuterspeelzalen, 160 kinderdagverblijven en 1.295 vroegscholen.

Aangezien de vve-bestandsopname begon bij de grotere steden, zijn daar de meeste bezoeken gedaan en destijds zijn er geen digitale vragenlijsten uitgezet. Bij de kleinere gemeenten hebben alle vve-locaties vanaf 2012 een digitale vragenlijst (terug)gekregen en is zo'n 30 procent van de locaties bezocht. De inspectie heeft vooral de locaties met veel doelgroepkinderen bezocht. In tabel 5.1d is al beschreven dat in ruim twee derde van de voorscholen minder dan 25 procent van de peuters een doelgroepkind is.

6.2 Kwaliteit van vve op de locaties

In deze paragraaf staan de oordelen van de inspectie over de kwaliteit van vve op alle bezochte vve-locaties. Vooral vve-locaties met veel doelgroepkinderen en gewichtenleerlingen zijn bezocht.

In de bestandsopname zijn op de vve-locaties in totaal circa twintig aspecten beoordeeld. Elk aspect bestaat weer uit een of meerdere indicatoren die beoordeeld zijn met de volgende kwalificaties:

- '4' een voorbeeld voor anderen
- '3' voldoende
- '2' een wenselijk verbeterpunt
- '1' een noodzakelijk verbeterpunt

De inspectie heeft op de vve-locaties geen arrangement afgegeven zoals in het reguliere toezicht wel gebeurt (zeer zwak, zwak of basis). Dit is immers een bestandsopname, een eerste meting van de kwaliteit. Op de vve-locaties is wel in een eindgesprek op de locatie en in een rapport teruggegeven wat de kwaliteit is op de verschillende onderdelen.

Tabel 6.2a toont het totaalbeeld van de vve-bestandsopname van de ruim drieduizend bezochte locaties, uitgesplitst naar voor- en vroegscholen. Van elke locatie is een afzonderlijk rapport beschikbaar (zie de website van de inspectie voor de rapporten van na 1 augustus 2010). In deze paragraaf worden de meest saillante bevindingen uit dat totaalbeeld per aspect en per indicator toegelicht.

Tabel 6.2a De kwaliteit van vve op ruim vijfduizend locaties, uitgesplitst naar voor- en vroegscholen; **percentages** '1', '2', '3' en '4' per aspect

Aspect	Voorschool				Vroegschool			
	'1'	'2'	'3'	'4'	'1'	'2'	'3'	'4'
a. Conditie	7	8	85	5				
b. Ouders		38	59	3		31	65	4
c1. Werken met een vve-programma		42	57	0,9		22	75	3
c2. Pedagogisch handelen		13	80	8		7	85	8
c3. Educatief handelen		25	70	5		16	78	5
d1. Ontwikkeling, begeleiding, zorg		57	40	2		25	71	4
d2. Externe zorg		7	92	1		2	97	1
e. Interne kwaliteitszorg		55	44	2		49	48	2
f. Doorgaande lijn	1	54	43	2		55	42	3
g. Vve-resultaten								

Toelichting: Verbeteringen zijn gewenst als het percentage op een **aspect** meer dan 25 procent is (grijs gearceerd).

De opbouw per subparagraaf ziet er als volgt uit:

- Begonnen wordt met een tabel met daarin de kwaliteit per aspect en per indicator.
- Dan volgt een toelichting op de oordelen van de inspectie.
- De oordelen in de tabellen worden uitgesplitst voor de voor- en vroegscholen.
- Bij een aantal indicatoren worden ook voorbeelden van gemeenten genoemd.

Bij de tabellen in de subparagrafen hoort de volgende toelichting:

- De gecursiveerde indicatoren in de tabellen komen uit de digitale vragenlijst. Ze dienen om de beoordeelde indicatoren toe te lichten en/of te specificeren en geven aan wat de verschillen zijn tussen de eigen oordelen van de gemeente en de oordelen van de inspectie.
- Voorbeeldig ('4'): als het percentage op een aspect > 5 procent of op een indicator > 10 procent is: groen.
- Verbeteringen zijn nodig ('1'): rood.
- Verbeteringen zijn gewenst ('2'):
 - als het percentage op een **aspect** > 25 procent is: oranje;
 - als het percentage op een **indicator** > 35 procent is (meer dan een derde): geel; of meer dan 50 procent (de helft): oranje.

De indicatoren die tijdens de pilot in de G4 zijn beoordeeld, zijn met een asterisk (*) aangegeven. De indicatoren die in 2009 in het pilotkader zijn beoordeeld, zijn met een hekje (#) aangegeven.

6.2.1 *Conditie*

Tabel 6.2b De kwaliteit van de vve-condities uitgesplitst naar voor- en vroegscholen; percentages '1', '2', '3' en '4' per indicator

Aspect/indicator	Voorschool					Vroegschool				
	'1'	'2'	'3'	'4'	N	'1'	'2'	'3'	'4'	N
A Conditie	7	8	85	5						
0.1 GGD-rapport per voorschool	30		70		1.154					
0.2 8 ^e domein beoordeeld in het GGD-rapport	45		55		964					
2 Groepsgrootte*		2	96	2	1.399					
3 Dubbele bezetting*		4	94	2	1.458		34	63	2	1.109
4.1 Vve-tijd per week*		15	84	1	1.416					
5.2 Gekwalificeerde beroepskrachten#		1	98	1	1.216		1	99		640
5.3 Voldoende beheersing Nederlandse taal#		2	98		1.214		3	97		650
5.4 Vve-geschoolde beroepskrachten		16	52	32	1.175		34	52	14	944
5.5 Jaarlijks opleidingsplan per leidster		28	72	1	1.109					

Bij de voorscholen zijn de condities op orde. Een uitzondering is het GGD-rapport en daarbinnen de beoordeling van het achtste domein. Op 11 procent van de voorscholen ontbreken (voldoende actuele) GGD-rapporten. Het ontbreken van GGD-rapporten komt mede doordat het nieuwe GGD-toetsingskader ten tijde van de bestandsopname nog niet was vastgesteld en de gemeente en de GGD wachtten op dat kader. Daarnaast hebben verschillende gemeenten te lang gewacht om afspraken met de GGD te maken over het toezicht. Ook kostte het toezicht op de gastouders de GGD veel tijd. Eind 2012 zijn (nagenoeg) alle voorscholen door de GGD beoordeeld, inclusief het achtste domein. Met de gemeenten waar er geen GGD-rapport en/of geen beoordeling van het achtste domein is, zijn afspraken gemaakt over het moment waarop dit wel het geval moet zijn. De inspectie zal in het kader van het signaalgestuurde toezicht controleren of dit gebeurd is.

Soms wordt de wettelijke minimumeis van ten minste tien uur vve per week op de voorscholen niet gerealiseerd. Op 28 procent van de voorscholen is niet voorzien in een opleidingsplan per leidster, waarmee de kennis en vaardigheden voor vve op peil worden gehouden. In positieve zin valt op dat in totaal 84 procent van de leidsters in voldoende mate voor vve geschoold is, waarvan 32 procent gecertificeerd is voor een bepaald vve-programma.

Bij de vroegscholen is geen sprake van een wettelijke plicht op het gebied van de condities waaronder vroegschoolse educatie dient te worden uitgevoerd. Wel zijn er in 2008 afspraken vastgelegd in de agenda 'Focus op vroegschoolse educatie'²¹. De inspectie heeft daarom gekeken of er op de vroegscholen ook sprake is van een dubbele bezetting (of kleine groepen) en of de leerkrachten vve-geschoold zijn. Zeker tegen het einde van de bestandsopname, in de kleinere gemeenten en in groepen met minder doelgroepkinderen, is gebleken dat scholen aan deze 'voorwaarden' steeds minder voldoen. Toch blijkt dat er op een derde van de vroegscholen wel sprake is van een dubbele bezetting en dat 14 procent van de leerkrachten een specifieke certificering heeft voor een vve-programma. Daar staat tegenover dat 34 procent van de leerkrachten geen specifieke vve-scholing heeft gehad.

6.2.2 Ouders

Tabel 6.2c De kwaliteit van het ouderbeleid vve uitgesplitst naar voor- en vroegscholen; percentages '1', '2', '3' en '4' per indicator

Aspect/indicator	Voorschool					Vroegschool				
	'1'	'2'	'3'	'4'	N	'1'	'2'	'3'	'4'	N
B. Ouders		38	59	3			31	65	4	
1 Gericht ouderbeleid		87	13		1.217		84	15	1	1.015
2 Ouders zijn vooraf adequaat geïnformeerd*		32	66	2	1.459		35	63	2	1.258
3 Intake*		22	76	3	1.462		12	84	4	1.265
4 Thuis stimulerende activiteiten doen*		44	51	5	1.423		45	51	4	1.225
5 Participatie in vve-activiteiten in de voor-/vroegschool*		37	58	5	1.448		40	55	5	1.234
6 Informeren over de ontwikkeling van hun kind*		40	56	5	1.461		2	89	9	1.266
7 Rekening houden met thuistaal*		8	90	2	1.300		7	92	1	1.118

De mate waarin de ouderbetrokkenheid wordt ingevuld, verschilt niet veel tussen de voor- en de vroegscholen. Bij beide is, net als op gemeentelijk niveau, de gerichtheid van het ouderbeleid het grootste verbeterpunt. De keuze voor de invulling van de ouderbetrokkenheid wordt vooral ingegeven door de activiteiten en minder door waar deze ouders, en daarmee hun kinderen, het meest bij gebaat zijn.

Doorgaans ontbreekt een registratie waarin wordt bijgehouden welke ouders meedoen aan activiteiten en welke ouders niet, met in het verlengde daarvan een analyse van de vragen waarom de ouders niet meedoen en wat er dient te gebeuren om de ouders wél te laten participeren. Het ouderbeleid is sterk aanbodgestuurd en weinig vraaggestuurd, waarbij vraaggestuurd zowel betrekking kan hebben op de vragen van ouders zelf als op de vragen die ouders voor of over hun kinderen hebben.

Op twee derde van de vve-locaties worden de ouders vooraf adequaat geïnformeerd en op ruim driekwart is de intake toereikend. Een cruciale factor blijkt te zijn of er

²¹ In de agenda 'Focus op vroegschoolse educatie' van 24 september 2008 hebben de toenmalige staatssecretaris van OCW, de PO-Raad, de Besturenraad, Bond KBO, LVGS, VBS, Vos/Abb, VNG, Aob, CNV-Onderwijs en de AVS afspraken gemaakt om scholen te ondersteunen bij het vormgeven en ontwikkelen van vroegschoolse educatie binnen hun kwaliteitsbeleid.

voldoende ouders meedoen. Dit geldt zowel voor het stimuleren van de vve-activiteiten thuis als voor de participatie in vve-activiteiten in de voor- en vroegscholen. Vaak worden er wel allerlei activiteiten georganiseerd, maar blijft onderbelicht of voldoende ouders bereikt worden en welke ouders wel en niet bereikt worden. Ook zijn het vaak stevast dezelfde ouders die participeren in activiteiten, terwijl dit juist de ouders zijn die minder aangemoedigd hoeven te worden om ook thuis de ontwikkeling van hun kinderen gericht te stimuleren. Op 40 procent van de voorscholen kunnen ouders beter geïnformeerd worden over de ontwikkeling van hun kind.

Locaties: peuterspeelzaal en basisschool

Ouders worden tijdens de intake en het huisbezoek geïnformeerd over nut en noodzaak van deelname aan de huiskamer. In de huiskamer krijgen ouders van doelgroepkinderen wekelijks opdrachten mee naar huis. De opdrachten sluiten aan op het thema en er komen aspecten aan bod, zoals voorlezen, tekenen, woordenschat en zingen. De uitwerking van de opdrachten wordt vastgelegd in het plakboek. In de schakelklas wordt 'het huiswerk' wekelijks met de kinderen besproken. Naast het plakboek krijgen ouders van peuters ook een Verteltas mee met boekjes en materialen in het kader van het thema. De ouders met wie de inspectie tijdens het bezoek heeft gesproken, gaven aan dat alle ouders wekelijks in de huiskamer te vinden zijn en indien nodig gestimuleerd worden om erbij te zijn.

Locatie: kinderdagverblijf

De intake van de vve-kinderen is zeer uitgebreid en beschrijft onder andere de relevante ontwikkelings- en kindkenmerken. Onderdeel van de intake is een huisbezoek waarin de leidsters uitgebreid ingaan op verschillende aspecten van de ontwikkeling en opvoeding van de peuter.

6.2.3 Werken met een vve-programma

Tabel 6.2d De kwaliteit van het werken met een vve-programma uitgesplitst naar voor- en vroegscholen; **percentages** '1', '2', '3' en '4' per indicator

Aspect/indicator	Voorschool					Vroegschool				
	'1'	'2'	'3'	'4'	N	'1'	'2'	'3'	'4'	N
C1. Werken met een vve-programma		42	57	0,9			22	75	3	
1 Een integraal vve-programma		11	89		1.160		17	83		956
2 Werken met een doelgerichte planning		56	42	2	1.157		28	68	5	962
3 Het aanbod taalontwikkeling is voldoende dekkend		30	68	1	1.175		10	86	5	976
4 Opklimming in moeilijkheidsgraad en voldoende differentiatie		68	31	1	1.174		34	64	3	979
4a Planningen: opklimming in moeilijkheidsgraad		57	43				31	69		
4b Planningen: brede ontwikkeling		21	79				10	90		
4c Planningen: differentiatie naar leeftijd		54	46				18	82		
4d Planningen: differentiatie naar ontwikkelingsniveau		58	42				21	79		

In paragraaf 5.1.5 is al gezegd dat wettelijk is vastgelegd dat met een integraal vve-programma gewerkt moet worden, waarbij 'integraal' inhoudt dat de domeinen 'taal', 'rekenen', 'sociaal-emotionele ontwikkeling' en 'motoriek' in voldoende mate aan de orde komen.

Het vve-toezicht van de inspectie is niet gericht op de vraag of de (voor)school een vve-programma heeft, maar hoe ermee gewerkt wordt. Er is in deze

bestandsopname dan ook geen vergelijkende analyse gemaakt tussen de programma's onderling.

Ruim 80 procent van de (voor)scholen heeft een integraal vve-programma, maar er zijn nogal wat voorscholen met verbeterpunten. Op veel voorscholen werken leidsters niet met een doelgerichte planning en ontbreekt het aan differentiatie. Uit de digitale vragenlijst blijkt dat die differentiatie zowel betrekking heeft op de opklimming in moeilijkheidsgraad als op leeftijd en ontwikkelingsniveau.

6.2.4 Pedagogisch handelen

Tabel 6.2e De kwaliteit van het pedagogisch handelen uitgesplitst naar voor- en vroegscholen; percentages '1', '2', '3' en '4' per indicator

Aspect/indicator	Voorschool					Vroegschool				
	'1'	'2'	'3'	'4'	N	'1'	'2'	'3'	'4'	N
C2. Pedagogisch handelen		13	80	8			7	85	8	
1 Respectvol pedagogisch handelen*		1	84	16	1.448		1	88	12	1.247
2 Duidelijke pedagogische gedragsgrenzen*		3	91	6	1.448		4	91	5	1.247
3 Sociale vaardigheden en persoonlijke competenties*		7	88	5	1.461		4	91	6	1.260
4 Respect voor de autonomie van het kind*		13	83	5	1.460		3	89	8	1.263
5 Aantrekkelijke en spel- en taaluitlokkende ruimte*		41	52	7	1.422		24	66	10	1.230

Het pedagogisch handelen gaat erover of de leidsters en leerkrachten de kinderen respectvol behandelen, maar ook of er duidelijke pedagogische gedragsgrenzen worden gesteld en of gewerkt wordt aan sociale en andere vaardigheden van de kinderen. Bij zowel de voor- als de vroegscholen is het pedagogisch handelen doorgaans van voldoende kwaliteit. Bij 16 procent van de voorscholen is dit zelfs een voorbeeld voor anderen. Op 40 procent van de voorscholen zijn verbeteringen wenselijk om het lokaal aantrekkelijker te maken. Doorgaans gaat het dan om een meer taaluitlokkende ruimte, waarbij bijvoorbeeld naamkaartjes (labels) staan bij allerlei voorwerpen.

Locatie: peuterspeelzaal

In de speelzaal waren de rust en orde zeer opvallend terwijl de groep compleet (vol) was en er enthousiast werd (voor)gelezen, gespeeld en gesproken met elkaar. Waar dat nodig was, werd het gedrag van de kinderen op een positieve manier gecorrigeerd. Kinderen die dat nodig hadden, kregen positieve en duidelijke feedback op het goede gedrag, zowel verbaal als non-verbaal.

Locatie: peuterspeelzaal

De leidsters leren de peuters om naar elkaar te luisteren en elkaar op een respectvolle manier te behandelen. De peuters zijn ook duidelijk gewend om zelfstandig te werken. Tijdens dit werken bevorderen de leidsters de sociale competenties en de autonomie van het kind op een natuurlijke en effectieve manier. De ouders met wie de inspectie gesproken heeft, geven aan dat het zelfvertrouwen van hun kinderen een heel positieve ontwikkeling doormaakt.

6.2.5 Educatief handelen

Tabel 6.2f De kwaliteit van het educatief handelen uitgesplitst naar voor- en vroegscholen; percentages '1', '2', '3' en '4' per indicator

Aspect/indicator	Voorschool					Vroegschool				
	'1'	'2'	'3'	'4'	N	'1'	'2'	'3'	'4'	N
C3. Educatief handelen		25	70	5			16	78	5	
1 Het educatief handelen is goed op elkaar afgestemd*		28	66	6	1.417		11	82	7	868
2 Effectieve, gerichte activiteiten taalontwikkeling		18	80	3	1.168		6	89	5	975
3 Bevorderen van interactie met en tussen kinderen*		30	66	4	1.447		24	72	5	1.260
4 Actieve betrokkenheid/verrijking spelen en werken*		13	78	9	1.452		14	78	8	1.255
5 Bevorderen van de ontwikkeling van aanpakgedrag*		31	67	2	1.454		23	74	3	1.255
6 Gedrag leidsters/leerkrachten is responsief*		5	87	7	1.459		6	88	6	1.262
7 Afstemmen activiteiten op ontwikkelingsverschillen*		52	47	1	1.456		27	69	4	1.261

Pedagogisch kunnen handelen is een voorwaarde om goed educatief te kunnen handelen. Bij educatief handelen gaat het onder meer om het gericht werken aan de taalontwikkeling, de woordenschat, het bevorderen van de (talige) interactie met andere kinderen, het verrijken van de spelsituaties voor de kinderen, en het bevorderen van aanpakgedrag. Op de vroegscholen is dit op alle indicatoren (iets) beter dan op de voorscholen.

Het educatief handelen voor de groep als geheel is op de voorschool doorgaans ook voldoende. Zoals in paragraaf 6.2.3 is gezegd, is met name het afstemmen op verschillen in leeftijd en ontwikkelingsniveau tussen (groepjes) kinderen op de voorscholen een duidelijk verbeterpunt.

Locatie: peuterspeelzaal

Tijdens de observatie viel op dat de leidsters de interacties met en tussen de kinderen zodanig begeleiden dat de kinderen het meest aan het woord zijn. De gesprekjes tussen leidster en kinderen beginnen vaak wel met een vraag van de leidster, maar ontaarden nooit in een vraag-en-antwoordspel. De leidsters stellen regelmatig open vragen en wachten na elke vraag geduldig op een reactie van het kind. Onduidelijk uitgesproken woorden en zinnen van de kinderen herhalen zij op de juiste wijze, zonder daarbij op enig moment de indruk te wekken dat ze de kinderen aan het verbeteren zijn. Het gevolg is dat de meeste kinderen volop praten. Ook hier is het bijkomend effect dat de jongere kinderen zich hieraan optrekken en evenmin 'stilvallen' zodra een leidster mee komt spelen.

Locatie: basisschool

De leraren bieden de leerlingen veel ruimte zelf aan het woord te zijn en tonen op zulke momenten een geïnteresseerde luisterhouding. Zowel op verbaal als op non-verbaal niveau zorgen ze voor goed contact met de leerlingen.

Locatie: peuterspeelzaal

De leidsters grijpen veel mogelijkheden aan om het spel te verrijken en te verdiepen. De spelinterventies zijn goed afgestemd op de interesse en het ontwikkelingsniveau van de peuters en bevorderen op een natuurlijke manier de zelfstandigheid.

6.2.6 Ontwikkeling, begeleiding en zorg

Tabel 6.2g De kwaliteit van de ontwikkeling, begeleiding en zorg uitgesplitst naar voor- en vroegscholen; percentages '1', '2', '3' en '4' per indicator

Aspect/indicator	Voorschool					Vroegschool				
	'1'	'2'	'3'	'4'	N	'1'	'2'	'3'	'4'	N
D1. Ontwikkeling, begeleiding, zorg		57	40	2			25	71	4	
1 Volgen van de brede ontwikkeling van alle kinderen*		34	62	4	1.456		13	82	5	1.259
2 Planmatige begeleiding*		69	30	2	1.460		34	61	5	1.260
2a Planmatige begeleiding: hele groep		70	30				56	44		
2b Planmatige begeleiding: kleine groep		86	14				64	36		
2c Planmatige begeleiding: individueel (zorg)kind		80	20				36	64		
3 Evaluatie van de aangeboden begeleiding en zorg#		75	24	1	1.196		34	64	2	998
4 Specifieke aandacht voor de taalontwikkeling		56	43	1	971		18	79	4	821

Zowel op de voor- als op de vroegschool is de planmatige zorg voor de kinderen een verbeterpunt. Op de voorscholen vraagt het verbetering op alle onderdelen: het volgen van de ontwikkeling van alle kinderen, vervolgens de planmatige begeleiding en daarna de evaluatie van de aangeboden zorg en begeleiding. Dit vraagt niet alleen van de leidsters en leerkrachten de nodige aandacht, maar ook van de intern begeleiders en de zorgcoördinatoren op de vve-locaties.

Locatie: peuterspeelzaal

Als eerste stap bespreken de leidsters de observaties of toetsresultaten met de coördinator van de stichting. Opvallende dingen worden doorgenomen. Indien nodig schrijven de leidsters daarna een plan van aanpak dat na zeven of acht weken wordt geëvalueerd. Hierin nemen zij een analyse op van de problemen, een beschrijving van de extra hulp die zij willen inzetten en formuleren zij de doelen die zij hiermee willen bereiken. Ouders worden hierover geïnformeerd en waar mogelijk betrokken bij de extra hulp door ze tips en materialen te geven voor gebruik thuis.

Als de gestelde doelen voor extra hulp niet behaald zijn, volgt als tweede stap een oudergesprek. In overleg bepalen leidsters dan of de extra hulp voortgezet wordt of dat het nodig is om externe hulp in te schakelen. Voor alle kinderen om wie zorgen zijn, worden deze plannen opgesteld en consequent uitgevoerd.

Locatie: peuterspeelzaal (pilot startgroep peuters)

In positieve zin valt op dat ouders met kinderen in de startgroep elke zes weken een gesprek hebben met de leidster of leerkracht over hun kind. Tijdens dit gesprek worden de ouders gestimuleerd met hun kind te spelen (voorspelen-naspelen) en de ouders krijgen daarbij instructie van de leidsters. Tevens benutten de leidsters en leerkrachten deze gesprekken om ouders te informeren over de ontwikkeling van de peuters.

6.2.7 Externe zorg

Tabel 6.2h De kwaliteit van de externe zorg uitgesplitst naar voor- en vroegscholen; percentages '1', '2', '3' en '4' en per indicator

Aspect/indicator	Voorschool					Vroegschool				
	'1'	'2'	'3'	'4'	N	'1'	'2'	'3'	'4'	N
D2. Externe zorg		7	92	1			2	97	1	
1 Overzicht kinderen die externe zorg nodig hebben*		8	91	1	1.438		3	96	1	1.244
2 Overleg met ouders over externe zorg		3	95	2	1.185		1	96	3	1.004
2a Overleg met ouders over mogelijkheden externe zorg		9	91				3	97		
2b Ondersteuning van ouders bij aanmelding externe zorg		17	83				3	97		
3 Ontwikkeling bijhouden van kinderen met extra zorg		11	89		1.144		2	97	1	961

Bij vrijwel alle voor- en vroegscholen is de externe zorg met een voldoende beoordeeld. Dit houdt in dat de voor- en de vroegscholen gebruik (kunnen) maken van een extern zorgnetwerk. In de vve-bestandsopname is niet onderzocht of de externe zorg ook doelmatig en effectief is.

Locatie: basisschool

Een sterk punt is de afstemming van de zorg van de school op die van de externe hulpverlening. Dit start al bij de intake van leerlingen: de sociaal verpleegkundige die in de school gehuisvest is, voert met alle nieuwe ouders een kennismakingsgesprek. Over leerlingen die externe zorg krijgen, is er goed overleg met de betreffende hulpverleners. Leerkrachten en de intern begeleider blijven deze kinderen ook zelf goed volgen en waar nodig blijven zij zelf eveneens zorg verlenen.

6.2.8 Interne kwaliteitszorg

Tabel 6.2i De kwaliteit van de interne kwaliteitszorg uitgesplitst naar voor- en vroegscholen; percentages '1', '2', '3' en '4' per aspect en per indicator

Aspect/indicator	Voorschool					Vroegschool				
	'1'	'2'	'3'	'4'	N	'1'	'2'	'3'	'4'	N
E Interne kwaliteitszorg		55	44	2			49	48	2	
1 Vve-coördinatie in voor- c.q. vroegschool*		20	78	2	1.451		30	68	2	1.245
2 Voor-/vroegschool evalueert vve-kwaliteit*		60	37	2	1.422		58	39	3	1.210
3 Voor-/vroegschool evalueert opbrengsten kinderen	1	84	14		983		49	50	1	908
4 Planmatig werken aan verbetermaatregelen*	1	61	37	1	1.441		48	49	3	1.248
4a Evaluaties die leiden tot verbetermaatregelen		52	48				29	71		
4b Aantoonbare, planmatige uitvoering verbetermaatregelen		54	46				31	69		
5 Voor-/vroegschool borgt de kwaliteit van educatie*	1	56	41	2	1.438		46	51	2	1.246
6 Vve zit in kwaliteitszorg van de basisschool						1	70	28	1	945

Zowel bij de voor- als bij de vroegscholen is de kwaliteitszorg een belangrijk verbeterpunt. Dit is te begrijpen vanuit het oorspronkelijke vve-paradigma (zie hoofdstuk 2), waarin vve als een opzichzelfstaande activiteit is benaderd in de vorm van de 'Voorschool', los van de rest van de organisatie. Bij de Voorscholen was er geen inbedding in de (welzijns)organisatie waartoe de vve-peuterspeelzalen behoorden; vve was ook geen onderdeel van het reguliere kwaliteitszorgsysteem van de basisschool.

De kwaliteitsborging bestaat bij vve vaak uit de certificering van de leidsters. Een cyclisch proces van evalueren van kwaliteit en opbrengsten, het verbeteren van tekortkomingen en het borgen van de kwaliteit is er meestal – met name bij de voorscholen – niet. Dit is ook een verbeterpunt op organisatieniveau van de peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. Bij de basisscholen valt op dat vve (of specifieke aandacht voor het kleuteronderwijs) veelal geen deel uitmaakt van het totale kwaliteitsbeleid van de school.

Een positief punt bij de interne kwaliteitszorg is dat er in de voor- en de vroegscholen iemand is aangewezen die verantwoordelijk is voor vve.

Locatie: peuterspeelzaal

Veel energie wordt gestoken in het verhogen van de kwaliteit en het borgen van de gerealiseerde kwaliteit. Dit vindt niet alleen plaats door het kwaliteitshandboek, maar ook door de klassenbezoeken van de directeur van de stichting. Daarnaast worden de leidsters gestimuleerd bij elkaar te gaan kijken. Zo kan iedere leidster gedurende een week meedraaien met de groep(en) op de andere locatie. Dit om elkaar te inspireren en om een gezamenlijke identiteit te vormen.

6.2.9 Doorgaande lijn

Tabel 6.2j De kwaliteit van de doorgaande lijn uitgesplitst naar voor- en vroegscholen; percentages '1', '2', '3' en '4' per aspect en per indicator

Aspect/indicator	Voorschool					Vroegschool				
	'1'	'2'	'3'	'4'	N	'1'	'2'	'3'	'4'	N
F. Doorgaande lijn	1	54	43	2			55	42	3	
1 Vve-coördinatie tussen voor- en vroegschool#	1	36	61	3	1.128		38	59	3	966
2 Voldoende doorstroom van voor- naar vroegschool		29	69	2	1.079		18	81	1	480
3 Warme overdracht		18	70	12	1.125		20	72	8	940
4 Afstemming aanbod voor- en vroegschool#	1	59	38	2	1.065	1	56	41	3	933
5 Afstemming pedagogisch-educatief handelen#	1	81	18		1.021	1	80	19	1	917
5a Afstemming pedagogisch klimaat		89	11				86	14		
5a Afstemming educatief handelen		89	11				77	23		
6 Afstemming in omgang met ouders#	1	79	19	1	1.021	1	77	22	1	918
7 Afstemming interne begeleiding en zorg#	1	82	16	1	1.017	1	80	18	1	913

Bij vve wordt onder de doorgaande lijn doorgaans verstaan dat peuters van een voorschool zo veel mogelijk naar één (bijbehorende) vroegschool gaan, dat met hetzelfde vve-programma gewerkt wordt en dat er sprake is van een 'warme overdracht'. Om de samenwerking en de overdracht goed te organiseren is er een vve-coördinatie tussen de voor- en de vroegschool. Dit is het Voorschool-model dat bij de start van vve (rond 2000) het basismodel was. Het model van de 'Voorschool' is snel aan het verdwijnen:

- De 'warme overdracht' is er doorgaans nog (70 procent van de vve-locaties).
- Ook is er soms nog doorstroom van een voorschool naar een vroegschool.
- De vve-coördinatie tussen voor- en vroegschool staat steeds meer onder druk.
- Van het werken met hetzelfde vve-programma is op de meeste voor- en vroegscholen inmiddels geen sprake meer. Wel stemt 40 procent van de vve-locaties het aanbod op elkaar af.

Andere elementen die formeel niet 'verplicht' zijn voor een doorgaande lijn maar die er wel bij horen, hebben betrekking op de inhoudelijke afstemming. De verbeterpunten zijn hierin het afstemmen van:

- het pedagogisch-didactisch handelen van de leidsters en leerkrachten;
- de manier waarop met ouders wordt omgegaan;
- de vormgeving en invulling van de interne begeleiding en zorg.

Locatie: kinderdagverblijf

De basis van de overdracht bestaat uit het ontwikkelingsvolgmodel (ovm). Dit wordt besproken met de vroegschool. De overdracht vindt plaats in aanwezigheid van de mentor (dat is de pedagogisch medewerker die verantwoordelijk is voor het invullen van het ovm), de leerkracht van de vroegschool en de ouders.

Locatie: peuterspeelzaal

Voor wat betreft de doorgaande lijn zijn de peuterspeelzaal en de basisschool al ver gevorderd. Van oudsher is er een goede samenwerking tussen beide instellingen, ook omdat de peuterspeelzaal en de school in hetzelfde gebouw gehuisvest zijn en de lokalen dicht bij elkaar liggen. Dit vergemakkelijkt uitwisseling en samenwerking tussen leerkrachten en leidsters. Beleidsmatig en organisatorisch wordt deze situatie ook goed benut. Dat betekent dat er een zorgvuldige en uitgebreide overdrachtsprocedure is gerealiseerd met regelmatig overleg tussen leidsters, leerkrachten en intern begeleiders.

Verder is het beleid erop gericht om leidsters en leerkrachten gezamenlijk cursussen en trainingen (onder meer in het kader van vve) te laten volgen. Ook dit versterkt de samenhang tussen de instellingen. Structureel wordt het aanbod vanuit Piramide op elkaar afgestemd en regelmatig worden gezamenlijke activiteiten en projecten georganiseerd.

6.2.10 Resultaten van vve

Tabel 6.2k De resultaten van vve op de vroegscholen; **percentages** '1', '2', '3' en '4' per indicator

Aspect/indicator	Voorschool					Vroegschool				
	'1'	'2'	'3'	'4'	N	'1'	'2'	'3'	'4'	N
G. Vve-resultaten										
3 Voldoende kinderen geen verlengde kleuterperiode*							13	87		1.139

Tot 2010 werd in Nederland als vanzelfsprekend aangenomen dat het op een juiste wijze hanteren van een vve-programma zeker leidt tot betere prestaties van de doelgroepkinderen. Deze aanname is gebaseerd op de succesverhalen die vooral uit Amerika komen. In Nederlandse (en ook buitenlandse) vve-onderzoeken blijken deze effecten echter lang niet altijd.

In de Wet OKE (WPO, art. 167) staat dat op gemeentelijk niveau afspraken gemaakt moeten worden over de resultaten die met vve bereikt dienen te worden. Daarbij wordt niet voorgeschreven welke resultaten dit zouden moeten zijn. In paragraaf 5.1.9 is al gezegd dat in slechts 10 procent van de gemeenten resultaatafspraken gemaakt zijn.

Naast de vraag of er op gemeentelijk niveau afspraken zijn gemaakt, speelt de vraag of op de voor- en de vroegscholen feitelijk de individuele ontwikkelingsresultaten worden bepaald en vastgelegd. Daarbij spelen twee punten een rol:

- *Beschikbaarheid van vve-resultaten op de voorscholen*

Als op een voorschool (peuterspeelzaal en kinderdagverblijf) de ontwikkeling van de kinderen min of meer systematisch geregistreerd wordt (met observatiegegevens of toetsen), worden deze gegevens vrijwel nooit ingevoerd in een (elektronisch) kindvolgsysteem. En als ze verzameld worden, gebeurt dat vooral om te zien wat een kind wel of niet beheerst en niet om na te gaan of de aangeboden voorschoolse educatie effect heeft.

- *Beschikbaarheid van vve-resultaten op de vroegscholen*

Bij de vroegscholen ligt de situatie anders. Vrijwel alle scholen nemen in groep 1 en 2 de Citotoetsen Taal voor kleuters en Ordenen/Rekenen voor kleuters af (of andere toetsen), soms één keer maar vaak ook op meerdere meetmomenten midden en eind groep 1 en 2 (M1, E1, M2 en E2). De resultaten op deze toetsen worden echter niet in verband gebracht met vve, door bijvoorbeeld onderscheid te maken in de resultaten van de gewichtenkinderen en de niet-gewichtenkinderen en de kinderen die wel of geen voorschoolse educatie hebben gekregen. Vroegscholen werken meestal ook met een observatiesysteem, maar daarvoor geldt meestal hetzelfde als bij de voorscholen: het zit niet in het leerlingvolgsysteem én er wordt gewerkt met heel verschillende observatiesystemen.

Kortom: de scholen kunnen de resultaten van vve met de nu beschikbare gegevens niet vaststellen, laat staan de gemeenten. De inspectie kan hierdoor geen uitspraken doen over de resultaten van vve in Nederland.

6.3 Indicatoren met de oordelen '2', '3' en '4'

Een andere manier om de gegevens te ordenen is om de indicatoren te verdelen in indicatoren met veel '2'-en, met veel '3'-en en met veel '4'-en.

6.3.1 *Percentage 'voldoendes'*

Het percentage 'voldoende' per aspect varieert van 40 tot 97 procent; in totaal wordt op ongeveer de helft van alle indicatoren een '3' gescoord. Het laagste percentage '3'-en zit bij de ontwikkeling, begeleiding en zorg bij de voorscholen [D1], bij de interne kwaliteitszorg [E] en de doorgaande lijn [F]. In tabel 6.3a is te zien dat die lage percentages '3'-en toe te schrijven zijn aan het hoge percentage verbeterpunten ('2'-en; zie paragraaf 6.3.3). In de tabel is ook te lezen wat het percentage voldoende ('3') op indicatorniveau is.

Tabel 6.3a Percentage voldoende ('3') op indicatorniveau

Percentage voldoende ('3')	Voorscholen	Vroegscholen
A. Vve-condities	85	N.v.t.
B. Ouders	59	65
C1. Vve-programma	57	75
C2. Pedagogisch handelen	80	85
C3. Educatief handelen	70	78
D1. Ontwikkeling, begeleiding en zorg	40	71
D2. Externe zorg	92	97
E. Interne kwaliteitszorg	44	48
F. Doorgaande lijn	43	42

De hoge percentages voldoende ('3'-en) hebben vooral betrekking op de 'basiskwaliteit' van vve, zoals het aspect 'condities' en het pedagogisch en educatief handelen van de leidsters en leraren. Daar is al vanaf de start van vve aandacht voor. Het komt ook terug in de scholing voor de vve-programma's.

Ook is de 'externe zorg' voor de kinderen die meer zorg nodig hebben dan de leidsters en leraren op de vve-locatie kunnen bieden, over het algemeen voldoende. De indicatoren van 'externe zorg' hebben betrekking op het signaleren, aanmelden en in de eigen groep volgen van kinderen die externe zorg nodig hebben. Daarmee wordt echter geen uitspraak gedaan over de uitvoering van deze zorg door de externe hulpverleners en het effect van deze zorg aan kinderen en gezinnen.

6.3.2 Voorbeeldige punten ('4')

Zowel bij de voor- als bij de vroegscholen is op diverse locaties een '4' (voorbeeld voor anderen) gegeven voor de kwaliteit van het pedagogisch handelen van de leidsters en de leerkrachten. Met name de indicator 'Het pedagogisch handelen van de leidsters/leerkrachten is respectvol' springt in het oog. Daarnaast zijn bij alle andere aspecten, en daarbinnen bij vrijwel alle indicatoren, locaties aangetroffen die een voorbeeld voor anderen zijn.

6.3.3 Verbeterpunten ('2' en '1')

In Nederland wordt nu ruim tien jaar aan vve gewerkt. Dat geldt vooral voor de voorlopers; voor veel locaties is vve nog relatief nieuw. Het is daarom goed te begrijpen dat het percentage verbeterpunten op de vve-aspecten varieert tussen 2 en 57 procent.

Tabel 6.3b Percentage verbeterpunten ('1' en '2') op indicatorniveau

Percentage verbeterpunten ('1' en '2')	Voorscholen	Vroegscholen
A. Vve-condities	15	N.v.t.
B. Ouders	38	31
C1. Vve-programma	42	22
C2. Pedagogisch handelen	13	7
C3. Educatief handelen	25	16
D1. Ontwikkeling, begeleiding en zorg	57	25
D2. Externe zorg	7	2
E. Interne kwaliteitszorg	55	49
F. Doorgaande lijn	54	55

Op de aspecten 'ouders' [B], 'ontwikkeling, begeleiding en zorg' [D1], 'interne kwaliteitszorg' [E] en 'doorgaande lijn' [F] zijn voor veel vve-locaties verbeteringen mogelijk.

- *Ouders (B)*

Net als op het gemeentelijke niveau ontbreekt ook op de locaties vaak een expliciet ouderbeleid, van waaruit op een gerichte manier ouderactiviteiten worden ondernomen. Het gaat hier om een goede analyse van de ouderpopulatie (wensen en mogelijkheden van ouders), een duidelijke visie op hoe ouders kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van hun kinderen en activiteiten die hier effectief op aansluiten. Het gaat om het beantwoorden van vragen zoals:

- Op welke wijze willen wij dat de ouders actief de ontwikkeling van hun kinderen stimuleren?
- Welke concrete doelen stellen wij op dit gebied?
- Wat voor ouders hebben wij? En op welke ouders gaan wij ons richten?
- Wat zijn hun mogelijkheden en wensen?
- Welke activiteiten kunnen wij uitvoeren om onze doelen te bereiken?
- Hoe gaan we meten of de doelen bereikt zijn?

Hiermee wordt de aandacht meer verlegd naar het betrekken van ouders die juist moeilijk bereikbaar zijn en die thuis nog weinig de ontwikkeling van hun kind stimuleren.

- *De ontwikkeling, zorg en begeleiding (D1)*
Veel voorscholen werken nog onvoldoende systematisch met een instrument om de ontwikkeling van alle kinderen te volgen. Bovendien wordt bij de meeste voorscholen de informatie uit het volgsysteem nog onvoldoende benut voor een planmatig en op maat gesneden aanbod en begeleiding ('opbrengstgericht werken').
- *De interne kwaliteitszorg (E)*
Zowel op de voor- als op de vroegschool zijn verbeteringen wenselijk in de interne kwaliteitszorg. Nog te veel wordt het werken met een vve-programma als toereikend beschouwd. Ook wordt onvoldoende nagegaan of de beoogde doelen van het programma bereikt en geborgd worden en of zo nodig verbeteringen worden uitgevoerd. De meeste locaties hanteren wel een kwaliteitszorgsysteem, maar daar maakt vve (of specifieke aandacht voor het kleuteronderwijs) nog geen onderdeel van uit.
- *De doorgaande lijn (F)*
Door het loslaten van het Voorschool-concept is het niet zo vanzelfsprekend meer dat kinderen doorstromen van een bepaalde voorschool naar de bijbehorende vroegschool. Ook is in de bestandsopname gebleken dat de afstemming tussen voor- en vroegschool méér moet omvatten dan het werken met hetzelfde programma. Hoewel er veelal wel sprake is van een warme overdracht, omvat de doorgaande lijn ook inhoudelijke afstemming. Daarbij gaat het om een doorgaande lijn in het pedagogisch klimaat en het educatief handelen, de omgang met de ouders en de organisatie, en de uitvoering van de interne begeleiding en de zorg. De afstemming tussen voor- en vroegscholen ontbreekt hier vrijwel op het merendeel van de vve-locaties.

6.4 Conclusie

In de vve-bestandsopname zijn circa 5.350 locaties onderzocht met een digitale vragenlijst en/of met een fysiek bezoek door een inspecteur: peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en groep 1 en 2 van basisscholen. In totaal is 61 procent van alle locaties ook bezocht. Het gaat dan vooral om de locaties met relatief veel doelgroepkinderen; bij de locaties met weinig doelgroepkinderen (zie tabel 5.1d) is vaak volstaan met alleen een digitale bevraging.

Bij elke locatiebeoordeling zijn ruim vijftig indicatoren beoordeeld, die geordend zijn in zeven aspecten:

- vve-condities (A);
- ouderbetrokkenheid (B);
- vve-programma (C1), pedagogisch handelen (C2) en educatief handelen (C3);
- ontwikkeling, begeleiding en zorg (D1); externe zorg (D2);
- interne kwaliteitszorg (E);
- doorgaande lijn (F);
- vve-resultaten (G).

Het oordeel op ongeveer de helft van de indicatoren was 'voldoende' ('3') en bij de overige oordelen was doorgaans sprake van een 'verbeterpunt' ('2'). De meeste verbeterpunten komen voor op het aspect 'ontwikkeling, begeleiding en zorg' [D1] en daarbinnen op de indicatoren 'planmatige zorg' en 'evaluatie van de aangeboden begeleiding en zorg'. Ook op de aspecten 'ouders' [B], 'interne kwaliteitszorg' [E] en 'doorgaande lijn' [F] komen veel verbeterpunten voor. Zowel leidsters en

leerkrachten, als intern begeleiders, zorgcoördinatoren en directies van de vve-locaties spelen een rol in het oppakken van de geconstateerde verbeterpunten.

Bij nagenoeg alle indicatoren zijn 'voorbeelden voor anderen' ('4') aangetroffen, met name bij het pedagogisch handelen van de leidsters en de leerkrachten.

7 Conclusies

Dit rapport beschrijft de uitkomsten van de bestandsopname van de kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie in Nederland in de periode 2006-2013. Niet eerder is in Nederland zo'n omvattend onderzoek gedaan naar de kwaliteit van vve.

De kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie moet beter. Zowel in het gemeentelijk beleid als op peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en in de groepen 1 en 2 van de basisscholen zijn er veel verbeterpunten. De inspectie constateert dat kinderen met een achterstand niet de zorg en begeleiding krijgen die ze nodig hebben. Deze peuters en kleuters hebben extra aandacht nodig, zowel op gemeentelijk beleidsniveau als op de vve-locaties.

Tijdens de bestandsopname was zichtbaar en merkbaar dat het veld van de voorschoolse voorzieningen in beweging is. Peuterspeelzalen worden geïntegreerd met kinderdagverblijven en voorschoolse voorzieningen worden opgeheven. Er zijn hierdoor veel wisselingen in (het aantal) locaties met voorschoolse educatie. Verder is het inmiddels enkele jaren geleden dat de kwaliteit van vve in grote steden is onderzocht. In de grote steden is in de tussentijd extra budget voor vve beschikbaar gekomen. Ook veel middelgrote en kleine gemeenten en vve-locaties zijn voortvarend aan de slag gegaan met het oppakken van de geconstateerde verbeterpunten.

De bestandsopname is een eerste meting van de kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie in Nederland. De inspectie beoordeelt in 2013 en 2015 de vve-afspraken en de kwaliteit van vve op de locaties in de G37 op basis van de bestuursafspraken. Hierover rapporteert de inspectie in een tussenevaluatie en een eindrapport. Ook in de andere gemeenten start het signaalgestuurde vve-toezicht.

7.1 Kwaliteit van het gemeentelijke vve-beleid

Aangezien gemeenten beleidsruimte hebben om vve nader in te vullen, is de bestandsopname per gemeente uitgevoerd. Hiertoe is bij alle 360 gemeenten die geld krijgen voor onderwijsachterstandenbeleid (OAB), waaronder vve, de kwaliteit van het gemeentelijke vve-beleid beoordeeld. Er zijn grote verschillen tussen gemeenten. Gemeenten met de meeste voldoende oordelen op gemeentelijk niveau zijn veelal de grote en middelgrote steden met veel OAB-middelen. Vooral kleinere gemeenten met weinig budget en met weinig doelgroepkinderen die verspreid zitten over verschillende locaties (in plattelandsgebieden of uitgestrekte gemeenten) hebben relatief veel verbeterpunten.

De kwaliteit van vve is in meer dan de helft van de gemeenten op orde wat betreft:

- de definitie van 'doelgroepkind' (72 procent);
- een integraal vve-programma (67 procent);
- gemeentelijke vve-coördinatie (65 procent);
- externe zorg (63 procent).

Op de andere aspecten schiet het huidige gemeentelijke vve-beleid tekort. Er zijn maar weinig gemeenten met voldoende oordelen voor:

- het ouderbeleid;
- de interne kwaliteitszorg van de voor- en vroegscholen;

- de vve-resultaten;
- de doorgaande lijn;
- gemeentelijke vve-kwaliteitszorg;
- het bereik van doelgroeppeuters;
- de toeleiding naar vve.

In de meeste gemeenten mist een gericht ouderbeleid, wordt onvoldoende gestimuleerd dat vve deel uitmaakt van de reguliere kwaliteitszorg van vve-locaties en ontbreekt ook een systematische evaluatie en verbetering van het gemeentelijke vve-beleid.

Zo'n 60 tot 85 procent van de gemeenten moet (betere) afspraken maken met schoolbesturen en de organisaties van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven over de toeleiding naar vve, de inhoudelijke afstemming in de doorlopende leerlijn van de voor- naar de vroegschoolse educatie en de resultaten van vve.

De inspectie vraagt speciale aandacht voor het bereik en de vve-resultaten, omdat het niet mogelijk is hierover een uitspraak te doen, en voor de werkelijke achterstand van peuters en kleuters.

Allereerst het bereik. Uit de bestandsopname blijkt dat slechts een derde van de gemeenten voldoende voorschoolse plekken heeft gecreëerd in relatie tot de bekostiging. Zo'n 80 procent van de gemeenten bereikt naar eigen zeggen te weinig doelgroeppeuters. Vooral in de gemeenten met weinig OAB-budget ligt het bereik laag. Dat is verklaarbaar, aangezien de doelgroepkinderen in kleinere gemeenten (plattelandsgemeenten met meerdere kernen) vaker verspreid zitten over meerdere locaties. In het merendeel van de voorscholen zitten slechts 25 procent of minder doelgroepkinderen in een groep.

Uit de bestandsopname is gebleken dat veel verwarring bestaat over het aantal peuters dat bereikt moet worden met voorschoolse educatie. Gaat het om het bereik van peuters met een 'leerlinggewicht'? Of gaat het om het bereiken van die peuters die daadwerkelijk een (risico op een) achterstand hebben? Gemeenten hebben niet altijd zicht op het doelgroepbereik en weten daarom niet of ze er in slagen om alle doelgroepkinderen te bereiken met vve. Het streven is om vanaf 2014 wel een betrouwbare uitspraak te doen over het vve-aanbod en het bereik. De inspectie bekijkt samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) of en hoe dit gerealiseerd kan worden.

Duidelijk is wel dat lang niet alle kinderen die dat nodig hebben, bereikt worden met voorschoolse educatie. Er zijn kinderen die op de voorschool geen voorschoolse educatie hebben gehad, en er zijn ook kinderen die in het geheel niet naar de voorschool gaan. De meeste gemeenten hebben overigens geen zicht op het non-bereik van doelgroepkinderen. In veel gemeenten ontbreekt een gericht toeleidingsbeleid van peuters naar vve. De inspectie vindt het vanuit vve-optiek onwenselijk dat er (doelgroep)kinderen zijn die niet naar een voorschool (met vve) gaan. Deze kinderen beginnen in groep 1 met een achterstand.

Ten tweede de vve-resultaten. De inspectie concludeert dat er in slechts 15 procent van de gemeenten afspraken zijn gemaakt met de schoolbesturen (en de ouders van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven) over wat de resultaten van vve moeten zijn. De inspectie heeft met de gemeenten die geen resultaatafspraken hebben, afgesproken dat zij dit oppakken.

Uit de bestandsopname volgt daarnaast een aanbeveling. Dit betreft het vaststellen van de werkelijke achterstand van de peuters en kleuters. Hoewel er in bijna alle gemeenten (94 procent) een doelgroepdefinitie is, heeft deze veelal alleen betrekking op een doelgroepeuter. Slechts in 35 procent van de gemeenten zijn afspraken gemaakt over welke kinderen in aanmerking komen voor vroegschoolse educatie op de basisscholen (de doelgroepkleuters). Dit is overigens ook geen verplichting. Gemeenten hebben de vrijheid om zelf een doelgroepdefinitie te formuleren. In positieve zin valt daarbij op dat gemeenten in de definitie niet alleen het opleidingsniveau van ouders meenemen (op grond waarvan de bekostiging plaatsvindt), maar vrijwel altijd ook de taal- en/of ontwikkelingsachterstand zoals die is vastgesteld door het consultatiebureau. Of er daadwerkelijk sprake is van een achterstand aan het begin van de voor- of vroegschool, maakt in de helft van de gemeenten deel uit van de definitie. Gemeenten die de feitelijke achterstand, naast andere kenmerken, als criterium hebben opgenomen in de doelgroepdefinitie, zijn als een voorbeeld voor anderen aangemerkt. De betrokken partijen in die gemeenten spreken immers af op meerdere momenten te kijken welke peuters en kleuters daadwerkelijk extra aandacht en zorg nodig hebben.

De inspectie acht het wenselijk dat voor alle peuters en kleuters niet alleen op basis van achtergrondkenmerken, maar op basis van het feitelijke ontwikkelingsniveau op meerdere momenten wordt bepaald of een kind extra zorg en begeleiding nodig heeft. Alleen uitgaan van het opleidingsniveau van ouders (de gewichtenregeling) is als criterium bij de doelgroepdefinitie niet toereikend. Het in beeld brengen van het ontwikkelingsniveau van kinderen vereist dat, naast het consultatiebureau, leidsters en leerkrachten de ontwikkeling van de kinderen op alle ontwikkelingsgebieden op meerdere momenten in het jaar volgen. Vervolgens moeten zij specifieke zorg en begeleiding planmatig aanbieden aan de kinderen die dat nodig hebben. Dat dit nog niet de praktijk is, wordt toegelicht in paragraaf 7.2.

Naast deze verbeterpunten merkt de inspectie op dat bij nagenoeg alle indicatoren 'voorbeelden voor anderen' (oordeel '4') zijn aangetroffen. Op gemeentelijk niveau zijn die vooral te herkennen bij de indicatoren 'definitie doelgroepkind' (waarbij de feitelijke achterstand van een kind is meegenomen) en 'externe zorg'. Gemeenten kunnen leren van elkaars goede voorbeelden.

7.2 Kwaliteit op de vve-locaties

Naast de kwaliteit van het vve-beleid op gemeentelijk niveau is in totaal op meer dan vijfduizend vve-locaties de kwaliteit van vve onderzocht. De inspectie heeft zo'n 60 procent van de locaties daadwerkelijk bezocht. Het gaat daarbij om peuterspeelzalen en kinderdagverblijven met voorschoolse educatie en de groepen 1 en 2 van basisscholen met veel gewichtenleerlingen of doelgroepkinderen, zowel in de grote, middelgrote als kleinere gemeenten. De andere locaties (in de middelgrote en kleinere gemeenten) met (relatief) weinig doelgroepkinderen hebben in 2012 alleen een digitale vragenlijst ingevuld waarmee ze een inschatting hebben (terug)gekreken van hun kwaliteit.

Hoewel er op beleidsniveau in de gemeenten veel verschillen zijn tussen grotere en kleinere gemeenten, zijn deze verschillen in oordelen er nauwelijks tussen locaties in de grotere gemeenten en de kleinere gemeenten. Wel zijn er verschillen tussen de voor- en vroegscholen. Over het algemeen doen de voorscholen het iets minder goed dan de vroegscholen.

Op het niveau van de vve-locaties is het oordeel op ongeveer de helft van de vijftig indicatoren voldoende (oordeel '3'). Op de voorscholen zijn de condities waaronder

vve wordt uitgevoerd, grotendeels op orde. De dubbele bezetting komt, net als de vve-scholing, op de vroegscholen echter veel minder vaak voor. Uit nationaal en internationaal onderzoek blijkt dat gunstige randvoorwaarden bij vve en de kwaliteit van uitvoering van vve van invloed zijn op de effecten van vve. Het is dan ook positief te constateren dat aan de meeste randvoorwaarden (condities) wordt voldaan. Uit de locatiebezoeken blijkt bovendien dat vooral het pedagogisch klimaat op veel voor- en vroegscholen in orde is of als een voorbeeld anderen is gewaardeerd. Dit is een belangrijke voorwaarde om de kwaliteit van vve verder te kunnen verbeteren. Immers, het effect van vve hangt onder andere samen met de professionaliteit en de kwaliteit van de leidsters en de leerkrachten.

Bij het educatief handelen liggen meer verbeterpunten, vooral waar het gaat om het bevorderen van interactie met en tussen kinderen, het ontwikkelen van aanpakgedrag en het afstemmen van activiteiten op verschillen in ontwikkeling van kinderen. Het ontbreekt hierbij vaak aan doelgerichtheid en planmatigheid. Dit zijn twee kenmerken die alles te maken hebben met opbrengstgericht werken bij vve: het verder brengen van kinderen in hun ontwikkeling door middel van spel en door aan te sluiten bij hun ontwikkelingsniveau.

De meeste verbeterpunten voor de voorscholen komen voor op het aspect 'ontwikkeling, begeleiding en zorg'. Dit betekent dat een doelgroeppeuter op de voorschool lang niet altijd de zorg en begeleiding krijgt die hij nodig heeft. De leidsters volgen te weinig de voortgang in de ontwikkeling van de kinderen en als kinderen wel zorg krijgen, is die te weinig planmatig en wordt na afloop niet geëvalueerd of de zorg effect heeft gehad. Voor- en vroegschoolse educatie staat of valt met het zien welke kinderen extra zorg nodig hebben en daarnaar handelen door er doelen en acties aan te verbinden, zodat alle kinderen zonder achterstand kunnen beginnen aan groep 1 en groep 3 van de basisschool. Te veel leidsters en leerkrachten slagen hier niet in. Daarbij ligt er ook een belangrijke rol voor de intern begeleiders en zorgcoördinatoren op de vve-locaties.

Op de aspecten 'ouderbeleid', 'interne kwaliteitszorg' en 'doorgaande lijn' komen zowel op de voor- als op de vroegscholen veel verbeterpunten voor. Het ouderbeleid is te weinig gericht op de ouders van doelgroepkinderen. Terwijl uit onderzoek blijkt dat het betrekken van ouders bij vve ontzettend belangrijk is, worden ouders weinig gestimuleerd om thuis met hun kind te spelen en te lezen. Op veel locaties participeren ouders nauwelijks in de activiteiten. Slechts de helft van de locaties heeft een kwaliteitszorgcyclus die erop gericht is de kwaliteit van vve te vergroten en te borgen. Hier ligt een taak voor de directies en besturen van de vve-locaties. De inspectie constateert ook dat van een doorgaande lijn van de voor- naar de vroegscholen met name sprake is waar het gaat om een warme overdracht van gegevens over de ontwikkeling van doelgroepkinderen. Van verdere afstemming tussen voor- en vroegscholen is echter nauwelijks sprake. Meestal stromen de kinderen van verschillende voorscholen uit naar verschillende basisscholen. De (inhoudelijke afstemming in de) doorgaande lijn is hierdoor vaak niet haalbaar.

Tijdens de pilotfase in de vier grote steden (2007) is gekeken naar de kwaliteit van vve op locatieniveau. Aangezien in de vier grote steden in de pilotperiode (achtergrond- en toets)gegevens niet systematisch verzameld waren, kon de inspectie geen betrouwbare uitspraak doen over de opbrengsten van vve. Tijdens de tussenrapportage van de bestandsopname medio 2011 is dit eveneens naar voren gekomen en ook nu is dat het geval. Er zijn te weinig gegevens beschikbaar, vooral over de mate waarin kinderen vve hebben gehad, om landelijke uitspraken te kunnen doen over de resultaten van vve.

Bij de vve-locaties zijn de goede voorbeelden met name te vinden bij de condities ('vve-geschoolde leidsters en leerkrachten') en het pedagogisch handelen van de leidsters en de leerkrachten ('Het pedagogisch handelen van de leidsters/leerkrachten is respectvol'). Hiermee is een basis aanwezig om de kwaliteit van vve verder te verhogen.

7.3 Tot slot

De bestandsopname vve heeft bij veel gemeenten en bij veel voor- en vroegscholen een impuls gegeven aan het ontwikkelen van vve-beleid en het verbeteren van de kwaliteit van de uitvoering van vve. Na de vier grote steden hebben ook de G33, de middelgrote en kleinere gemeenten het verbeteren van de kwaliteit van vve op de agenda gezet. In gemeenten is (opnieuw) gezocht naar samenwerking bij vve, is de afgelopen jaren vve-beleid verder ontwikkeld en zijn verbeterpunten op gemeentelijk en locatieniveau opgepakt. De komende jaren vraagt het inzet van alle bij vve betrokken partijen om de verbeteringen te realiseren. Immers, alle kinderen hebben recht op een goede start in het onderwijs.

Literatuur

Berman, P. & McLaughlin, M.W. (1978). *Implementation of educational innovation*. Educational Forum, jrg. 40, nr. 3, p. 345-370.

Desforges, C. & A. Abouchaar (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment. A literature review*. Nottingham: Department for Education and Skills

Graue, E., Clements, M. A. Reynolds, A. J., Niles, M.D. (2004). More than teacher directed or child initiated. Preschool curriculum type, parent involvement, and children's outcomes in de child-parent centers. In: *Education policy analysis archives*, 12/72.

Heckman, J.J. e.a. (2009). *The rate of return to the HighScope Perry Preschool Program*. IZA DP No. 4533, October 2009.

Heckman, J.J. e.a. (2010). *A new cost-benefit and rate of return analysis for the Perry Preschool Program. A summary*. IZA Policy Paper No. 17, juli 2010.

Inspectie van het Onderwijs (2008). *De kwaliteit van VVE in de vier grote steden*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2013). *De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2011/2012*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Leseman, P. & H. Blok (2004). Effectiviteit van voor- en vroegschoolse educatie. In: *Educatie in de voorschoolse periode*. Baarn: HB Uitgevers, p. 133-147.

Onderwijsraad (2002). *Over leerlinggewichten en schoolgewichten*. Den Haag: Onderwijsraad.

Rutten, S. (2010). *Voor en vroegschoolse educatie in een veranderende omgeving. Stand van zaken en een blik vooruit*. Utrecht: Sardes.

Schonewille, B. (2004). VVE voor risicokinderen. Beleid in historisch en internationaal perspectief. In: P. Leseman en A. van der Leij (red). *Educatie in de voor- en vroegschoolse periode*. Baarn: HB Uitgevers.

Shonkoff, J.P. (2011). Protecting brains, not simply stimulating minds. In: *Science*, vol. 333, p. 982-983.

Slavin, R.E., Lake, C. Davis, S., Madden, N.A. (2010), Effective programs for struggling readers: A best-evidence synthesis. In: *Educational Research Review*. Nr 6, p. 1-26.

Sylva, K., Melhuish, A., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., Taggart, B. (2006). The effective provision of preschool education (EPPE) project. In: Van Kuyk, J. (ed.). *The quality of early childhood education*. Arnhem: Cito.

Bijlage I

Gemeentelijke oordelen per gemeente

	OAB-budget 2011	a1. Definitie doelgroepkind	a2. Bereik	a3. Toeleiding	a4. Ouderbetrokkenheid	a5. Integraal ve-programma	a6. Externe zorg	a7. Interne kwaliteitszorg	a8. Doorgaande lijn	a9. Vve-resultaten	b. Gemeentelijke vve-coördinatie	c. Gemeentelijke vve-kwaliteitszorg	1. GGD-rapport met 8e domein	2. Vve-subsidiekader
Aa en Hunze	€ 3.181,00	2	2	2	2	3	3	2	2	1	2	2	2	2
Aalburg	€ 60.440,00	3	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Aalsmeer	€ 130.424,00	3	2	2	2	2	3	2	2	2	3	3	3	2
Aalten	€ 143.148,00	3	2	3	2	3	3	2	2	3	3	2	3	2
Achtkarspelen	€ 130.424,00	4	3	3	2	3	3	2	2	3	2	2	3	3
Alblasserdam	€ 3.181,00	3	3	3	3	2	3	2	2	1	2	2	1	2
Alkmaar	€ 1.456.926,00	3	3	3	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Almelo	€ 1.988.163,00	3	3	3	2	4	2	2	3	2	2	2	2	2
Almere	€ 2.958.387,00	2	2	2	2	3	3	2	2	1	2	2	1	3
Alphen aan den Rijn	€ 623.488,00	3	2	2	2	3	3	2	2	2	3	2	3	3
Amersfoort	€ 2.598.927,00	3	3	3	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2
Amstelveen	€ 85.889,00	3	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	3	2
Amsterdam	€ 38.016.865,00	4	4	3	3	4	3	4	4	3	3	3	4	3
Apeldoorn	€ 1.899.094,00	3	2	4	2	3	2	2	2	3	3	3	1	3
Appingedam	€ 31.811,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	3	2	3	3
Arnhem	€ 3.756.833,00	3	3	3	3	3	2	2	2	2	4	2	1	2
Assen	€ 378.546,00	4	2	3	3	4	3	2	2	2	3	2	2	3
Asten	€ 92.251,00	3	3	2	2	2	3	2	2	1	3	2	3	3
Baarn	€ 108.156,00	4	2	3	3	3	3	2	2	2	3	2		
Barendrecht	€ 133.605,00	3	2	2	2	3	4	2	2	2	3	3	3	2
Barneveld	€ 610.764,00	4	2	3	2	3	3	2	2	2	3	2		
Beek	€ 22.267,00	3	2	2	2	2	2	2	2	1	3	2	3	3
Beesel	€ 85.889,00	4	4	3	2	2	3	2	3	1	3	3	2	3
Bellingwedde	€ 222.674,00	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2		2	3
Bergambacht	€ 3.181,00	3	3	2	2	2	3	2	2	2	3	3	3	2
Bergen	€ 44.535,00	3	3	3	2	3	3	2	2	3	3	2	3	2
Bergen nh	€ 3.181,06	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2
Bergen op Zoom	€ 1.781.394,00	3	4	4	2	3	3	2	3	2	2	2	3	3
Berkelland	€ 101.794,00	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	3
Bernheze	€ 89.070,00	3	2	2	2	3	3	3	2	2	3	2	2	3
Bernisse	€ 15.905,00	2	2	2	2	2	3	3	2	1	3	2	1	2
Best	€ 203.588,00	3	2	2	2	2	3	2	3	3	3	2	3	3
Beuningen	€ 73.164,00	3	3	3	2	2	3	2	2	1	2	2	3	2
Beverwijk	€ 458.073,00	3	3	3	2	2	2	2	2	1	3	2	3	3
Binnenmaas	€ 162.234,00	3	2	2	3	3	2	2	2	1	2	2	1	3
Bladel	€ 34.992,00	3	3	3	2	3	2	2	2	1	3	2	3	3
Blaricum	€ 34.992,00	3	4	2	2	3	2	2	3	2	3	2	3	3
Bloemendaal	€ 12.724,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	nvt	2
Boarnsterhim	€ 28.630,00	3	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	3
Bodegraven-Reeuwijk	€ 346.735,69	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2

	OAB-budget 2011	a1. Definitie doelgroepkind	a2. Bereik	a3. Toeleiding	a4. Ouderbetrokkenheid	a5. Integraal vve-programma	a6. Externe zorg	a7. Interne kwaliteitszorg	a8. Doorgaande lijn	a9. Vve-resultaten	b. Gemeentelijke vve-coördinatie	c. Gemeentelijke vve-kwaliteitszorg	1. GGD-rapport met 8e domein	2. We-subsidiekader
Boekel	€ 82.708,00	3	3	2	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Borger-Odoorn	€ 73.164,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	1	2
Borne	€ 54.078,00	3	3	3	2	3	2	2	2	1	2	2	3	2
Borsele	€ 38.173,00	3	3	2	2	3	3	2	2	1	3	3	3	3
Boskoop	€ 89.070,00	3	2	3	2	3	3	2	2	2	3	3	3	2
Boxmeer	€ 54.078,00	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3
Boxtel	€ 260.847,00	3	3	4	3	3	3	2	3	1	4	3	3	3
Breda	€ 2.866.136,00	2	2	3	3	3	3	2	2	2	3	2	2	
Brielle	€ 12.724,00	3	2	3	3	3	3	3	3	1	3	3	3	3
Bronckhorst	€ 9.543,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2
Brummen	€ 155.872,00	3	4	3	2	3	3	2	2	1	3	3	3	3
Brunssum	€ 206.769,00	3	2	2	2	3	3	2	3	1	3	2	3	3
Bunschoten	€ 308.563,00	3	3	3	2	2	3	2	2	2	3	3		
Bussum	€ 124.061,00	4	2	2	2	3	2	2	3	1	3	3	3	3
Capelle aan den IJssel	€ 1.046.569,00	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2
Castricum	€ 3.181,00	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2		2
Coevorden	€ 394.452,00	3	2	2	2	4	2	2	2	2	3	2	2	3
Cranendonck	€ 149.510,00	2	3	2	2	2	2	2	2	1	3	2	3	3
Cuijk	€ 305.382,00	3	3	2	2	2	3	2	2	2	3	3	3	2
Culemborg	€ 668.023,00	4	3	4	2	4	3	2	3	4	3	2		
Dalfsen	€ 19.086,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	3	3
Dantumadiel	€ 6.362,00	3	3	3	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2
De Bilt	€ 146.329,00	3	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	3
De Marne	€ 12.724,00	2	3	3	2	2	3	2	2	1	3	2	3	2
De Ronde Venen	€ 225.855,00	3	2	3	2	2	3	2	2	2	3	3		
De Wolden	€ 12.724,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	3	2
Delft	€ 1.501.461,00	3	2	2	2	3	2	2	2	1	3	3	3	3
Delfzijl	€ 543.962,00	3	2	2	2	2	3	2	2	1	3	3	1	3
Den Helder	€ 610.764,00	2	2	3	2	3	3	2	2	1	3	3	1	3
Deurne	€ 92.251,00	2	2	2	2	3	3	2	3	1	3	2	3	2
Deventer	€ 1.889.550,00	4	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	3
Diemen	€ 343.555,00	3	3	3	2	3	2	2	2	2	3	3	3	3
Dinkelland	€ 25.448,00	2	2	3	2	3	3	2	2	1	2	2	3	2
Dirksland	€ 41.354,00	3	3	3	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Doesburg	€ 152.691,00	3	3	3	2	2	3	2	2	3	3	2	3	2
Doetinchem	€ 238.580,00	2	2	3	2	2	3	2	2	1	3	3	3	2
Dongen	€ 146.329,00	3	2	3	3	3	3	2	3	1	3	2	3	3
Dongeradeel	€ 60.440,00	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	3	2
Dordrecht	€ 4.001.775,00	3	3	2	3	3	4	3	4	2	3	4	3	3
Drimmelen	€ 76.345,00	3	3	3	2	3	3	2	3	3	3	2	3	3
Dronten	€ 534.418,00	3	2	2	2	3	3	2	2	3	2	2	3	3
Druten	€ 222.674,00	3	2	3	2	3	3	2	2	1	3	3	3	2
Echt-Susteren	€ 114.518,00	2	2	2	2	2	2	2	3	1	3	2	3	2
Edam-Volendam	€ 104.975,00	3	3	3	2	3	3	2	2	3	3	2	3	3
Ede	€ 1.978.620,00	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2	3	3	
Eemnes	€ 3.181,00	3	3	2	2	3	2	3	3	2	3	2	3	3

	OAB-budget 2011	a1. Definitie doelgroepkind	a2. Bereik	a3. Toeleiding	a4. Ouderbetrokkenheid	a5. Integraal vve-programma	a6. Externe zorg	a7. Interne kwaliteitszorg	a8. Doorgaande lijn	a9. Vve-resultaten	b. Gemeentelijke vve-coördinatie	c. Gemeentelijke vve-kwaliteitszorg	1. GGD-rapport met 8e domein	2. We-subsidiekader
Femsmond	€ 66.802,00	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	3	2
Eersel	€ 25.448,00	3	2	2	2	4	2	3	2	1	3	3	3	3
Eindhoven	€ 5.261.476,00	3	2	2	2	3	3	2	3	2	3	2	2	4
Elburg	€ 54.078,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	3	2	3	3
Emmen	€ 1.482.375,00	3	2	3	2	3	3	2	2	2	3	3	3	2
Enkhuizen	€ 181.321,00	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2
Enschede	€ 4.055.853,00	3	4	4	4	3	4	3	2		3	3	3	3
Epe	€ 295.839,00	3	2	2	2	3	2	2	2	1	3	2	3	3
Ermelo	€ 57.259,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	2
Etten-Leur	€ 279.933,00	3	2	3	2	3	2	2	3	1	3	3	3	3
Franekeradeel	€ 38.173,00	3	3	3	2	3	2	2	2	2	3	2	1	3
Gaasterlân-Sleat	€ 9.543,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2		2
Geertruidenberg	€ 54.078,00	3	3	3	2	2	2	2	2	3	2	3	3	3
Geldermalsen	€ 124.061,00	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Geldrop-Mierlo	€ 324.468,00	3	3	2	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Gemert-Bakel	€ 98.613,00	3	2	3	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3
Gennep	€ 69.983,00	3	3	3	2	3	2	2	2	2	3	2	3	3
Giessenlanden	€ 19.086,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2
Gilze en Rijen	€ 321.287,00	3	3	3	2	3	4	3	3	1	3	3	3	2
Goedereede	€ 34.992,00	3	3	3	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Goes	€ 267.209,00	3	3	2	2	2	2	2	2	1	3	3	3	2
Goirle	€ 38.173,00	4	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	1	2
Gorinchem	€ 1.084.742,00	3	4	3	3	3	3	2	2	2	3	2	3	3
Gouda	€ 2.249.010,00	4	2	3	2	2	3	2	2	1	3	2	3	2
Graafstroom	€ 15.905,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Grave	€ 155.872,00	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	2	3	2
Groesbeek	€ 73.164,00	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	3	3
Groningen	€ 1.727.316,00	3	2	3	2	4	2	3	3	2	3	3	3	3
Grootegast	€ 9.543,00	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	3	2
Haaksbergen	€ 6.362,00	3	2	2	2	3	3	2	2	1	2	2	3	2
Haarlem	€ 3.321.028,00	4	3	3	2	3	3	2	4	3	2	3	3	3
Haarlemmerliede en Spaarnwoude	€ 34.992,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	nvt	2
Haarlemmermeer	€ 467.616,00	2	3	3	2	3	3	3	2	1	3	3	1	3
Halderberge	€ 378.546,00	3	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	3	2
Hardenberg	€ 76.345,00	2	2	2	2	3	3	2	2	3	3	3	3	3
Harderwijk	€ 979.767,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	1	2
Hardinxveld-Giessendam	€ 101.794,00	3	3	3	2	3	3	2	3	1	2	2	3	2
Harlingen	€ 54.078,00	3	3	3	2	3	2	2	2	1	2	2	3	2
Hattem	€ 6.362,00	3	2	3	2	2	3	2	2	1	3	3	2	2
Heemskerk	€ 569.410,00	3	3	3	2	3	3	2	2	1	3	3	3	2
Heerde	€ 101.794,00	2	2	3	2	3	3	2	2	1	3	3	3	3
Heerenveen	€ 159.053,00	2	3	3	2	2	3	2	2	1	3	2	3	2
Heerhugowaard	€ 76.345,00	3	2	2	3	3	2	2	2	1	2	2	3	3
Heerlen	€ 1.511.004,00	3	3	3	2	4	4	2	3	2	3	3	3	3

	OAB-budget 2011	a1. Definitie doelgroepkind	a2. Bereik	a3. Toeleiding	a4. Ouderbetrokkenheid	a5. Integraal vve-programma	a6. Externe zorg	a7. Interne kwaliteitszorg	a8. Doorgaande lijn	a9. Vve-resultaten	b. Gemeentelijke vve-coördinatie	c. Gemeentelijke vve-kwaliteitszorg	1. GGD-rapport met 8e domein	2. We-subsidiekader
Heeze-Leende	€ 19.086,00	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	2
Hellendoorn	€ 89.070,00	3	4	2	2	3	3	2	2	3	3	2	3	3
Hellevoetsluis	€ 416.719,00	2	3	2	3	3	2	2	3	1	2	2	3	3
Helmond	€ 2.738.894,00	4	2	2	2	3	4	2	2	2	2	2	3	
Hendrik-Ido-Ambacht	€ 19.086,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2
Hengelo	€ 715.739,00	4	3	2	2	3	3	2	2	2	3	3	3	3
het Bildt	€ 108.156,00	3	3	2	2	3	2	2	2	1	3	2	3	2
Heumen	€ 25.448,00	2	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2
Heusden	€ 394.452,00	3	2	3	3	3	3	3	3	1	3	3	3	3
Hillegom	€ 44.535,00	3	2	2	2	2	3	2	2	2	3	2	3	3
Hilversum	€ 1.316.959,00	4	4	4	2	3	3	3	2	2	3	3	3	3
Hof van Twente	€ 54.078,00	3	3	2	2	3	3	2	2	1	3	2	3	2
Hollands Kroon	€ 76.345,47	3	2	2	2	3	2	2	2	1	3	2	2	3
Hoogeveen	€ 823.895,00	3	3	2	2	3	3	2	2	1	3	3	3	3
Hoogezand-Sappemeer	€ 722.101,00	3	2	3	2	3	3	3	2	1	4	3	3	3
Hoorn	€ 903.421,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	3	2	2	3
Horst a/d Maas	€ 9.543,00	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Houten	€ 108.156,00	3	3	3	2	3	2	2	2	1	2	2	3	2
Huizen	€ 146.329,00	3	3	2	2	2	2	2	2		2	2	1	3
Hulst	€ 66.802,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2
IJsselstein	€ 299.020,00	4	3	4	2	3	3	2	3	2	4	4	2	3
Kaag en Braassem	€ 120.880,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2
Kampen	€ 273.571,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	3	2	3	2
Kapelle	€ 41.354,00	2	2	2	2	3	3	2	2	1	3	3	1	2
Katwijk	€ 680.747,00	3	2	2	2	3	3	3	2	2	3	3	3	3
Kerkrade	€ 442.168,00	3	3	2	2	3	3	2	3	1	3	2	3	3
Kollumerland en Nieuwkruisland	€ 31.811,00	3	3	3	2	2	3	3	2	1	2	2	3	3
Korendijk	€ 15.905,00	3	3	3	2	3	3	2	2	1	2	2	3	3
Krimpen aan den IJssel	€ 22.267,00	3	2	3	2	3	3	2	2	2	3	2	3	3
Laarbeek	€ 41.354,00	3	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	3	2
Landerd	€ 9.543,00	3	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2
Landgraaf	€ 63.621,00	3	4	3	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Langedijk	€ 79.527,00	3	3	2	2	3	2	2	2	1	3	2	3	3
Lansingerland	€ 203.588,00	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3
Leek	€ 6.362,00	3	2	3	2	2	2	2	2	1	3	3	2	3
Leerdam	€ 706.196,00	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	2	3	3
Leeuwarden	€ 903.421,00	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	1	3
Leeuwarderadeel	€ 3.181,00	3	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	3	2
Leiden	€ 2.156.760,00	4	3	3	2	3	3	3	2	1	3	4	2	3
Leiderdorp	€ 31.811,00	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	3	2
Leidschendam-Voorburg	€ 639.393,00	3	3	3	3	3	3	2	2	1	3	2	3	2
Lelystad	€ 1.714.592,00	2	2	2	2	3	3	2	3	1	2	4	1	3
Lemsterland	€ 98.613,00	2	3	2	2	2	3	2	2	3	3	2	3	2
Leudal	€ 12.724,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2

	OAB-budget 2011	a1. Definitie doelgroepkind	a2. Bereik	a3. Toeleiding	a4. Ouderbetrokkenheid	a5. Integraal vve-programma	a6. Externe zorg	a7. Interne kwaliteitszorg	a8. Doorgaande lijn	a9. Vve-resultaten	b. Gemeentelijke vve-coördinatie	c. Gemeentelijke vve-kwaliteitszorg	1. GGD-rapport met 8e domein	2. We-subsidiekader
Leusden	€ 41.354,00	3	2	2	2	3	2	2	2	1	3	3	2	2
Liesveld	€ 25.448,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Lingewaard	€ 34.992,00	3	3	2	2	3	3	2	3	1	3	2	3	3
Lochem	€ 171.777,00	3	2	2	2	2	3	2	2	1	3	3	3	2
Loon op Zand	€ 152.691,00	3	3	3	2	3	3	2	2	3	3	3	2	3
Lopik	€ 47.716,00	3	3	3	2	3	2	2	2	2	3	3	3	3
Loppersum	€ 3.181,00	3	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	nvt	2
Losser	€ 95.432,00	3	3	3	2	3	3	2	2	1	2	2	3	2
Maasdonk	€ 31.811,00	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2
Maasdriel	€ 28.630,00	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2
Maasgouw	€ 12.724,00	4	2	3	2	3	3	2	2	1	3	2	3	2
Maassluis	€ 858.887,00	3	2	2	2	3	4	2	2	2	3	3	2	3
Maastricht	€ 1.883.188,00	3	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	1	2
Marum	€ 6.362,00	1	1	1	2	2	3	2	2	1	3	2	nvt	2
Medemblik	€ 69.983,00	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2		2
Meerssen	€ 34.992,00	3	3	2	2	2	3	2	2	1	3	3	3	3
Menameradiel	€ 6.362,00	2	3	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	2
Menterwolde	€ 60.440,17	3	2	2	2	4	3	3	2	3	3	3	2	3
Meppel	€ 515.332,00	3	2	2	2	3	2	2	2	1	3	3	3	2
Middelburg	€ 369.003,00	3	2	3	2	2	2	2	3	2	3	2	3	2
Middelharnis	€ 22.267,00	3	3	3	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Midden-Delfland	€ 15.905,00	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		2
Midden-Drenthe	€ 76.345,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2
Mill en Sint Hubert	€ 12.724,00	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Moerdijk	€ 219.493,00	3	3	3	2	3	2	2	2	1	3	2	3	3
Montferland	€ 104.975,00	3	2	2	2	3	3	2	2	3	3	2	3	3
Montfoort	€ 47.716,00	3	3	3	2	3	3	2	2	2	3	2	3	3
Muiden	€ 50.897,00	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2
Naarden	€ 31.811,00	3	3	3	2	3	3	2	2	3	3	1	3	3
Neder-Betuwe	€ 139.967,00	3	3	3	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Nederlek	€ 9.543,00	3	3	3	2	3	3	3	2	2	3	2	3	2
Nederweert	€ 63.621,00	3	2	2	2	2	2	2	2	1	3	2	2	3
Neerijnen	€ 47.716,00	3	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	2
Nieuwegein	€ 683.928,00	3	2	3	2	3	2	2	2	2	3	3	3	3
Nieuwkoop	€ 34.992,00	3	2	2	2	3	3	2	2	2	3	2	3	2
Nieuw-Lekkerland	€ 22.267,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Nijkerk	€ 388.089,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	3
Nijmegen	€ 2.691.178,00	4	3	3	2	3	4	2	3	2	4	4	2	3
Noord-Beveland	€ 47.716,00	3	3	2	2	3	3	2	2	1	3	3	3	2
Noordenveld	€ 28.630,00	2	2	2	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Noordoostpolder	€ 827.076,00	2	3	3	2	3	3	2	2	1	3	3	3	3
Noordwijk	€ 38.173,00	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3
Noordwijkerhout	€ 9.543,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	nvt	2
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	€ 22.267,00	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Nunspeet	€ 66.802,00	3	2	3	2	3	2	2	2	1	3	2	3	3

	OAB-budget 2011	a1. Definitie doelgroepkind	a2. Bereik	a3. Toeleiding	a4. Ouderbetrokkenheid	a5. Integraal vve-programma	a6. Externe zorg	a7. Interne kwaliteitszorg	a8. Doorgaande lijn	a9. Vve-resultaten	b. Gemeentelijke vve-coördinatie	c. Gemeentelijke vve-kwaliteitszorg	1. GGD-rapport met 8e domein	2. We-subsidiekader
Nuth	€ 9.543,00	3	3	2	2	3	3	2	2	1	2	2	3	2
Oegstgeest	€ 9.543,00	3	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Oirschot	€ 3.181,00	3	2	2	2	2	2	2	2	1	3	2	2	3
Oisterwijk	€ 149.510,00	4	4	4	3	3	3	2	2	3	3	3	3	3
Oldambt	€ 120.880,33	3	2	2	2	4	3	3	2	3	3	3	2	3
Oldebroek	€ 133.605,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	3	2	3	3
Oldenzaal	€ 168.596,00	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Olst-Wijhe	€ 38.173,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	3	2	3	3
Ommen	€ 22.267,00	2	2	2	2	3	3	2	2	1	3	3	3	2
Onderbanken	€ 6.362,00	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2
Oost Gelre	€ 165.415,00	2	2	2	2	3	3	2	2	1	3	2	3	2
Oosterhout	€ 846.162,00	3	3	3	2	3	3	2	3	1	2	2	3	3
Oostflakkee	€ 31.811,00	3	3	3	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Ooststellingwerf	€ 111.337,00	4	2	2	2	3	3	2	2	3	3	3	3	3
Opmeer	€ 6.362,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2
Opsterland	€ 98.613,00	3	2	2	2	3	3	2	2	1	3	2	2	2
Oss	€ 887.516,00	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	2	2	3
Oude IJsselstreek	€ 314.925,00	2	3	3	2	3	3	2	3	3	3	3	3	2
Ouder-Amstel	€ 92.251,00	3	2	2	2	3	2	2	2	3	3	3	2	3
Ouderkerk	€ 44.535,00	3	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	3	3
Oudewater	€ 31.811,00	3	2	3	2	3	3	2	2	2	2	2	3	2
Overbetuwe	€ 41.354,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2
Papendrecht	€ 146.329,00	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3
Peel en Maas	€ 108.156,00	3	2	2	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2
Pekela	€ 248.122,79	3	2	2	2	4	3	3	2	3	3	3	2	3
Pijnacker-Nootdorp	€ 104.975,00	3	3	2	2	3	3	2	2	2	3	2	2	2
Purmerend	€ 493.065,00	3	3	3	2	2	3	2	2	1	3	3	3	2
Putten	€ 171.777,00	3	2	3	2	3	2	2	2	1	3	2	2	3
Raalte	€ 85.889,00	2	2	2	2	2	3	2	2	1	3	2	3	2
Reimerswaal	€ 248.123,00	3	2	2	2	3	3	2	2	1	3	3	3	3
Renkum	€ 104.975,00	3	3	2	2	3	3	2	3	2	3	3	3	2
Rheden	€ 257.666,00	2	2	2	2	3	3	2	2	3	3	2	3	3
Rhenen	€ 251.304,00	3	2	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3	3
Ridderkerk	€ 464.435,00	3	2	2	2	3	3	2	2	2	3	3	3	3
Rijnwaarden	€ 44.535,00	3	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	3	2
Rijnwoude	€ 15.905,00	3	2	2	2	3	3	2	2	2	2	3	3	3
Rijssen-Holt	€ 165.415,00	2	2	3	3	3	3	2	2	1	3	3	3	3
Rijswijk	€ 591.677,00	3	3	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3	3
Roerdalen	€ 76.345,00	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	3	2
Roermond	€ 1.778.213,00	3	3	2	2	2	3	2	3	2	3	3	3	3
Roosendaal	€ 2.004.069,00	3	3	3	2	2	3	2	3	2	2	2	3	3
Rotterdam	€ 37.037.098,00	3	2	4	2	3	2	2	2	1	3	2	1	3
Rucphen	€ 171.777,00	3	3	2	2	3	3	2	3	1	2	2	3	3
Schagen	€ 38.173,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	3
Schermer	€ 3.181,00	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2		2
Schiedam	€ 3.635.953,00	4	4	3	2	3	2	3	3	2	3	2	3	3

	OAB-budget 2011	a1. Definitie doelgroepkind	a2. Bereik	a3. Toeleiding	a4. Ouderbetrokkenheid	a5. Integraal vve-programma	a6. Externe zorg	a7. Interne kwaliteitszorg	a8. Doorgaande lijn	a9. Vve-resultaten	b. Gemeentelijke vve-coördinatie	c. Gemeentelijke vve-kwaliteitszorg	1. GGD-rapport met 8e domein	2. We-subsidiekader
Schijndel	€ 149.510,00	3	2	2	2	2	3	2	2	1	3	2	1	2
Schinnen	€ 57.259,00	3	3	2	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Schoonhoven	€ 92.251,00	2	3	2	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2
Schouwen-Duiveland	€ 60.440,00	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	3	2
s-Gravenhage	€ 27.166.264,00	4	2	3	3	3	2	2	2	2	3	3	3	3
s-Hertogenbosch	€ 2.983.836,00	3	3	2	2	3	4	2	3	2	4	3	3	3
Sint Michielsgestel	€ 63.621,23	2	2	3	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2
Sint-Oedenrode	€ 31.811,00	3	2	2	2	2	3	2	2	1	3	2	1	3
Sittard-Geleen	€ 1.068.837,00	3	2	2	2	3	3	2	2	2	3	3	3	3
Skarsterlân	€ 50.897,00	3	3	3	2	3	2	2	2	1	3	2	2	3
Sliedrecht	€ 359.460,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2
Sluis	€ 44.535,00	3	2	2	2	3	3	3	2	1	3	3	3	3
Smallingerland	€ 499.427,00	3	2	2	2	3	3	2	2	3	3	3	3	2
Soest	€ 547.143,00	4	2	3	3	3	3	2	2	2	3	2		
Someren	€ 69.983,00	3	3	3	2	3	2	2	2	3	3	2	3	3
Son en Breugel	€ 38.173,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Spijkenisse	€ 594.858,00	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	3	3
Stadskanaal	€ 416.537,98	3	2	2	2	4	3	3	2	3	3	3	2	3
Staphorst	€ 209.950,00	3	2	2	2	3	3	3	2	1	3	3	3	2
Stede Broec	€ 114.518,00	2	3	3	2	3	3	2	2	1	3	2	2	3
Steenbergen	€ 50.897,00	3	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	3	3
Steenwijkerland	€ 120.880,00	3	2	2	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3
Stein	€ 57.259,00	3	2	2	2	3	3	2	3	1	3	3	3	3
Stichtse Vecht	€ 127.242,00	3	3	3	2	3	2	2	2	1	3	2	3	3
Strijen	€ 12.724,00	3	3	3	2	3	3	2	2	1	2	2	3	3
Sudwest Fryslan	€ 168.596,00	3	3	2	2	2	3	2	2	1	2	2	3	2
Terneuzen	€ 645.755,00	4	3	3	2	3	2	2	2	2	2	3	3	3
Terschelling	€ 3.181,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	1	2
Teylingen	€ 63.621,00	2	2	2	2	3	3	2	2	2	3	2	3	2
Tholen	€ 114.518,00	3	3	2	2	3	3	3	3	1	3	3	2	3
Tiel	€ 1.205.622,00	4	2	2	2	4	3	3	3	4	3		3	3
Tilburg	€ 4.819.308,00	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	2	3	3
Tubbergen	€ 38.173,00	4	2	2	2	3	3	2	2	1	4	2	3	2
Twenterand	€ 248.123,00	2	2	2	2	3	3	2	2	1	3	2	3	2
Tytsjerksteradiel	€ 85.889,00	3	3	3	2	3	3	2	2	1	2	2	3	3
Uden	€ 257.666,00	3	2	2	2	3	3	3	2	2	3	3	3	2
Uithoorn	€ 216.312,00	3	3	3	2	3	3	2	2	3	3	3	3	3
Urk	€ 146.329,00	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	3	2
Utrecht	€ 12.504.752,00	4	4	4	2	3	3	3	3	2	3	2	3	
Utrechtse Heuvelrug	€ 349.917,00	3	4	3	2	3	2	2	2	1	3	2	3	2
Vaals	€ 57.259,00	3	2	2	2	3	3	2	2	1	3	2	3	3
Valkenswaard	€ 28.630,00	3	3	2	2	2	2	2	2	1	3	2	3	3
Veendam	€ 340.373,57	2	2	2	4	3	3	2	3	3	3		2	3
Veenendaal	€ 932.051,00	3	2	2	2	3	3	2	2	1	3	2	1	3
Veere	€ 44.535,00	3	2	2	2	2	2	2	2	1	3	2	3	2
Veghel	€ 483.521,00	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2

	OAB-budget 2011	a1. Definitie doelgroepkind	a2. Bereik	a3. Toeleiding	a4. Ouderbetrokkenheid	a5. Integraal vve-programma	a6. Externe zorg	a7. Interne kwaliteitszorg	a8. Doorgaande lijn	a9. Vve-resultaten	b. Gemeentelijke vve-coördinatie	c. Gemeentelijke vve-kwaliteitszorg	1. GGD-rapport met 8e domein	2. We-subsidiekader
Veldhoven	€ 47.716,00	4	4	3	2	3	3	2	3	1	3	3	3	3
Velsen	€ 750.730,00	3	3	3	2	3	3	2	2	3	3	3	3	3
Venlo	€ 1.997.707,00	3	3	3	2	3	3	2	3	2	2	3	3	3
Venray	€ 550.324,00	4	3	3	2	3	3	2	2	2	3	2	3	3
Vianen	€ 174.958,00	3	3	3	3	3	3	2	3	1	3	3	3	3
Vlaardingen	€ 2.468.504,00	2	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3
Vlagtwedde	€ 340.373,57	3	2	2	2	4	3	3	2	3	3	3	2	3
Vlissingen	€ 645.755,00	3	2	3	2	2	2	2	3	2	3	2	3	2
Vlist	€ 25.448,00	3	2	3	2	2	3	3	2	2	3	3	3	3
Vorst	€ 3.181,00	3	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	3	2
Vught	€ 54.078,00	4	2	3	2	2	3	2	2	1	2	2	2	3
Waalwijk	€ 467.616,00	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	3	3
Waddinxveen	€ 190.864,00	3	2	2	2	3	3	2	2	2	3	2	3	3
Wageningen	€ 264.028,00	3	4	3	3	3	3	2	2	1	3	3	3	2
Wassenaar	€ 25.448,00	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	3	2
Weert	€ 400.814,00	4	3	3	3	3	3	2	3	1	3	2	3	3
Weesp	€ 321.287,00	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2
Werkendam	€ 95.432,00	3	3	3	2	3	2	2	2	1	3	3	3	3
West Maas en Waal	€ 3.181,00	3	3	2	2	2	3	2	2	1	2	2		3
Westerveld	€ 12.724,00	3	2	2	2	3	3	2	2	1	3	2	3	2
Westervoort	€ 85.889,00	3	2	2	2	2	3	2	2	1	3	2	3	2
Westland	€ 607.583,00	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2
Weststellingwerf	€ 133.605,00	4	2	2	2	3	3	2	2	1	3	3	3	3
Westvoorne	€ 60.440,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2
Wierden	€ 34.992,00	3	2	2	2	3	3	2	2	1	3	2	3	2
Wijchen	€ 38.173,00	3	3	2	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2
Wijdmeren	€ 19.086,00	3	2	3	2	3	3	3	2	1	3	2	3	3
Wijk bij Duurstede	€ 101.794,00	3	3	2	2	2	2	2	2	1	3	2	3	2
Winsum	€ 15.905,00	2	3	2	2	2	3	2	2	1	3	2	3	2
Winterswijk	€ 528.056,00	3	2	2	2	2	2	2	2	2	3		3	
Woensdrecht	€ 114.518,00	3	3	3	2	3	3	2	3	3	2	2	3	2
Woerden	€ 454.892,00	2	3	3	2	3	2	2	2	2	3	3	2	3
Wormerland	€ 31.811,00	3	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	3
Woudenberg	€ 22.267,00	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3
Woudrichem	€ 6.362,00	3	3	3	2	2	2	2	2	1	2	2	3	3
Zaanstad	€ 2.926.576,00	3	3	3	3	3	3	3	4	2	4	3	3	3
Zaltbommel	€ 378.546,00	3	3	3	3	3	3	3	3	1	4	4	3	3
Zandvoort	€ 73.164,00	3	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	3	2
Zederik	€ 6.362,00	3	3	3	3	3	3	2	3	1	3	3	3	3
Zeist	€ 925.689,00	4	3	4	3	2	3	2	2	3	3	3	2	3
Zevenaar	€ 143.148,00	3	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3
Zoetermeer	€ 1.142.001,00	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3	2	3	
Zoeterwoude	€ 6.362,00	3	2	2	2	3	3	2	2	2	3	2	3	2
Zuidplas	€ 146.329,00	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	3	3
Zundert	€ 130.424,00	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2
Zutphen	€ 356.279,00	3	2	2	2	2	3	2	2	1	3	2	1	3

	OAB-budget 2011	a1. Definitie doelgroepkind	a2. Bereik	a3. Toeleiding	a4. Ouderbetrokkenheid	a5. Integraal vve-programma	a6. Externe zorg	a7. Interne kwaliteitszorg	a8. Doorgaande lijn	a9. Vve-resultaten	b. Gemeentelijke vve-coördinatie	c. Gemeentelijke vve-kwaliteitszorg	1. GGD-rapport met 8e domein	2. We-subsidiekader
Zwartewaterland	€ 34.992,00	3	4	3	2	3	3	2	2	1	3	3	3	2
Zwijndrecht	€ 454.892,00	4	3	4	2	3	3	2	2	2	3	3	2	3
Zwolle	€ 1.030.664,00	2	2	2	3	4	2	2	2	3	2	2	3	3